

Alberti Magni philosophorum maximi de mineralibus liber primus incipit.

Tractatus primus de lapidibus in cōi.

Capitulum primus de quo est intentio et que diuisio modus et dicendorum ordo.

Et cōmixtiōe et coagulatione similiter et congelatione et liquefactione et ceteris huiusmodi passionibus in libro meteororum tam dicitur est. In quibus autem isti effectus prius apparent apud res nature lapidum genera sunt et metallorum et ea que media sunt inter hec sicut

marchassita et alumen et quedam alia talia. Et que illa prima sunt inter composita secundum naturam ex elementis vixit ante complexionata existentiā quam aiata sunt: ideo de his proxime post scientiam meteororum dicendum occurret: parum enim videtur abundare ultra cōmixtionem simplicem elementorum. De his autem libros Aristoteli non vidimus nisi excerptos per partes. Et hec que tradidit Autoc. de his in tertio capitulo primo sui libri que fecit de his non sufficiunt. Primum ergo de lapidibus et postea de metallicis et ultimo de metallis inter ea facimus inquisitionem: lapidum quippe generatio facilior est et magis manifesta quam metallorum. De lapidum autem naturis plurima in genere dicenda occurrunt que in primis ponimus. Deinde vero de lapidibus in specie que magis nominati sunt disputabimus. Coartabimus autem sermonem nostrum: eo quod multorum dicendorum hic cause iam in libro meteororum determinate sunt. In genere autem de lapidibus tractantesquiremus in genere materiam lapidum et proprium efficiens eorum proprium et locum generationis. Deinde modum cōmixtionis lapidum et eam diuersitatis coloris eorum et aliorum accidentium que inveniuntur in ipsis sicut est durities maior et minor: dolabilitas et indolabilitas: iusmodi. In quibus lapides non solum specie et numero: sed etiam in genere vident non parum habere diuersitatem. Sunt autem quidam maxime auctoritatis in philosophia: viri qui non de omnibus sed de quibusdam lapidum generibus tractatum facientes sufficienter se dicunt de lapidibus fecisse mentionem: quales sunt Hermes cuates rex arabum. Dioscorides. Aaron: et Joseph: qui de lapidibus tam preciosis tractantes: non de genere lapidum tractauerunt. Minus autem sufficientem notitiam tradidit Plinius in historia naturali non sapienter causas lapidum in cōmuni assignans neque opus nos omnium horum inducere sententiam eo quod scientia rei non adeo est occulta quod ipsas ex plurimorum erroribus nos colligere oporteat. Sufficiens autem satis scientie nature lapidum et complexionem quam de propria scientie eorum materiam et efficiens propriam et formam et accidentia propria eorum secundum pretaxatam in quarto meteororum inquisitionem. Non enim hic intendimus ostendere qualiter aliquod istorum transmutetur in alterum aut qualiter per antidotum medicum eius quam elixir vocant alchimici curantur egredientes eorum: aut occulta eorum manifestantur aut eorum

uerso eorum manifesta detegant: sed potius cōmixtionem eorum ex elementis ostendere: et qualiter unumquodque in propria specie constituitur. Propter quod non curamus inquirere differentiam lapidis et spiritus siue anime et corporis siue substantie: et accidentis de quibus inquirunt alchimici: lapidem vocantes omne illud quod non euaporat in igne: et idem vocant corpus et substantiam. Id autem quod euaporat in igne sicut sulphur et argentum viuum et ex quibus diuersorum colorum sunt ea que vocantur lapides vocant spiritum et animam et accidens: aliterius enim scientie est inquirere de his que occultis valde fulciuntur rationibus et instrumentis. Modum autem quem in singulis habuimus est hic tenebimus diuidendo per libros aliquos et plures tractatus et multa capitula totum opus. Cum autem in multis de periculis fiat tractatus opus nos prius ex signis et effectibus cognoscere naturas istorum: et ex illis deuenire in causas eorum et compositiones: eo quod signa et effectus nobis sunt magis manifesta: in vniuersaliū autem natura de quibus in omnibus perhibitis libris fecimus mentionem erat procedendum e conuerso: a causa videlicet ad effectus et ad virtutes et signa: eo quod in talibus cōiis et cōfusa sunt magis et quo ad nos manifesta sicut in primo philosophorum est determinatum. Ordinem vero huius libri ad sequentes de natura libris satis ostendimus in fine nostri libri meteororum vbi dicimus de quibus prius et de quibus posterius erit dicendum. Cum autem lapidum et metallorum genera sint omnino maiora plus quam plante in quibus inuenitur diuersitas partium que sunt radix et folium et flos et fructus: omnino maiora autem sunt per naturam ante omnino maiora: ideo prius erit tractandum de lapidibus et ceteris mineralibus quam de corporibus animatis.

Capitulum quintum de materia lapidum.

Incipientes igitur tractare de lapidum natura genere dicimus omnis lapidis materia esse aut spiritum cuiusdam terre aut spiritum quamdam aquam. Vincit enim in lapidibus alterum istorum elementorum et in his etiam in quibus quedam species aquam dominari videtur: est etiam aliquid terre simul dominans. Huius autem signum est fere omnium lapidum generum mergi sub aqua que abundare in terre materia diximus in scientia celi et mundi. Si enim essent dominantia in eis superiora elementa proculdubio natarent super aquam: nunc autem nullum genus lapidum natat nisi sit spongiosum vel adustum et per adustionem spongiosum et porosum factum sicut pumex et lapis quem euomunt thyrme vel ignis vulcani qui etiam si in puluerem redigatur puluis ipse sub aqua mergitur. Adhuc autem si in lapidibus perspicuum cum aqua non esset terrestre terminatum humidum admixtum non mergerentur sub aqua sicut cristallus et berillus sicut non mergitur glacies et cetera in quibus pura vel superabundans est aqua. Adhuc autem lapides omnes qui generantur in renibus et vesicis animalium generantur ex viscosa grossa et terrestri humiditate. Oportet igitur quod talis sit materia lapidum. Specialiter autem loquentes de his lapidibus in quibus materia est terra facile patere potest quod in his non solum terra est materia: illa enim non continuaretur ad soliditatem lapidis. Dicimus enim quod causa continuationis et cōmixtionis est humidum: hoc enim sua subtilitate aliam partem terre facit fluere ad aliam et hec est causa bene permixtionis partium materie. Si autem vtrique et hoc humidum non bene vbiq;

partibus terrestribus infusum nec esset retentivum
 et in coagulatione lapidis euaporaret tunc remane-
 ret pulvis terre non continuus et propter hoc oportet
 quod sit viscosum et glutinosum: ita quod partes eius cum
 terrestribus coniaccant sicut hami cathenarum. Tunc
 siccum terrestre retinet humidum et humidum aque/
 um existens intra siccum facit continuationem.

Et hoc testatur Avicenna cum dicit quod terra pura la-
 pis non fit quia continuationem terra non facit sua
 siccitate: sed potius comminutionem. Vincens
 enim in ea siccitas non permittit fieri conglutinatio-
 nem. Rationem dicit idem philosophus quod ali-
 quotiens deficcatur lutum et fit medium inter lapi-
 dez et lutum et deinde in spacio temporis fit lapis. Di-
 cit iterum quod lutum aptius ad hoc quod transmutetur in la-
 pidem est vinctuosum: quod enim tale non est comminu-
 tivum siue comminubile in pulverem est propter facile
 humiditatis separabilitatem ab eodem. Signum autem
 huius est quod in lapidibus ipsis frequenter remanent
 vene terre et est terra dura sicca que cum comprimitur
 vel contuditur fit pulvis. Cuius causa alia non est ni-
 si quod humiditas eius non fatis vinctuosa et viscosa eua-
 poravit ab ea in lapidis coagulatione: et ideo remanet
 terra dura comminibilis propter virtutem coagula-
 tionis lapidis circumstantis. Est autem et aliud huius
 signum quod cum lapides non continui generantur sed per
 modum asserum ita quod unus generatur super alium non con-
 tinue vniuntur interposita talis terra comminutionem pa-
 tiens in compressione vel concussione. Et est dura cu-
 ius causa est quam supra diximus. Quod autem humidi-
 tas viscosa et vinctuosa sit que est continuativa mate-
 ric lapidis significat ex hoc quod animalia que testudi-
 nes vocantur frequentissime cum suis conchis generantur
 in lapidibus: et hoc frequentissimum est in lapidi-
 bus qui inveniuntur parvis quibus plurima foramina
 sunt habentia figuras conchiarum testudinum quas qui-
 dam lunares appellant. Causa enim huius est humiditas
 que ad locum illum euaporavit et a circumstante retenta
 in se conuoluta est et exterius primum consistens intra se
 circumacta intra se spiritum vitalem accepit sicut diximus
 in quarto methozorum. Hoc igitur in communi est ma-
 teria lapidum eorum qui non perspicui nec simillares sunt.
 Diversificatur autem in diversis sicut in sequentibus
 apparebit.

Capitulum 13. de perspicuitate lapidum secundum maius et minus.

Lapidum qui perspicui sunt secundum plus et mi-
 nus sicut sunt illi qui gemme vocantur ut in com-
 muni dicitur potest: est aqua non pura materia communis.
 Illi enim lapides sunt quedam vitra per nature opus pro-
 ducta: propter quod etiam subtiliores in commixtione et cla-
 rioris sunt perspicuitatis quam vitra artis quod ars laboris imi-
 tetur naturam tamen ad plenum opus nature attingere
 non potest. Signum autem eius quod diximus est quod vix aqua
 passa a sicco calido vel frigido ut sit materia communis istorum
 lapidum est quod vitra sunt ab huiusmodi humiditate
 que a cineribus diversis siue plumbi siue silicis siue ser-
 ri siue alicuius alterius per ignem fortissimum eliqua-
 tur. Hoc autem humiditas quod sit aqua ex hoc osten-
 ditur quod frigido coagulatur et sicco calido vehemen-
 ti dissoluta liquatur. Quod autem passa sit a sicco
 terreo adusto: probatur ex eo quod non liquatur nisi ex-
 cinere per assationem vehementissimam: quemadmo-
 dum diximus et in arte vitraria que alchimie sub-
 alternatur ostenditur visibiliter: vapor enim subtili-

or in terra vel in lapide a circumstante aliquando con-
 tinetur et in seipso circumvolutus madescit sicut fit in
 olla cooperta calida in qua est aliquid aque. Et cum
 sic sit humor passus vehementer a sicco et in eo vis
 siccitatis et constans coagulatur in lapidem. Sed hic de
 modo lapidum generationis non est dicendum: sed po-
 tius de lapidum materia in communi. Utrum autem fiat frigi-
 do vel calido coagulatio ipsorum posterius osten-
 detur. Quod autem aqua sit huiusmodi lapidis
 materia ostenditur etiam quod in quibusdam locis in qui-
 bus est virtus fortis lapidum generativa a qua de-
 scendens per pluuiam guttatim vel aliter suscipiamur
 crescit in lapidem: patitur enim primo descendens a sic-
 co a terrestri ex natura et operatione loci et sic effici-
 tur lapidis materia propria. Ostenditur autem et
 hoc ex multitudine perspicui quod est in talibus lapi-
 dibus. Cum enim perspicuus aeris et ignis non sint in-
 corruptibilia oportet necessario quod sit illa perspicui-
 tas ex perspicuo aque: erit igitur propria ipsorum ma-
 teria de natura aque. Quod autem quidam antiquo-
 rum lapidum materiam ostendentes dicunt quod descen-
 dit ex aqua corrente quoddam quod in fundo resi-
 det et hoc sit lapis non approbo eo quod hoc quod ab
 aqua descendit terrestris est substantia: et ideo frequen-
 ter illi lapides qui ex hoc generantur non aquam passam
 a virtute terrestri recipiunt pro materia sed potius terram
 que passa est a virtutibus aque. Cuius signum est quod
 lapides tales ut frequenter non perspicui sunt: sed ter-
 minati et valde dicuntur non dolabiles sed comminubi-
 les potius qui et silices a vulgo vocantur. Testantur
 autem maxime his que dicta sunt cristallus et beril-
 lus qui aque glaciei omnino quasi sol: materia accepit
 de quibus dixit Aristoteles quod sunt ex aqua remoto uni-
 versaliter calido. Sicut autem lapidum de quibus in pre-
 cedenti capitulo mentionem fecimus diximus mate-
 riam esse terram non simplicem sed passam ab humido
 vinctuoso viscoso: ita et nunc de istis oportet intelligi quod
 humidum simplex aqueum non potest esse materia la-
 pidum: perspicuorum quod sicut alibi ostendimus tale hu-
 midum nec constat per elixationem nec coagulat per
 calidum siccum: nec congelatur per frigidum quodcumque
 propter quod necessario oportet quod ipsius sit subtilissimo
 terreo partem permixtum et insuper a sicco terreo sit for-
 tissime passum ita quod virtus eius iam quasi obtineat
 omnes partes talis humiditatis: nec tamen adhuc transmu-
 tauerit substantiam talis humiditatis in terram. In omni enim
 transmutatione elementorum talis passio precedit trans-
 mutationem substantie quod virtus elementum transmutatis
 in toto obtinet et partes elementum transmutati figuram
 tur in ipso ante transmutationem substantie et si commi-
 sceantur sic in aliquod elementum habebit illud ele-
 mentum materiam vni elementum et alterius elementum virtutes
 et hoc summum ingenium alchimicorum docet Hermes
 in secreto secretissimorum suorum per verba metapho-
 rica dicens lapis suaviter cum magno ingenio ascen-
 dit a terra in celum iterumque descendit a celo in terram
 nutritus eius terra est: et portavit eum in ventre ventris
 suo. Operantem alchimie intendens docere dicit
 ascendere in celum: quando per assationem et calcinationem
 eius proprietates induit ignis. Alchimici
 enim vocant calcinationem eius adustionem et assati-
 onem materiam in pulverem reducetem: que materia
 iterum descendit a celo in terram quando induit ter-
 re virtutes per inhumationem: tunc enim per inhumationem
 reuiuificatur et fouetur quod prius per calcinationem
 fuerat

fuerat mortificatum. Quod aut dicit q̄ portat ventus in ventre suo: ostendit leuigationē materie ad aeris virtutes: et propter hoc dicit ventū in ventre suo portare materiā quādo materia pōitur in alembico q̄d est vas taliter factuz sicut in quo sit aqua rosata: tūc enī euaporando subillatur et leuigatur ad aeris virtutes: ppter hoc dicit ventum in ventre suo portare mām distillat aut vltra ab ore alembici existēs aque vel olei liquor cum omnibus virtutibus elemento rū. Et hoc quidem operatur ars cum labore et erroribus multis: natura vō sine difficultate et labore.

Cuius causa est q̄ virtutibus celestibus certis et efficiacibus mouentur virtutes in mā lapidum et metalloꝝ existentes quando materia operat: et ille virtutes sunt intelligentiarum opationes que non errant nisi p accidens ex inequalitate sc̄z materie. In arte autem nihil est horū s̄z potius mendicata suffragia ingenij et ignis. Ex his autem ostenditur q̄ siue terra siue aqua dicatur materia lapidum oꝝ q̄ ipsa sit passa valde a qualitatibus alioꝝ elementoz. Nec igit de mā lapidum in cōmuni dicta sunt.

Cap. iij. de cā gnatiua lapidū sc̄dm diuersas opationes philosophozum.

c Causa vero efficiens lapidū ab omnibus se re qui sermonē de lapidibus secerunt dicit esse virtus mineralis. Cum autē hec virtus cōmunis sit tā in lapidibus q̄ in metallis omnibus opans insufficienter videbitur esse assignata causa lapidū efficiēs: cū neq̄ distinctione neq̄ specificatione certificatum sit ab eis qualis sit ea quā dicunt eē virtutem mineralem. Nec aliquid ab Auicēna inuenitur plus nisi q̄ per virtutē mineralē lapides ex terra et aqua generentur. Hermes autē in libro quē de minerali virtute scribit: dicere videt cām gnatiuam lapidū eē virtutem quādam quā vnā dicit eē in omnibus: sed propter diuersitatem rerū gnataꝝ diuersa fortiri vocabula. Exemplū ponens de lumine solis q̄d solum omnium est generatiuum et cū participatur nō per vnā solā passiuoz potestatem diuersa operat in eis. Placuit autē sibi hanc virtutē: primo quidē dare marti sicut fonti virtutis illius sed tantū variari sc̄dm proportionem applicationis luminis aliarum stellarū et materie suscipiētis ipsam: sicut diximus: et exinde diuersa genera lapidū et metalloꝝ in diuersis locis gnari quod dicitū oīno innaturale ē: eo q̄ hō non querimus causas agētes et mouentes primas q̄ forte sunt stelle et stellarū virtutes et dispositiones: hoc n. alterius scientie propriū est: s̄z querimus causas efficientes primas que in materia existētes materialiam transmutant. Si n. conueniens eēt dictum Hermetis tam scita causa gnationis lapidum omnium gnabiliū sc̄remus causam efficientē. Scimus enim motum et virtutē celestium causam eē aliam a natura orum et occasum syderū et radios eozum.

Adhuc autē cause iste sunt equiuoce agētes et nihil cōionis cum materia gnabiliū hñtes. Nos autē fm proprietatē naturalis sc̄ie causas q̄rimus suis effectibus pprietas et maxime inām et vniuocē transmutantem: propter hoc n. Empedocles satis posterior hermetice confirmauit lapides calido vstiuo generari assertionem lumēs ex antiqua fabula de Pirra et Deucalioē dicta in qua lapides magne matris ossa dicunt. Ossa fm Empedoclem maxime ex vulcani partibus componunt sed hoc falsum ē oīno cū nos sciamus et infra erit ostensum quosdā lapides ex fri

gido gnari. Jam n. in libro meteorozum diximus q̄ ea quoz materia est aqua precipue frigido coagulant. Amplius autē non bene se h̄z dicituz Empedocles qm̄ tam in sc̄do de anima ostēdimus calidum elementum vstiuum eē in cineres et non consumit ad determinatam sp̄z nisi aliqua moucatur virtute alia et ab ipsa ad sp̄m dirigatur: sicut calor digestiuus motus ab anima conuertit hoc quod transmutat ad sp̄m carnis et nerui et ossis et similiū partium animati corporis. Democritus autē et quidam alij elementatū dicunt habere animas et ipsas eē causas gnationis lapidū propter quod dicit animas eē in lapide sicut in quol̄z alio semine generande rei et ipsam mouere calozē intrinsecum materie in lapidis gnatione: eo modo quo mouet malleus a fabro ad securis et ferre gnationē. Nec autē stare non posse alibi ostendimus: anima n. non in sensibilibus sed vegetabilibus primū inuenitur: nullam n. hñt lapides opationem anime p̄gruentē: cum nec alimento neq̄ sensu vtantur: nec oīno vita sc̄dm aliquē actum vite. Dicere autē ppter solā gnationem animā eē in lapidibus non bñ se h̄z: eo q̄ gnatio non est fm gnationem animatoꝝ vegetabilium et animalium sensibilibum. Nec enim omnia videmus ex seminibus suis proferre sue sp̄i gnata: lapis autē nihil horum facit oīno. Sed nec videmus oīno lapides ex lapidibus gnari: sed videmus vnūquēq̄ lapidem gnari ex cā aliqua que in loco sue ē gnationis: propter q̄d lapis virtutem gnatiuam nullam videtur oīno habere.

Quidā autē ex his qui nostro tēpore in alchimis studuerunt dicere oīno vidēt oēm lapidem p accidens gnari et non eē causam propriā aliam sue generationis. Dicunt n. calidum ignicūm in quo cūq̄ loco inuenitur mām aptam affando in lapidem vertere sicut sit in lapide cocto per affationē ignis: et dicuntur isti lapides non habere propriū aliquod gnatiuum sed principium materiale solū. Adhuc autē non habere lapides formā aliquā fm sp̄m: sed passiones quasdam materie sicut duriciē habere p formā quēadmodum in libro meteorozum determinatur est. Coagulatio et coagulationis effectus species et passiones materie sunt et nō forme subales.

Persuadent autē et hi sententiā hanc ex operationibus alchimicoꝝ que oēs calido affatio vidēt fieri et generari lapides et metalla vno tali effectiuo: eo q̄ non opz effectiuū propriū habere in natura in qua nihil ad sp̄m substantialem deducit propter ipsius sp̄i carentiam et defectum. His autē intollerabilis sequitur error q̄ v̄ oīs lapis cū oī lapide eiusdem sit speciei: sed differunt fm magis et minus in illa specie materiali. Oēs enī coagulationem et effectum eiusdē duriciē pro speciebus fm hos acceperunt. Quod autē hoc falsum sit diuersē diuersoz lapidū virtutes ostendunt et opationes que oīno lapidum species diuersas consequuntur. Amplius autē opz lapides in eadem sp̄e esse cū metallis que eadē gnatione coagulationem et duriciem pro sp̄ibus acceperunt. Adhuc autē si non eēt efficiens causa lapidū nisi calidū exiccatiuuz tunc omnis lapis solueretur per humidum frigidum sicut probauimus in quarto meteorozum quod non vidimus contingere. Iste ergo sunt snic per errorem dicte ab antiquis de causa lapidum gnatiua.

Cap. v. de causa effectiua lapidū fm verā sniaz et de pprio instrumento ipsius.

Os aut ex oibus his sniaz veraz colligetes
 n dicimus cam verissime gnatiuam esse vir/
 tutem mineralē lapidis formatiuam. Air/
 tus enim mineralis quedā cōmūns virtus est effici/
 ens r lapides r metalla r ea que sunt media iter h.
 Et iō addimus q sit lapis formatiua vt efficiat la/
 pidi ppria: r q: p: opria nomina huius virtutis non
 habemus: ideo per similia opz declarare que sit illa
 virtus. Dicamus igit q sicut in seie animalis qd ē
 superfluū nutrimentū descēdit a vasis seminarijs vis
 formatiua animalis que format r efficit animal r ē
 in semine per modū illum quo artifex est in artificia
 to quod facit per artē: sic est et in materia aptata la/
 pidibus virtus formans r efficiens lapides r pdu/
 cens ad formam lapidis huius vel illius. Expressi^o
 aut hoc pot videri in gūmis que distillant ex arbori/
 bus illas enī videmus eē humidum vchemēter pas/
 sum a sicco terrestri: r ideo coagulari a frigido que
 quando manent in arboze non distillantes vis arbo/
 ris generat ea in ligna r folia r fructus per oēm autē
 eundem modum sit q cum materia sicci passi ab hu/
 mido vinctuoso vel māhumidi passi aptatur lapidi
 a sicco terrestri r gnatur in ipsa ex virtute stellarum
 r loci: sicut infra ostenditur virtus formatiua lapi/
 dis: sicut gnatiua in semie a testiculis quando semen
 fuerit attractum ad vasa seminaria r vnaqueqz mā/
 scōm spēm propria virtus. Et hoc est qd dixit Pla/
 to qd fm merita materie infundunt virtutes celestes
 que res nature operant. Sicut aut in phisicis libris
 ostendimus oīs virtus formans r faciens aliqd ad
 formā speciei habet instrumentū pprium quo sua fa/
 cit opa r pducit: ideo r hec virtus in mā ppria la/
 pidum existens hz duo instrumenta hz nature diuer/
 sitatem: vnū quidē est calidum humidū extractiuuz
 digestiuū inducens coagulationē ad formaz lapidis
 in terrestri quod passum ē ab humido vinctuoso: r h
 calidum dirigit in opere a virtute formatiua: que ad
 modum dirigit caliduz qd dgerit r trāsmutat semē
 aialis a virtute formatiua que ē in semine: alr enim
 absqz dubio illud calidum si esset excellens incinera/
 ret mān aut si non esset sufficiens relinqueret eaz in
 digestam r ad formam lapidis incōgruam. Alte/
 rum aut instrumentū est in materia humidū aqueū qd
 passum ē a sicco terrestri: r hoc est frigidum humi/
 di non tm constrictiuū sicut in metallis sit: sed qd sit
 et humidū expressiuū: hoc n. vchemētissime indurat
 r coagulat. Et qz hūidū oīno exprimit intantū q nō
 remanet in materia nisi fm solam continuationem:
 ideo tales lapides nullo modo calido sicco possūt
 liquari. Et hoc ē q dicit Arist. q cristallus gnatur
 ex aqua remoto vniuersaliter calido. Cuius signum
 est q operationes alchimice deficiunt in liquandis
 lapidibus sine alterius materie humide appositio/
 ne. Patet etiam quare difficiles r imperfecte p̄ci/
 pue in lapidis factura plusqz in metalloz factura
 sunt operationes alchimicoz. Et hoc ideo est qz
 virtutem formatiuam non dant materie sed ars icer/
 ta est eis pro formatiua: r calidum vstium est eis
 pro instrumento: r hoc incertissime operatur: virtus
 aut a celo data loco r materie que formatiua voca/
 tur est certa r materia instrumento: r instrumentum
 materie habet conuenienter proportionata: r iō cer/
 tissima est natura in operationibus suis. Est etiaz r
 aliud notandum de isto instrumento quoniam licet
 frigiditas nullo modo sit operans ad vitam in his

que sunt animata: tamen operatur ad lapides: eo qd
 mineralia proxima sunt elementis: r elemēta fm pa/
 rum in ipsius materijs transmutantur: propter quod
 etiam in eis qualitates elementoz remanent pa/
 rum alterate rē.

Cap. vj. de forma substantiali lapidum.
 E formis aut que sunt substantiales lapi/
 d dum dubitare de mentis esse videtur: quo/
 niaz visus certificat de his q coagulati sūt
 omnes: r materia in ipsis ad spēm certam est deter/
 minata. Si n. essent dispositiones elementoz tm
 fm q sunt in transmutatione ad seiniūcē vel ad alia
 sicut sunt nubes r pluuie r nix absqz dubio non diu
 permanerent sic nec ista sed post modicū resoluē/
 tur ad elementa. Et nos omnino contrarium huius
 videmus accidere in lapidum naturis. Amplius
 aut virtutes lapidum inuenimus que non sunt alicu/
 ius elementi sicut sugare venenum pellere antraces
 attrahere vel pellere ferrum: de quibus vt infra pro/
 babitur cōmūns est sententia omnium sapientum q
 hec virtus est sequela spēi r forme lapidis hui^o vel
 istius. Constat igitur ex his formas habere lapi/
 des r species determinatas: hec aut forme non sunt
 anime vt quibusdam visum est antiquoz. Quoniā
 sicut in libro de anima ostendim^o r in principio phi/
 sicosum patuit: anima non operatur vnuz tm sz mul/
 ta quidem per se r non fm accidens: natura autem
 lapidis non operatur nisi vnum: r qd operatur o ne
 cessitate operatur: quod non facit anima. Adhuc au/
 tem primū opus anime est vita h autem fm nullam
 sui differentiam inuenitur in lapide. Si enim ali/
 mento vteretur oporteret ipsum poros r vias habe/
 re per quos alimentum mergeretur in ipsuz. Et hoc
 falsum esse ostendit ipsa duricies eius: r compactio
 lapidū multozum que non permittunt ipsum diuidi
 r aperiri in alimentū susceptione. Adhuc autē si ali/
 mento vteretur oporteret habere aliquaz partem q
 primo alimentuz traheret: sicut sunt radices in plan/
 tis r os in sentientibus: horum autem nihil videm^o
 in lapidibus. Nec est conuenienter dictuz q lapidis
 anima sit oppressa a terrestreitate: r ideo non posse
 exercere vitam r sensum sicut dixerunt multi phy/
 siologozum: quoniam fm hoc defleceret natura in ne/
 cessarijs non dando lapidi organa quibus suas ne/
 cessarias explicaret operationes: lapides igitur ani/
 mas non habent: sed alias formas substantiales vir/
 tutibus celestibus r proprie elemētoz cōmixtio/
 ni datas. Sunt autem hec forme fm plurimuz inuo/
 minate: sed tamen differentie earuz innotantur diuer/
 sis nominibus lapidum: cū vocantur thofus: pumi/
 ces: silices: marmoz: saphyrus: smaragdus: r huius/
 modi que cum nobis occulta sunt: ideo proptia dif/
 finientia lapidum non habemus nisi circūloquendo
 accipiendo accidentia r signa loco diffiniendum.
 Sed hec scimus cu r sint diuersitates co: poris mo/
 bilis r trāsmutabilis simpliciter r cōmixtum quod
 lapis est de gñe mixtozuz. Cuz autē r mixtuz diui/
 datur in mixtuz tm r in mixtuz cōplexionatuz sci/
 mus lapides eē in genere mixtoz non complexio/
 natoz. Et tunc ex omnibus dictis congregantes dicti/
 mus lapidem eē mixtuz non complexionatuz virtute
 mineraliuz ad formam coagulatū. Ex quibus vl/
 terius manifestum est lapides magis esse homoge/
 nec nature q habentem vitaz: licz in ipso cōtūtaliter
 sint elemētoz nature diuerse: propter quod et de la/
 pidibus

pidibus scia scie complexionatoꝝ ē anteponenda. Sunt autē multe lapidū forme sicut in gñe marmoris porphiricuz alabastruz ⁊ huiusmodi. Similiter autē est ⁊ in alijs gñibus lapidum de quibus prosequi non prodest: qz forme eozum ex accidentibus corporis ⁊ duriciei manifestabuntur inferius: hec. n. accidentia sunt eius propria: ⁊ scitis ipsis natura eorum est satis manifesta. De sine autē querenduz non est: qz forma in phisicis est finis: ⁊ ideo cum nos vnū quo dqs scire existimemus quādo cognoscimus causas eius eēntiales ⁊ proprias in cōi iam eē vnūcūq̄ liter scita lapidum natura. Verūtamen qz locus generationis est principium sicut in antehabitis determinatū est. ⁊ nos cuz his q̄ dicta sūt cognoscere de loco lapidum gnationis: eo quod locus aliqua causa efficiens est lapidis cui primum datur virtus formatiua lapidis.

Capituluꝝ. vii. de cōmemoratione locoz in quibus gnantur lapides.

Sciāmus igitur mentionem locoz in quibus aut semper: aut frequenter gnantur lapides: ⁊ inquiramus de virtute locozum ⁊ differētijs eozuz. Videmus autē q̄ in ripis aquaruz ppetuaruz multū inueniuntur lapides: ⁊ cognoscim⁹ p hoc qz ripe quarūdaꝝ aquaz sunt loca gnantia lapides. Differunt autē huiusmodi ripe: eo qz quedaz velocius: quedaz tardius lapides produciunt. In quibusdam. n. locis riparū fluminis quod dicitur gion: lapides in spacio. 33. gnantur annoꝝ ut testat Autēna ⁊ quidā alijs philosophozum. Non tamen ois aqua lapidū in ripis suis est gnatiua: quoniaz aque terre corrupte paludosa potius corrumpt qz gnat lapides. Sicut videmus in quibusdam partibus in quibus lz loca aquosa sint: non tamen vt multū generant lapides. Amplius autē montes inuenim⁹ frequenter lapideos ex quo cognoscimus qz in locis montuosis est locus gnationis lapiduz: montes tamen aliquādo sine lapidibus inuenimus: sed illi vt frequenter ite magni sunt: nec alijs sociati montibus sed solitarij inueniuntur: ita quod forte vn⁹ solus est: vel vt multū duo vel tres. Quotienscūqz autēz multi sibi montes associātur tunc lapidei montes inueniuntur: ⁊ lapidei montes multi etiā aliquādo in terra plana solide superficiei: nec hoc fieri potest vbiqz ⁊ illa loca sunt lapidum gnatiua. Adhuc autē frequētissime in aquis gnantur lapides quod etiā dicit non potest nisi qz ille sunt locus gnationis lapidum. Cuius signum est qz sunt quedam aque ex quibus gnantur lapides quando funduntur super ripas suas in quibus manant: ⁊ si super alium locum infundantur non gnantur lapides ex eis. Expertuz est. n. in locis pirencis eē loca quedam in quibus aq̄ pluuales conuertuntur in lapides que si alibi fundantur remanent aque non transmutate. Similiter autē ligna facientia in quibusdam aquis ⁊ marib⁹ conuertuntur in lapides ⁊ retinent figuram lignozū. Et aliquādo nate plante in aquis ⁊ maribus illis ita sunt vicine lapidum naturis qz ad modicum exicca te in aere lapidum formā assumunt. Et hui⁹ signū est lapsi qui dicitur corallus: qui absqz dubio de lignis generatur ⁊ plantis. Aliquādo. n. tpe nostro in mari danico iuxta ciuitatem lubicensem inuentus ē ramus magnus arboris in quo erat nidus auium: ⁊ aues pice in nido: ⁊ conuerse in lapides erant parui in nido parū declinantes. ad rubedinem qd aliter eē

non potuit nisi qz procellis vel vndis euulsa arbor tēpore quo in ea fuit nidus ⁊ aues in aquam ceciderūt: ⁊ postea per virtutē loci in quo iacebat in lapidez vnūcūq̄ cōuersa sūt. Est at̄ fons in gothia: de q̄ verissime traditur qz omnia que merguntur in ipsuz in lapidem conuertit: in tantū qz ad euz nisi impetatorz fredericus cirotecaꝝ sigillataꝝ vt probare veritateꝝ que cū per aliquot dies medietas corū ⁊ medietas sigilli mersa cēt in fonte: medietas corū ⁊ medietas sigilli conuersa sunt in lapidez altera medietate corū manente. Refertur ⁊ veraciter a fidedi/gnis quod gutte que ex impetu casus eiusdem fontis sparguntur super ripaz fontis conuertuntur in lapides guttaruz quantitateꝝ habentes: cuz tamen aq̄ que sic fluit non conuertatur in lapidem: sed fluit cōtinue. Videmus etiā oculis generari cristallos in montibus altissimis: qui sunt perpetuaz niuium: qd iterum esse non potest nisi per virtutem mineralium que est in locis illis. Ex quibus omnibus videt nō posse certū aliquid tradi de loco generationis lapidum: cum nec in vno tm̄ elemento: lz in pluribus nec etiā in vno tm̄ climate lz in omnibus. Et qd his mirabilibus videtur in corporibus animalium generantur ⁊ in nubibus que omnia loca difficile videtur ad ad vnā materiam in cōmuni reducere: cū tamē hoc sit necessarium eo qz non dubitamus eiusdē corporis mixti fm̄ genus etiā vnū fm̄ genus esse generatiuum. Oportet enim qz omnū generatorum sit locus aliquis sue generationis extra quem corūpuntur ⁊ destruuntur.

Cap. viii. in quo redditur cā quare quedā loca generant lapides ⁊ quedā non.

Nam ergo virtutē in omnibus his locis investigare volentes reuocemus ad memoriam ea que in antehabitis libris scie naturalis determinata sunt: qz v3 stelle quāitate ⁊ lumine ⁊ situ ⁊ motu mouent ⁊ ordinant mundū fm̄ omnem materiam ⁊ locum generabilium ⁊ corruptibilium. Virtus autē sic determinata a stellis infunditur locozum determinatum est. hec. n. virtus ⁊ elementū ⁊ elementū omnis est productiua ⁊ generatiua. Et ē ista virtus loci ex tribus virtutibus congregata: quarum vna est virtus motoris orbis moti. Secunda ē virtus orbis moti cum omnibus partibus suis ⁊ figuris partium que resultant ex situ partium diuersi mode se respicientium propter multimodaz motorum velocitatem ⁊ tarditatem. Tertia autēz est virtus elementaris que est calidum frigidum humidum ⁊ siccum vel cōmixtum ex his. Est autēz prima harum virtutuz vt forma dirigens ⁊ formas omne qd generatur sicut virtus artis ad materiam artificiatē se habet. Et scōa est sicut operatio manus. Et tertia sicut operatio instrumenti qd manu mouetur ⁊ dirigitur vsqz ad finem inceptum ab artifice. Et id dixit Aristo. qz omne opus nature est opus intelligentie: locus enim recipit has virtutes sicut matrix recipit virtutes formatiuz embryonis. Hec igitur virtus determinata ad lapidum generationē in aā terrestri vlt aqua est in qua conueniunt omnia loca in quibus lapides generantur. Sicut enim in animalibus que ex putrefactione generantur infunditur virtus viuificatiua ex stellis: sic sit et in lapidum mā qz infundit per dictum modū virtus lapidū formatiua. In quocūqz igitur loco terra vinctuosa per vapoꝝ in se rel

flexum comiscet: vel in quo terre vires apprehēdūt
 nām aque ꝛ trahūt ipsaz ad siccitateꝝ ꝛ inclinānt ve
 hemēter ibi pro certo est locus generationis lapidū
 propter qd terre solide superficiē ex qua vapor ta/
 lis expirare non potest: lapides multos generant.
 In terra autē molli cerulenta que potius inficit aquā
 q̄ apprehendit ipsaz in suis proprietatibus lapides
 generari non possunt. Et hec est cā quare in ripis sē/
 picrnoꝝ fluminum multi generantur lapides: tales
 enī ripe solidissime sunt claudētes in se vapores ele
 uatos. Sunt et vaporose ripe ille: eo q̄ calor ex re/
 flexione sui luminis super aquas excitatus frigidita
 te aque repellit ad litus: ꝛ in partibus terre inuisca/
 tus terrā aque comixtas decoquit ꝛ indurat. Et ca/
 dez vō cā fundus fluuioꝝ talium lapidosus efficitur
 eo q̄ calor in lituꝝ in terris sub aqua penetrat: ꝛ
 cuz aqua replet vndiqꝝ poros quibꝰ euaporare pos
 set simul comiscet ꝛ decoquit qd comixtus est in la/
 pidibus: propter quā causaz talia loca lapidum sūt
 generatiua. Est autē quādam aquarū fluxus per
 virtutes minerales fortissimas: ꝛ cuz fluunt per ta/
 les materias imbibuntur ipsis mineralibus: ꝛ ideo
 ꝛ aqua ꝛ ea que sunt mersa in ipsis pueruntur in la
 pides citius ꝛ tardius s̄m q̄ confortatur ꝛ debilita/
 tur virtus lapidum formatiua ꝛ factiua. Causa autē
 quare aqua diuisa iuxta ripaz a fonte fusa citius in
 lapidez conuertitur q̄ ipsa aqua fluens a fonte ꝛ flu
 mine vel mari est q̄ virtus illa citius vincit paruꝝ
 ꝛ diuisum q̄ multū indiuisum sicut est in omni virtu
 te aliquid conuertente: omnis. n. talis virtus citꝰ cō/
 uertit ipsuz paruū q̄ magnū. Quod autē eadē aqua
 in aliquo loco fusa in lapidem non conuertatur: ideo
 fit qz cuz est extra locum mineralem euaporat ꝛ cor
 rumpitur sicut ꝛ omnis alia res corrumpitur extra
 locuz sue generationis. Quod autē aqua in se acci/
 pīat ꝛ imbuatur tali virtute: probatur per alia aque
 accidentia: sicut est sapor sulphuris ꝛ auripigmenti
 vel amaritudo. Hōs. n. sapor: es non contrahit aqua
 nisi ex locis p̄ q̄ transit. Eodēz. n. modo sit q̄ virtus
 mineralis cuz mā vaporosa lapidis trahitur ab aq̄:
 ꝛ aqua tota inficitur tali spū ꝛ vaporē: ꝛ cum vince
 re potest aquam conuertit eaz in lapidez. Citius tñ
 conuertit magis terrestria sicut ligna ꝛ plantas ꝛ ani
 malium corpora vel aliqd huiusmodi: eo q̄ hec aq̄
 imersa a tali virtute apprehenduntur ꝛ trahunt ad
 terrestrem naturaz lapidis materie conuenientē quā
 exiccat: coagulat ꝛ ad spēm ductū vis mineralis va/
 porabiliter in aqua diffusa. In montibꝰ altissimis fri
 giditas est perpetua que est excellens: cuius cā pate
 facta est in libro methoꝝ que frigiditas exprime
 do humidū apprehendit aquā a niuibꝰ congelatā
 ꝛ inducit in ea proprietates sicci sicut est nature frigi
 ditatis excellentis: ꝛ ex illo sicco coagulat glaciē in
 cristallum vel alium lapidem perspicuū. Et p̄ hūc
 modū satis planū est scire loca gnarōis lapidū ꝛ cō
 uententiā ꝛ differentia eorūde.

Cap. ix. de virtute loci qualiter opatur in natura
 lapidum.

Emmet autē qdaz qd declarat intellectu
 r eorum omnium que dicta sunt. Et est hoc q̄
 determinemus qualiter virtus vnus appre
 hendit substantiam alterius ꝛ ipsam ad se conuertit. Hoc
 autē scitur ex his que diximus de elementozū adinuicem
 transmutatione. Cum enim terra ad se conuer
 tit aquam: primo virtutes terre inurant substantiaz

ꝛ alterant eam ꝛ aque quasi dominantes tenent eaz
 ꝛ tunc incipit aqua stare ꝛ terminari: ꝛ tamē adhu c
 perspicuitatem non amittit ꝛ tunc deinde corrupi
 tur: ꝛ transit in terram ꝛ accipit terre qualitates que
 sunt opacum siccum. Similiter est etiam de alijs ele
 mentis transmutatis ad alia. Omnino enī est simile
 de virtutibus mixtoꝝ sicut patet in succo planta
 rum ꝛ cibo animalium. In his enī virtutes anima/
 toꝝ primo alterant ꝛ postea quasi apprehensam
 tenent materia: ꝛ postea conuertunt in partem cor/
 poris qd nutritur. Et per omnem eundem modum
 ē de virtute lapidificatiua cuz diffunditur in aliquo
 loco: siue sit aqua siue terra: materia quā tangit pri/
 mo alterat: ꝛ postea dominans eiusdē lz eaz: ꝛ post
 quā tenuerit ꝛ vicē conuertit eā in lapidez. Fit au
 tez hec operatio tribus modis in genere lz in nume
 ro modi eius sunt infiniti. Quozū vnus est q̄ virtꝰ
 apprehendens materiaꝝ alterat ipsaz soluz s̄m qua
 litates actiuam ꝛ passiuaz quibus operatur in ea ꝛ
 hec est virtus debilis. Secūdo autē modo sit q̄ alterat
 eam tam s̄m qualitates q̄ ē s̄m proximis effectus
 illarum qualitatū qui sunt duricies ꝛ mollicies: ita
 q̄ dyaphancitas ꝛ opacitas ꝛ materia non remo/
 uentur: ꝛ hec est virtus fortior: ꝛ hoc modo generā
 tur lapides dyaphani. Tertio autem modo sit q̄ to
 tam materiam apprehendit tam s̄m proximis effe
 ctus q̄ etiam s̄m consequentes: ꝛ tunc qualitates in
 ducit ꝛ duriciem ꝛ molliciem ꝛ colorem illius mate
 rie propriam permutat. Et isto modo etiaz ex aqua
 aliquando generantur lapides non dyaphani vel non
 ad plenuꝝ dyaphani: sicut est calcedonius ꝛ ille qui
 dicitur lapis buffonis: ꝛ alij quidam lapides. Sunt
 autē in omnibus his modis gradus multi de quibus
 inferius mentio habebitur: cum de lapidibus precto
 sis agetur. Huius autē exemplum est q̄ aliquando vis
 terrestris que operatur frigidū humidum compri//
 mente ꝛ sicco: sic operatur in aquā q̄ solum in ea re
 manet virtute hmoi frigidū ꝛ virtute hmoi sicci. Et
 tunc lota in tali aqua exiccantur vehementer ꝛ infri
 gidantur: ꝛ tales aquas que virtute ꝛ non actu hnt
 qualitates diversozū elementozū supra modum
 student facere alchimici vi per eas exiccent ꝛ coagu
 lent hoc q̄ volunt transmutare: propter hanc causā
 habent libros de septem aquis conscriptos. Aliqua
 do autē vis terrea apprehendit aquam ita q̄ frigidū
 iam exprimit humidū ꝛ sicum terminat materia
 in seipsa manente aque transparentia. Peruētās
 enim aque non conuenit eidem in quantum est frigi/
 dum vel humidum vel vtrāqꝰ habens qualitatē sed
 in quantum conuenit cum celesti corpore: ꝛ ideo cō/
 uenit substantie aque ante qualitates actiuas ꝛ passi
 uas s̄m naturam: eo q̄ cōio: est elementis q̄ aliqua
 qualitatū actiuarum ꝛ passiuarum. Et cuz sic ope
 rat terre frigiditas ꝛ siccitas inducentur necessario
 proximi effectus earum in aquā que sunt duricies ꝛ
 coagulatio: ꝛ tunc sit lapis peruius. Aliquando autē
 vincit amplius inducendo sbam aque ad opacitatē
 ꝛ nāz terre. Et tūc ex aqua sit lapis opacus ꝛ forte
 nigerrimus: sicut sunt lapilli quidam abundātes in ri
 pis fluuioꝝ inuenti qui tamen aliquādo ex mate
 ria terrestri generant sicut inferius ostendemus. Si
 cut autē diximus de terra: sic intelligendum est fieri o
 qualitatibus omnium elementozū: ꝛ adiciendum q̄
 virtus elementis sit materialis ꝛ virtus celestis istru
 mentalis ꝛ formalis sit virtus motoris: ꝛ q̄ ex om/
 nibus

inibus resultat est virtus infusa materie et loco lapidum: sicut satis in antehabitis dictum est. De causis ergo ex quibus lapidum generatio in communi cognoscitur satis hoc modo sit determinatum.

Tractatus secundus primi libri de mineralibus qui est de accidentibus lapidum.

Unum autem de his que per se lapidibus accidunt est dicendum. Accidentia autem que primitus accidunt lapidibus in consuetudine multa: primum tamen inter ea est commixtio materie. Dicamus quod si materia est sicca vehementer tunc ipsa non bene erit commiscibilis: et tunc aut locus erit porosus non solidus aut solidus. Si non est porosus sed solidus generatur valde lapis vniuersalissimus quando sic capit proficiens minucias sabulosas: qui diuersificat secundum quantitatem siccitatis et caloris ipsum coagulatis. Quia aliquando forte consistitur in sabulum quoniam caliditas multa exiccatur: et si locus est valde porosus per quem vbius egreditur calor: coquens terram vinctuosam: tunc calor ille diuidit materiam illam in parua et decoquit eam in sabulum minutum. Et si fuerit materia viscosa valde tunc diuisa redigitur in paruos lapillos diuersarum quantitatum qui durissimi sunt et diuersorum colorum propter materiam diuersitatem. Lapides autem quoniam secantur optime plantantur et puluis qui abraditur est minutissimus: sunt ex materia optime commixta: in qua primo operatum est humidum faciens fluere quolibet partem siccis ad quolibet et postea apprehensum humidum est exiccatur: et ideo lapis talis bene est commixtus. Est enim subtilis et humidum bene commiscibile cum sit penetratiuum partium et partium partium sicut dicitur in secundo pyrgoneo. De omnibus tamen hi lapides bene commixti sunt qui vaporabiliter miscentur et illi pro omnibus poliunt bene et splendidi efficiunt: eo quod substantia vaporis iam vergit ad subtilitatem aeris et humiditatem: et hi duo sunt subtiliora et magis seiniue penetrantia in forma aeris quam in forma aque et terre. Ex eisdem autem causis est compositio et commixtio bona et his opposita. Quorumque enim materie optime commixte sunt nisi calidum decoquens exiccet humidum: horum est optima continuitas et compositio fortis. Huius autem signum est in operibus artium que naturam imitant. Hi enim qui lateres faciunt primo quodcumque terra commisceant aliqua que coherere faciunt partes: sicut sunt stercus equi et aliud humidum et facta materia glutinosa student hec optime commiscere: et quanto melius hec commixta sunt tanto planiores et compositiores sunt lapides. Idem autem faciunt figuli qui non quacumque terram sed tenacem que glis vocatur materiam sumunt cum de luto fingere volunt: commisceant autem optime antequam fingant: et tunc residere permittunt ad ipsam in ea humidum: et superfluum humidum ad sole extrahunt: et deinde coagulant vasa ad ignem digestionem que vocatur opresis. Operatur igitur et naturam hunc habere modum in commixtione lapidum. Terra ergo primo penetratur humido aut corporali: aut spirituali: et deinde aut ab ea separatur humidum superfluum et postea tempore longo inuiscatur in ea humidum continuans: et per calorem opticum extrahitur non potest: hec materia per talem digestionem conuertitur in lapidem. Et si inueniatur terra aliquando non complete conglutinosa iuxta lapides illos: sciimus quod talis materia satis est passa: et ideo indigesta remansit. Lapidum autem genera que ex aqua fiunt: que passa est a terrestri sicco frigido optime com-

pacta sunt et quasi polita esse videntur propter hoc quod aqua est de numero politorum et eius quolibet pars in qualibet fluit et in tali continuitate coagulatur et congelatur in lapidem. Hoc modo dictum sit de lapidum commixtione.

Capitulum .j. de his que bene et male commixta sunt.

Quid autem quo determinatur de coloribus lapidum sumendus est ex libro de sensu et sensato cuius nos sciamus infra trademus temperate oportuno: et ideo que hic supponimus ibi erunt manifesta. Supponit igitur hic quod de quod est perspicuum in quocumque genere corporum est causa ex multis partibus perspicuum corporum que veniunt in compositione corporis quod est perspicuum. Adhuc autem album causatur ex multis perspicuis in altera re determinatis. Nigrum autem ex partibus opacis corporis oppositis partibus perspicuis que sunt in eodem corpore. Medij autem causantur ex compositione horum per tres vias: sicut in scia de sensibili generatione traditur. Dicamus igitur quod omnes lapides perspicui causantur ex multa materia aeris et aque que terrestri apprehendente materia est congelata et congregata: et si illa quidem perspicuitas non est coloris alii cuius sed remanet perspicuitas aeris vel aque tunc si generum horum que sola frigiditas excellens apprehendit materiam et hec est sic perspicuitas cristalli et berilli et adamantis et lapidis qui vocatur yris: sed differentia habent in perspicuitate et natura aque: quoniam cristallus non solum materiam aque habere videtur sed aqueitatem declinantem in acritatem pro quod maxime perspicuus est: et ad claritatem declinans. Berillus autem magis ad aquam declinat: unde cum voluitur quasi aque gutte magne manare videtur. Adamas autem magis horum aqueitatem tractat ad siccum terre: propter quod obscurior est et durissimus: ita quod collidat alia metalla propter caliditatem durissimum: eo quod calidus est est aqueitatis et terreitatis siccissimus. Et ideo sic est quod lapis ad amas cum fuerit acuti anguli scindit et incidit omne ferrum et penetrat in scindendo omne metallum yris autem sit ex aqua quasi la rozanie que primum vaporis primum ex roze resoluta congelatur. Et ideo est in sole positus colores yridis depigit in opposito pariete. Similes autem his lapides ex similibus sunt materis. Iuxta enim ripas fluminum frequentissime inueniuntur lapides obscure perspicuitatis: si magis et minus quorum color non causatur nisi ex perspicuo aut ei composito aut commixto cum terrestri obscuro in parte vel in toto: et horum colorum que facile est ex dictis scire causam pertransio. Niger autem color in lapidibus frequentissime causatur ex terrestri combusto: propter quod est vix frequenter lapides nigri durissimi sunt et magis polibiles quam secabiles sunt. Dicimus enim color non causatur nisi ex priuatione perspicui in commixtione: sicut patebit cum de scientia colorum tractabit. Medij autem colores sunt rubeus in genere viridis et flauus et differentie ipsorum. Et sicut dicitur in libro de sensibilibus: rubeus erit quoniam super perspicuum luminosum infunditur fumus tenuis succensus. Et iste inuenitur in quibusdam lapidibus qui vocantur iacincti aquatici: et in tribus generibus carbunculorum propter quod ab Aristotele omnes illi calidi secundum naturam esse dicuntur. Differunt autem in rubore: quoniam si fuerit perspicuitas multa et fumus superfluous valde tenuis et lucidus est color eius qui vocatur palacius siue palacium. Si autem fuerit perspicuitas multa et fumus quasi igneus accensus spissus: tunc est color eius qui vere dicitur carbunculus: et ideo ille qui vere speciem suam attingit lucet in tenebris sicut noctiluca et maxime quando

superfunditur aqua clara et limpida. Si autem fuerit perspicuitas aliquantulum spissa et sumus superna/ tans fuerit obscurior aliquantulum erit color eius quem vocant granatum eo quod ad modum granati maligranati coloratur: et hos omnes tres vocat Aristoteles. Carbunculos: et nobiliores et sicciores inter hos dicit esse granatum cum tamen minoris sit pretij apud excellentiores et artifices. Ille autem qui a quibusdam iacinctus aquaticus vocatur coloribus habet quia componitur ex aquatico perspicuo limido et non aereo: et supersum habet sumum aquaticum succensum sicut est in nube celi: et non in auro. Eodem autem modo inuenimus colores lapidum perspicuorum qui sunt flauis coloris. Si enim lapis sit perspicue substantie: et valde clare et imixtum habeat subtile terrestre valde combustum: tunc erit color saphiri clarissimi et habebit differentias colorum secundum quod illud perspicuum cum illo terrestri subtile combusto fuerit clarius et obscurius. Flauus enim clarus et purus color absque dubio causatur ex multo perspicuo: quoniam visus penetrat in ipsum: ita quod lux non obuiat visui nec aliquod luminosum. Si autem cum tali combusto vaporoso terrestri sit perspicuum aqueum aliquantulum spissum: tunc resultat color iacincti qui satis minus clarus est quam color saphiri nobilis. Color autem scintillans et ceruleus causatur ex lucido perspicuo quod superducitur tenui et modico vapore aqueo incenso et hic est color viridis qui topasion vocatur: et in quocumque lapide inueniuntur vene aurei splendoris sicut in crisopaso et crisolito color illarum venarum ex eadem causa generatur. Sunt autem multi lapides perspicui qui sunt virides: sicut smaragdus et crisolitus et lapis qui vocatur prama: licet diuersa viriditas sit in eis omnium autem horum colores ex vna et eadem causa generantur: sit enim ex perspicuo aqueo cum terrestri fortiter adusto: et secundum quod hoc est clarius vel minus clarum: sit etiam illa viriditas clarior et minus clara. Huius autem signum est in vitro quod ex commixtione sit plumbi: hoc enim est viride valde et efficitur tanto purius quanto sepius et magis comburitur. In combustionem enim iterata depuratur perspicuum et subtiliatur et aquee nature magis infunditur claritas luminis ignei: et ideo clarificatur. Color autem medius qui quasi fuluus est et ceruleus sicut est in lapide qui vocatur corneola causatur ex perspicuo terminato quod spisso sumoso aqueo similiter et terrestri succenso superinfusus est. Et isti sunt sere omnes colores qui in lapidibus preciosis inueniunt. Post eum qui est onichini et niueus scillantem quo dicitur colorari lapis qui dicitur orphanus. Componitur enim lapis onyx siue onichinus ex substantia que est duplicis coloris et inuenit aliquando ex pluribus coloribus quam duobus: ut frequenter autem componit ex duplici colore quorum vnus supernatur alij. Inferior quidem est sicut carnis qui est ex terrestri valde sumoso vaporabili commixto. Superior autem est subpallidus aliquantulum fuscus et hic causatur ex victoria perspicui super opacum in commixtis partibus: ita tamen quod opacum sit alteras albi. Et tali substantia est quando aqueum commixtum terre subtile pauco vaporat et euaporando coagulatur in lapide. Inueniuntur autem onichini valde rubeas habentes vias et albas valde quorum color non est disticte inuenire causas ex predictis. Niueus autem scintillans absque dubio causatur ex hoc quod ipse commixtus est ex perspicuo corpore quasi firmato: omnis enim perspicui

puluis inuenitur albusissimus: et cum continuatur puluis resultat corpus album micans: sicut margarita: quod contingit ex verberatione luminis ad superficiem partium politarum: propter quod lapis dicitur aliquantulum lucere in tenebris sicut noctiluca. In die enim tegitur lux que est incorporata diaphano in lapide propter maius lumen: sed in nocte lucet: et ideo in die lapis ille albus videtur sicut noctiluca. Horum autem omnium perfecta ratio tradi habet in scientia de sensibilibus generatione. Inuenit autem lapis multorum valde colorum: propter quod etiam paucera vocat cuius omnes colores causantur ex diuersis substantijs ex quibus componunt partes: eadem enim ratio est in toto et in parte quo ad corporis tincturam. Tanta igitur et tot ad scientiam colorum qui inueniuntur in lapidibus preciosis dicta sunt Amethystus autem sequitur rubinum in perspicuo obscuro. Et calcedonius sequitur berillum in substantia quasi perspicua lutca et fetulenta sicut plumbum imitat argenti.

Cap. iij. tractatus secundi de coloribus lapidum perspicuorum non terminatorum et non preciosorum.

Lapidem autem hi qui perspicue et non terminante inueniuntur substantie multorum valde de sunt colorum: et sunt quattuor generum ut in communi sit dicere: silices videlicet thophi et quadrum et marmo. In omnibus his generibus inueniuntur colores multi niger: videlicet glaucus virens aliquantulum et albus. Extra genus autem marmorum vis rubeus magnus lapis sed parvuli rubei inueniuntur precipue in marmorum generibus. Et de omnibus generibus colorum eadem est ratio que in precedentiibus dicta est: sed hoc accidit generibus marmorum quod abstracte ab eis partes micant aliquantulum sicut metallica mixta sunt. Et hoc contingit hac de causa quod in substantia eorum commixtum ingreditur perspicuum: cuius superficies quando est inspissata in partibus sulgei vel micat. Et hec vna causa est quare est nobilissimum genus marmorum ceteris generibus lapidum. Niger autem frequenter in tali genere lapidum causatur ex terrestri fuliginoso commixto coagulatio. Albus autem ex terrestri subtilissimo quod commixtus est aqueo multo hoc enim albescit decoctum sicut facit terrestre in caseo et lacte. Glaucus autem causatur ex terrestri opaco quod alterauit modicum albi quod ex terrestri subtile et aqueo multo coagulari cepit. Virens autem in omni genere causatur ex multo aqueo vaporibus simul irrorantibus immixto et sic coagulato. Suttas autem genus est habens plures vel omnes has mixtiones in partibus propter multam generis materiam in loco illo congregatas. Thophi autem frequenter autem terre sunt coloris autem albi sicut pumices. Hoc enim genus lapidis ex terra in qua spumat aqua eidem terre commixta generatur: et ideo cum calido coagulatum est digestionem que optesit vocatur: spongiosum et leue inuenitur. Pumex autem sit ex aqua magna cuius spuma vehementer passa est a terrestri sibi permixto: et ideo est albus propter spumam talis albedinem. In generibus autem marmorum album quod vocatur alabastrum absque omni ambiguitate componitur ex multo perspicuo quod est alteratum et passum vehementer a terrestri subtile: et sic resultat in eo color nobilissimus micans: hoc autem quod vocatur porfiricus marmo habet coloribus obscure carnis cum albis guttulis et nos iam diximus eam talis coloris. Silices vero ut plurimum sunt fusci coloris cuius etiam causa est sufficienter assignata. Sufficiat ergo de coloribus lapidum hoc quod nunc dictum est.

Capitulum

Cap. liij. de ca duricie diuerse que e in lapidibus.

Icemus consequenter de diuersitate duricie que multaz diuersitatu inuenitur in lapidibus. Omnia. n. genera lapidū p̄ciosorum adeo sunt dura q̄ nec lima aliquid ab eis tollitur q̄ collisi ad se fortiter vt ad calibem indurataz emittunt ignez. Contra vero fere omne genus thophi ita inuenitur paruz habēs de duricie q̄ modico instrumēto insensibile ē: lapides aut̄ quidā albi qui vulgarit̄ creta vocant: et quidam ēt molliores et albiores inueniuntur minus habentes de duricie in ḡne lapidū. Omne aut̄ genus silicis durissimum est: et post hec marmora in genere suo. Quadrum aut̄ mediū est in duricie lapiduz et tamē in illo inuenitur maior et minor duricies sed hoc accidit cōiter lapidibus durioribus qui diu facies in acre tēpore frigozis postea ad solem scinduntur in multas partes. Contra aut̄ qui sunt min⁹ duri nisi sint male cōmixti quasi in modum calcis cōbusti obtesi coagulante quāto diutius in acre iacent in edificijs meliores efficiunt et duriores: et non scinduntur ex frigore. Phisici aut̄ e assignare cām horuz accidenuuz ex materia et efficiēte quēadmodū in alijs dictū est. Dicamus igit̄ q̄ cā ḡnalis duricie est siccitas. Cum. n. duruz sit habens potentia naturalē ad resistendū tangenti: et molle ei⁹ nature habeat impotentia: nō pōt causari nisi ex sicco quod in seipso stat non cedens ad alterū. Siccitas aut̄ ex duobus causatur in natura lapidū: sicut superius patuit. Aut enim est ex hoc q̄ terrestri mā caliduz epotauit humidū: et ideo remansit terre induratu. Aut est ex hoc q̄ siccitas frigidissima vehementer app̄chēdit humiduz perspicuū et ipsum ad sui p̄prietatem conuertendo expressit humiduz: materia vehementer comprimendo et indurauit et excellenter cōpegit: sicut est in lapidibus sp̄ciuis: propter quod durissimi sunt: et collisi ēt ignem emittunt et non sustinent lītam: sed opozet q̄ quasi laspādo et confricando poliantur. In ceteris aut̄ lapidib⁹ ex materia terre factis cā duricie maioris non est nisi maior ariditas q̄ causata est ex calido fortiori vel minus forti ex parte efficiētis et ex humido facilius et minus facilius a mā separabili q̄tum est de parte materie: vinctuosum. n. valde humidū de facili continuatur: et omnino aqueū de facili vaporat: propter quod lapides qui sunt vt creta: vel molliores q̄ creta: valde albi sunt: et tincturā albam relinquunt in his que tangunt: pro certo humidū valde euapora/bilū cōmixtū sunt: et calido excellēti vltra coagulationis mensuraz combusti sunt: et iam calcinari inceperunt: propter quod in muris non remanent: q̄ sicco calcinato exterius semper sunt asperi et hoc recedēs in cements tenacitatez relinquit aliā partē lapidis cemento non conglutinataz: et ideo cadūt de muris lapides isti: et murus de ipsis post modicū tēpus efficitur sicut maceria. Silices aut̄ durissimi sunt: eo q̄ humidū eoz non separabile a mā multū est epotatū: et vehementi ariditate terrestri est induratum. Et ideo ēt illi cementū non bene accipiūt: eo q̄ poris eorum cōstrictis non imbibitur: propter q̄ in archithectonicis lathomis his raro videntur: et dicunt q̄ isti lapides scindunt muros. Marmoz aut̄ genera alia optime cōmixta sunt: et vehementer decocta et iō dura sunt et eoz muris apta. Sed quadri lapides plus ceteris pueniunt edificijs: et quando vehementer duri sunt: tunc siccitas est eoz magna et parū humidum continuans partes: quod quando frigore con-

gelatur relinquit exteriores partes et fugit ad interiores: et est tale humidū nō bene partibus incozporatū: et ideo de facili mouetur ad interiora et exteriora: propter q̄ postq̄ ipsuz frigus comprimens mobile fecit: epotatur a proximo calido solis: et tunc in diuersa diuiditur lapis. Contra aut̄ lapides aliquā tulū humidū humido bene mēbris lapidis inuiscatio in aere vehementer exiccantur: et ideo duriores et meliores in edificijs per longitudinem tēporis efficiuntur. In thophis aut̄ cā molliciei est humidū non vehementer extractū nec terreo excellēter cōmixtuz: et ideo mollis est thophus: et ad ignem positus nō coquitur vt later sed formatur in cinerem terrestrē.

Hec igitur de duricie lapiduz dicta sunt ex his. n. et alie diuersitates de facili possunt cognosci.

Cap. v. de dolabilitate et indolabilitate lapiduz.

Ex istis iaz patere potest dolabilitatis et indolabilitatis causa. Lapidēs enī excellenter duri dolabiles non sunt: sed cōminuibiles in parua: et quādo ordinatos non habent poros nō scindunt ad regulaz. Sicut. n. in lignis conuigat nodositas ex diuerso fluxu siccit̄ quo lignū ḡnatur corpus. Ita contingit ex diuersa cōmixtione in lapidibus et materie p̄fusione: et nodositas illa facit q̄ lapis inordinate frangatur et non ad regulā: durissimi tamen et siccissimi lapides siue nodosi sint siue non: cōminuibiles sunt magis q̄ dolabiles: eo q̄ constrictione aut optesi constricti et districti sint poti⁹ in illa ita q̄ in diuersa dematur scissura et diuisio ipsoz. Quicūqz aut̄ non vltra tēperamētū lapidis sunt cōstricti vel indurati dolabiles bñ sunt et secabiles ad regulā: lz non possunt secari vt ligna: sed potius per partes minutatuz extractas reliquē corpore lapidis simul manente. Iste igitur est modus dolabilitatis et indolabilitatis lapidis. Hoc etiā ostendunt ipsa artis lathomoz instrumēta: lathomū cui lapides dolabiles dolant ad regulā s̄m totā superficiēz lapidis. Indolabiles qui cōminuibiles sunt non in tota superficie dolantur: sed sufficit q̄ plures anguli non plane sed aspere superficie pertingant ad līcā: sicut dñr facere lathomū lesbij: eo q̄ in lesbia insula non nisi lapides cōminuibiles inueniuntur.

Cap. vj. de causa porositatis et cōpactiois lapidū et grauitatis et leuitatis eozūdem.

Utra hunc moduz ēt determinatur de causa porositatis lapidum et causa cōpactiois eozūde. Inueniuntur enī lapides quidam tante porositatis q̄ natant super aquā: sicut lapides quos eicit vulcauus: et pumices q̄dā cōpactissimi inueniunt sicut lapides p̄ciosi et marmoz ḡna: q̄dā aut̄ quasi medij inueniunt iter hec. Et cā q̄dē porositatis nō ē alia nisi q̄: hūidū nō totū cōmixtū fuit cū terrestrī: lz in diuersis partib⁹ ei⁹ stetit: sic in vase q̄d cū epotatū fuit optesi remāserūt foramēta: et fact⁹ ē lapis porosus: pp̄ clusuz aerē in foramib⁹ illis natās sup aquā. Cōpactio aut̄ p̄cipue scā partū ē ab hūidovndiqz penetratē lapidis māz: pp̄ q̄d quālz partē ei⁹ fluere facit ad quālz partē: et iō cōpact⁹ fact⁹ ē lapis: h̄ aut̄ hūidū ē corpale et aqueū: aut sp̄uale aut creū. Et q̄ ac reū subtili⁹ ē q̄ aqueū: iō cōpactiois s̄be sūt lapides exvapo:ib⁹ cōmixti q̄ ex alia s̄ba aquea vel terra. De cā aut̄ grauitatis aut leuitatis lapidū supflū ē h̄ itēde cū d̄ h̄ in d̄ celo et mūdo sufficenti sit p̄tractatū vbi oñsuz ē q̄re lapides leuiores sub aq̄ mergunt: cū ligna grauiora supnatant aquis. Hec igitur in cōmuni de lapidibus dicta sunt.

Liber secundus

Capitulum viij. de causa multitudinis parvorum lapidum iuxta litorea et de ordine laterum qui aliquando in litorebus quasi artificialiter positi inveniunt.

Rever omnia iam dicta accidit aliquando iuxta ripas fluuioꝝ et marium inueniri multitudinē magnaz parvorum lapidum colligatoꝝ quasi cemento fortissimo ac si de muro aliquo sumpti sint propter quod etiam putant quidam opera antiquorum fuisse ibi et destructa per aquas. Et quod mirabilius est per totam longitudinem litoreis inuenitur aliquando ordo laterum ac si artificialiter ibi positi sint: cum tamen non videtur esse opus artis: eo quod valde tenuis est: non habens modum muri alicuius: sed tamen later iuxta laterum sic nihil supra se vel infra se de lateribus. Dico autem quod ea primo in ista duo videlicet quod lapides qui quasi cemento inveniunt coagulati sunt et primo coagulati fuerunt illi si licet diuersi fuerint in loco illo magis ad modum calcis adusta per optesim: cui postea in aqua coagulati sunt.

Est autem durissimum illud cementum: quia quocumque de quo quis optesim sic uti terre calcinat et iterato opere supra modum durat et efficit quasi incaluptibile per ignem. Hoc autem in operibus probatur artis ubi testata composita et calcinata et iterum humido composita in testata formata et opthesi coagulata durissima efficit et insumptibilis ab igne: propter quod talia facta vasa quae artifices cum fundunt metalla. Non est autem ea alia quae teres ab arte tamen non a natura fieri dicantur. Si enim lucum tenax in terra commisceat et calido postea incluso in terra decoquit: later melior sit in terra quam per artes et hoc maxime iuxta litorea marium et ripas fluuioꝝ fieri potest: eo quod illa loca humida frequenter miscentur: et radiis solis calciantur et solida sunt ad continentem intra calorem ne evaporet. In talibus etiam solis locis huiusmodi impressio inuenitur. Non enim esset ratio quare ars vniuersum laterem poneret iuxta alium finem vniuersi lince ordinem tamen nihil amplius edificando.

Capitulum octauum de quibusdam lapidibus habentibus intus et extra effigies animalium.

Admirabile omnibus videtur quod aliquando lapides inveniuntur intra et extra habentes effigies animalium. Extra enim habent lineamenta et quando franguntur inveniuntur in eis figure intestinoꝝ. Et huius causam dicit Avicenna esse quod animalia finem se tota aliquando mutantur in lapides et precipue in lapides salios. Dicit enim quod sicut terra et aqua sunt materia lapidum: ita etiam materia lapidum sunt animalia: que cum in locis in quibus vis spirat lapidificatiua: transeunt ad elementa et apprehenduntur a qualitatibus proprietatibus: que sunt in illis locis et mutantur elementa que sunt in corporibus talium animalium in dominans elementum terre: videlicet compositum cum aqua et tunc virtus mineralis conuertit ipsum in lapidem et retinet figuras suas membra intus et extra sicut prius: sunt autem huiusmodi lapides salii non duri frequenter: quia oportet virtutes esse fortes que sic transmutat corpora animalium et hoc comburit aliquantulum terre in humido et sic generat salis saporem. Hoc autem testatur fabula gorgonis que ad se respicientes dicitur conuertisse in lapides. Gorgon virtutes fortes mineralium vocauerunt: respectum autem ad eas vocant dispositionem humorum corporum ad virtutes lapidificatiua. Hoc igitur sunt que de lapidibus in communi videntur dicenda.

Incipit liber secundus qui est de lapidibus preciosis. Capitulum primum de causis virtutum lapidum preciosorum et redargutione dicentium in lapidibus non esse virtutes.

Consideratione autem factes de lapidibus preciosis non loquimur de causa coloris eorum. Neque de passibilitate eorum vel duricie vel aliquo huiusmodi: eo quod de omnibus his in superiori libro expeditum est: quantum sufficit ad hanc intentionem: scilicet tria sunt que potissime

sunt inuestiganda: virtutis eorum causa videlicet et descriptio eorum sigillatim et sigilla que inueniuntur in quibusdam eorum depicta. His tribus habitis non querimus amplius philosophice scire de lapidum natura.

Causa autem virtutis lapidum occulta est valde et varia in ea sensisse videntur multi philosophorum. Multi etiam dubitare videntur an insit lapidibus virtus aliqua de his que videntur esse in eis: sicut curare antraces: sugere venena: conciliare corda hominum: sacre victorias: et huiusmodi asserentes nihil inesse composito nisi ex compositione et compositione Operatio enim talis qualis dicitur inesse lapidibus non causatur ex componentibus eisdem. Ex illis enim non conuenit eis nisi calidum et humidum et durum et passibile esse et huiusmodi que in antecedentibus determinata sunt. Amplius autem cum nobiliores sint animalia que lapides deberent ut inquit potius habere virtutes que lapidibus attribuuntur que lapides. His igitur et huiusmodi rationibus vtuntur qui nullas concedunt lapides virtutes habere. Huius autem contraarium expertum est sapientissime: quoniam magnetem videmus ferrum attrahere: et adamantem illam virtutem in magnete restringere. Adhuc autem expertum Maphiros aliquos antraces sugere: et vnum tale vidimus oculis nostris habere ab omnibus vulgatum est: et non potest esse quod in toto vel in parte sit verum quod ab omnibus coniter est dictum. fuerunt autem aliquid que virtutes spirituales lapidibus dabatur: et hoc ab anima lapidum esse dicebatur: et sunt quedam pythagoricoꝝ: hi enim dicunt solius anime esse hoc: et non in vna materia tamen sed ab vna extendi in alia per operationes animales: sicut homo ad intelligibilia extendit in intellectu etiam imaginatione ad imaginabilia. Et hoc modo dicunt animam vniuersi hominis vel alterius animalis egredi et ingredi in alterum: et fascinare ipsum et impedire operationes ipsius propter quod precipiunt in operationibus cauere et declinare oculum fascinante. Et hoc etiam modo dicunt quidam augures impedimentum et per seculum operationum fieri visu et auditu autem quarunda vel aliarum bestiarum. Isti igitur tales dant animas lapidibus et ipsas extendi ad naturas que lapidibus attribuunt. Schola autem pythagoricoꝝ quam in multis secutus est Democritus: quod lapides animas habere dixit: omnia plena deus esse dogmatizat: sic in carnibus suis postea cecinit. Orpheus enim dicebat deos vniuersi diuinas in rebus diffusas: deum igitur nihil aliud esse nisi illud quod res format in omnibus rebus diffusus. In lapidibus igitur dicebat partem diuinam esse quam lapidum animam dicebat esse extendentem se ad res circa quas operatur: hec autem absurdissima sunt. Et de fascinatioe quod an verum sit an non ad magicas pertinet deinde autem deum esse diffusum in rebus ita quod rebus sit vniuersus et permixtus sicut aliqua virtus

virtus essentialis rebus: demētia est dicere: quā si cōmiscet reb⁹ erit gnābilis in quibusdā reb⁹ et exiens de nō eē ad eē et dō potētia ad actū que oīa impossibile est deo conuenire: quālibet autē rem habere aliquid diuinū per quod appetit et agit ad esse diuinum: vel diuino sile est verum et alibi hoc est determinatum. Animas autē nullas habere lapides in antecedentibus huius libri determinatum est: propter quō etiāz hec et his similia quasi derisoria relinquentes dicamus lapides absqz omni ambiguitate virtutes mirabilium effectū habere: que quidem virtutes isūt eisdem non ex componentibus sed compositum cōsequuntur ex causa quā infra determinabimus. Nec ē verū qd has virtutes animata potius habere debeant quare sicut est in omni re nāli qd res occupata alioribus virtutibus abstrahitur et impeditur ab inferioribus. Cui⁹ signum est qd intellectualia sicut homines non bñ percipiunt imutationes eltorum: quē admodum bruta: sicut pulli diuersitates horarū et temporū melius iudicant qd homines. Et homo ipse quando occupat meditando non operat per visum et auditum: ita quō non percipit ea que sunt ante oculos. Sicut igitur est in tota natura qd etiāz animata alioribus virtutibus anime occupata non operant virtutibus inferioribus nobilibus quibus comixta non animata operant. Nihil tamen est in vnīuersa nā quō nō heat propriam sue speciei operationem: sicut scamonea coleraz purgare et alia hmoi: hoc autē in simplicibus probatur medicinis: et in scia de incantatione et alligatione vbi ostendit mēbra diuersorū animalium: aut collo: aut coxe: aut aliq membro corporis hominis alligata mirabiles operari effectus. Idem est de herbis radicibus et lignis. Sed ipse carnes hominū: et quod minus videt superfluitas sicra egesta ab homine et stercus luporū mirabiles contra venenū vel alias pestes habent operationes: ppter quō et lapides proculdubio operationes habere constat aut omnes aut scere omnes licet in pluribus sint ignote operationes eorum. Et ideo dicit Joannes damascenus qd nulla res destituit a propria et substantiali operatione. Risibile enī esset valde qd diceremus qualitates primas vehementes habere operationes et formas substantiales ipsis rebus vt fines nature datus: sicut diuinū et optimū omnino nullas habere operationes: licet non sint actiue et passiue ad transmutandum mām cum sint operatiue operationis illius que illi perfecto conuenit: quō nā perficit p illud diuinū et optimum.

Cap. ij. de quatuor opinionibus phoz circa cām virtutum lapidum.

Vsitū autē est multo tempore a philosophis ex qua cā tales virtutes infundunt lapidibus et diuersas opiniones recitare dispendiū esset. Tangamus igitur quatuor pbabiles: et postea nostrā dicamus sentētiā deinde per rōnem confirmem⁹ eandē. Quidā autē dixerūt ab elementis cōponētib⁹ lapides tales inesse virtutes. Quibus cū obijcēt elta non operant nisi qualitibus primis: et opatiōes lapidū ad qualitates primas non posse reduci. Respondēt elta quasdā habere opatiōes p se: quasdā autē in mixto: qz in mixto qualitas eltaris operat nota sicut instrumentū: et tunc habet multa opari que p se non opatur. Et iō sicut ad aliā virtutē nō reductur alteratio cibi et eleuatio et mutatio ad carnē nisi ad calozem digestiū quē scimus esse calo

rē ignis: et qd pgregat hōgenea et disgregat etherogenea sic demētia ē in scdo metheo: o. Ita dicit istī et nō aliq virtuti qd eltari esse attribuendū qd sit in eltato: eo qd eltatum non opatur nisi mediante virtute eltorum que sunt in ipso. Nec ergo est opinio quozūda antiquoz phozum quā Alexander grecus pipatheticus defendere videtur: eo qd ipse omnia quecunqz sunt: siue sint antimata siue nō eltis attribuit. Ita etiā qd dicit intellectū esse quoddā eltorum cōplexionez psequens. Ipsa. n. elta cum cōplexa sunt mirabilior et altissimaz dicit esse opationū. Virtutē autē que in cōmixto regit et dirigit qlitates eltales: nō dicit eē nisi cōplexione pntem et hanc mirabilē asserit eē: et probat per opera alchimie in quibus simplicia parz p sunt: et cū complexa fuerint admirabiles valde reddunt effectus. Hec autē opinio Platoni non placuit: qui oīa inferiora dicit esse ydeata a iuptozib⁹ ydcis quas sepatas et mire potētie eē dicebat. Ille enī sunt que separatoz maiorē accipiunt similitudinem et in quib⁹ sepata minus imergunt materie esse virtutes mirabiles in opatione simili opationi ydee separe. Opationē ydee separe eē dicē opari trāsmutādo et alterando mām gnābilium et corruptibilem. In quibus ergo reb⁹ minus mergitur ydea materie in his adhuc postqz incorporata est mirabiles res operari non cessat: et sic dicit esse in lapidibus preciosis et in alijs multis rebus nālib⁹. Probationem autē huiusmodi sententie nō quidem ex Platone: sed ex Platonis sicut ab Apulegio et quibusdam alijs collegimus: dicentibus qd subiecto mortaliū rez et defuncto hoc quidē quō imortale ē in rebus mirabilia operari non cessat. Dicunt etiā isti qd si operationes iste elementis attribuerent: sicut quidā dixerunt pythagorici: aut elementorū cōplexioni: qd tunc sicut cōplexio est vnica ita operatio lapidū eēt vna. Nūc autē multas videmus. Adhuc autē siue qualitas eltalis operet per se: siue in cōplexo nō operant qualitates elementales nisi trāsmutādo mām quā afficiunt nulla autē tali trāsmutatiōe facta substantie vident operari lapides preciosi: propter quō etiam alicuius separati principij videt esse operatio istozū. Hec igitur est opinio platonicoz. Hermes autē et quidam sequaces eius indoꝝ plurimū multa et vnīuersali virtute differētes dicebant omnium inferiorum virtutes eē in stellis et imaginibus celozum. Omnes autē virtutes isūdi in inferiorib⁹ oib⁹ p circulū alaur qm primū circulū imaginū celestū eē dicebāt: has autē virtutes dscēdere in res nature nobilr et ignobilr. Nobiliter autē quādo materie recipientes has virtutes fuerint superioribus magis similes in lumine et perspicuitate. Ignobiliter autem quando materie fuerint confuse et fetulēte in qua quasi opprimitur virtus celestis. Hanc igitur causam isti dicunt quoniam lapides preciosi prealjs habent mirabiles virtutes quia videlicet in substantia magis simulantur superioribus et in lumine et perspicuitate: propter quod a quibusdā eozum: stelle elementales esse dicuntur lapides preciosi. In superioribus enim vt inquitur quasi quatuor colores inueniuntur: qui etiam frequentiores sūt in lapidib⁹ preciosis. Quoz vnus est orbis nō stellati qui ab omnibus dicitur saphirus et hunc colozē primo habz saphirus et denominat. Participat autem ipsum posterius aliq quidam lapidea. Secūdus autē est qui est plurimum stellarum et est ille q

vocatur lux candens et albefcens: et hunc colorem habet opamas et berillus et multi aliorum. Tertius est qui vocatur ignescens et rutilas qui est in sole et marite et in quibusdam alijs et hunc primo quidem accipit carbunculus: et postea palachius siue palacius et granatus et quidam alij. Ideoque dicunt carbunculum nobilissimum et vltiter habentem virtutes omnium aliorum lapidum: quod sol cuius virtute simile accipit nobilior est omnibus virtutibus celestibus: et est sua virtus vltis omnia lucem omnibus celestibus et virtute. Quartus autem est rubcus obscurus tamen in stellis quod in quibusdam alijs lunemasionibus inuentus et hic inuenit in lapidibus habentibus obscuras nubes sicut in calcidonio amethysto: et aliquando in smaragdo: et in quibusdam alijs propter hoc et huiusmodi dicta talem isti induxerunt opinionem. Auicenna autem et quidam alij sequentes eundem dixerunt in omnibus hiis quidam aliquando apparere prodigia ex imaginatione superiorum motorum. Lonten dit enim hic philosophus intelligit que in ouent orbibus nequaquam posse intendere particularis motum hunc vel illum: nisi per apprehensionem aliquam particularium: et hanc apprehensionem dicit imaginationem equiuocare seu equiuoce vocari ad imaginem quod pars est anime sensibilis in animalibus. Practice autem omnia que sunt ut inquit preexistunt in perceptionibus motorum stellarum et orbium. Adhuc autem talem inquit esse obedientiam totius materie generabilium ad motorem qualis est obedientia nostri corporis ad nostras animas. Nos autem in nobis sentimus quod ad quacumque formam concepimus mouetur corpus nostrum delectabiliter vel horredo vel fugiendo. Sic igitur dicit frequenter diuersa concipere animas celestium et tunc mentem moueri per obedientiam ad illud ex hoc esse quod diuersas virtutes generata accipiunt que nos complexionales vocamus et maxime lapides in quibus est comixtio: prima facilius mota ad imaginationem huiusmodi quam alia in quibus est maior diuersitas propter anime opera que insunt illi. Hec igitur dicta sunt ab Auicenna et sequentibus eius: ut videtur accipi in quibusdam dictis suis quod de magicis et alchymicis compositum.

Capitulum tertium de improbatione dictarum opinionum.

Icta vero Alexandri peripatetici conuenientia ideo non sunt quod scimus quod licet quodlibet calidum simplex et calidum comixtum diuersas habet operationes: tamen conueniunt in genere congregandi versus homogenea et eiheterogenea. Idem autem dicimus de frigido humido et siccio. Operationes autem lapidum nec in genere nec in specie conueniunt: eius simplicium operatione: sed magis prodigiose et mirabiles esse videntur. Adhuc autem male dicitur est nihil differere et informare qualitates elementorum nisi ipsam mixtionem et complexiones. Sic enim non oportet esse species et forma alia nisi complexio quod falsum esse ostendit: et ostendit a nobis in libro de anima et in philosophia prima: propter virtutes enim lapidum non complexionales nec elementales: pre omnibus magis videntur lapidibus preciosis tamen in anulis quam in ceteris imaginibus quorum effectus est mirabilis: propter hanc autem et huiusmodi falsificatur dictum Alexandri. Quod autem dicit Plato de ydeis a multis inconuenienter dictum esse ostenditur: et nos de his alibi disputabimus quod negotium de ydeis maioris est egens inquisitionis: quam sit oppositum negotium in quo sumus. Sed licet hoc supponatur non esse ydeas alias formantes generatius

neque aliquid immortalium in corporibus mortalibus et corruptibilibus: quod corruptis his nil manet eorum que sunt in ipsis: nec est resolutio comixtorum in elementa et ydeas: sed potius solum in elementa ex quibus componuntur. Si ponerent autem esse huiusmodi ydeas inutiles essent: eo quod non proportionarent materie nec contingerent eas: nec transmutarent. Oia enim talia videntur esse in materia ipsa et non separari ab ea. Per hec igitur et his similia dictum Platonis improbat: omnibus tamen antiquis probabilis dicitur Hermes de causa virtutis lapidum: quod scimus prostanti omnium inferiorum virtutes a superioribus descendere. Superiora enim substantia et lumine et situ et motu et figura influunt in inferioribus omnes nobiles virtutes que sunt in ipsis: tamen hoc dictum imperfectum est in phisicis licet forte in astronomicis et magicis esset sufficiens quod in phisicis dicitur causa que est in materia operans: talis autem est elementalis: aut qualitates elementorum prout sunt in comixto vel forma substantialis tales complexiones consequens. Docet enim Ptolemeus in libro de alarba dicitur effectus stellarum ideo esse diuersos et incertos: quod in inferioribus in fluxu perueniunt ad ipsa per aliud: et per accidens. Per aliud quidem quod per virtutes elementales que informant. Per accidens autem quoniam non perueniunt ad inferiora nisi per esse vniuersale quod incosumum et incertam dispositionem est: eo quod aliquando materia est receptibilis virtutis celestis aliquando nequaquam et aliquando recipit eam secundum partem aliquando secundum multam et hoc ignorantes multi qui diuinant in astris sepe mentiuntur et abhominabile suis medaens faciunt scientiam cuius sit bona et vtilis valde. Que autem Auicenna de prodigijs dicit prodigiosa esse videntur. Non enim imaginatio potest aliquo modo intelligentibus celestibus peruenire: nisi enim sunt conceptiones tales in eis que motu celi et elementalis qualitatibus non explicent eo quod nihil est inordinatum in eis: hoc autem tibi ostendit quod multa oportet permitti sed hec conuenienter deberent ostendi. Sed hoc sufficit quod in phisicis et in celo et mundo perfecte de talibus dictum est quantum permittit consideratio phisica. Intellectus enim practici sunt et per se formales ad opus nature quos celestis motus explicant sicut instrumentum. Nec unquam conceptio aliqua est in motore nisi talis. Unde autem est quod intendit hunc vel illum in parte dictum est in celo et mundo sufficenter autem in prima phisica hanc determinari.

Capitulum iiij. de vera causa virtutis lapidum preciosorum.

Estutatis igitur omnibus his dicimus cumstanti non et alijs quibusdam quod virtus lapidis causatur ab ipsa lapidis specie et forma substantiali. Sunt autem quedam virtutes mixtorum miscibilia habentes pro causa quedam aut ipsam speciem. Et hoc elarius videtur in his que melius alijs specificata et formata sunt sicut est homo quod operatione qua homo est habet intelligere que ex nullo causatur complexione. Idem autem est in brutis et in vegetabilibus sicut probatur in ethicis ita quod ois rei propria est operatio et proprius bonum secundum speciem qua formatur et perficitur in esse naturali. Huiusmodi autem speciei instrumenta sunt oia complexione eorum ipsa continet oia et ipsa non existere corumpitur et dissoluitur complexione. Forma enim continet materiam sicut diuinum et optimum illius et non continet ab ipsa nec desiderat materiam in natura quod sui non indiget nisi ad esse indiuidui et non ad esse diuinum. Hec autem in libro de intellectu et intelligibili et in prima philosophia clarius elucidabuntur. Forma igitur ista inter duo est hec inter celestes virtutes a quibus datur et sup materiam

materiam complexionatam cui infunditur. Si ergo in se consideretur ipsa est essentia simplex vnius tm operatiua qdca p est illud q vnius est tm effice vnū z ab vnico est vnicum sicut tradit tota vniuersitas phozum. Si aut hec forma consideretur vt est virtutibus celestibus primo multiplicatis per superiores z inferiores: z omnes imagines z circulos quos duodecim signa cū stellis suis distribuūt sup orizonem rei illius cui influitur forma: z scdm q ad eam operantem sunt virtutes elementales erit ipsa forma multiplex valde scdm potētias naturales suas que circūstant essentiam suam simplicē: z sic multorum efficiētium erit effectiua: lz forte vnicam habeat propriam operationem. Non enim potest dici virtutes causarum per aliquid non manere in effectibus. Et hoc est q fere omnes res non ad vnicam iā tum sed ad multa valet quando sue sciuntur operationes. Comparata vero ad illud cuius ē forma hoc est ad materiā est potentior z impotentior: scdm qd bene dixit hermes. Et hac de causa lapides eiusdem speciei inveniuntur potentiores z minus potentes i effectibus suis: forte etiā inveniuntur aliqui nullum omnino speciei habere effectum propter consuetudinem materie: sicut homo nullam habet operationē humanam fm q est homo: lz enim species fm rationem non participetur scdm magis z minus: fm tamen esse z principium actionum scdm magis z minus inesse videmus spēm fere omnibus rebus. Et ideo in his que spēm consequuntur virtutibus inveniuntur efficaciores res vel minus efficaces: vel omnino impossibiles ad operationes que fiunt per virtutes spēm fm naturam consequētes. Est ad memoriam hoc reuocandum que in scdo methozozuz diximus lapidum species ad indiuidua quodāmodo esse mortalia: sicut z homines z extra loca gnationis sue diu contenti corumpuntur: z non nisi eā uoce retinent nomen speciei: lz in figura z colore eorum hoc non nisi per longissimum tempus possit apprehendi. Et sicut in animalium factura z in cōplexione aliquando tanta est discretio q animaz hominis non attingit sed solum qualescūq hominis figuram. Ita etiam est in lapidum generatione: aut propter inordinationem materie aut propter vehemētissimas virtutes celestium in contrarium mouētes sicut diximus in scdo nostroz phisicorum. Hec igitur z tanta de virtutibus lapidū dicta sūt in cōi zc.

Tractatus secundus libri secūdi de lapidibus nominatis z eorum virtutibus.

Cap. j. de lapidibus incipientibus ab. a.

Opponamus aut nomina: precipuoz lapidum: z virtutes scdm q ad nos aut per experimentum: aut ex scripturis auctozum deueniunt. Non autem omnia que de eis dicuntur referemus: eo q ad sciam non prodest. Scientie enim naturalis non est simplr narrata accipere: sed in rebus naturalibus inquirere causas. Ut aut in latina lingua cōpetentius ordo seruetur fm ordinem alphabeti proficimur nomina lapidum z virtutes eozum eo modo quo mos est medicis describere simplices medicinas. In primo capitulo ergo ab. a. incipientes no uem famosi apud philosophos inveniuntur lapides Abestonyz Absintus: Adamas: Agates: Alabandina Aleteri: Amadin: Ametistus z Andromata. Abeston aut coloris est ferrei qui scdm plurimuz

in arabia inuenitur: cuius virtus mirabilis narratur z in templis deozum est manifesta: eo q semel accesus vix vnq poterit extingui eo qd naturam habet lanuginis que vocatur pluma salamandre cum modo dico humido vinctuoso pingui inseparabili ab ipso z illud fouet ignem accensum in ipso.

Adamas aut sicut superius fecimus mentionem lapis est durissimus: parum cristallo obscurior: coloris tm lucidi fulgentis adeo solidus vt neq igne neq ferro mollescat vel soluat. Soluitur tamen z mollescit sanguine z carne yrei: precipue si yrcus aliquādiu ante biberit vinum z petrosilium vel siler montanum comederit: q talis yrei sanguis etiaz ad frangendum lapidem in vesica valet infirmis de calculo. Soluitur et lapis iste qd mirabili videtur plumbo propter multum argentum vium q est in ipso. Hic autem lapis penetrat ferrum z ceteras gemmas omnes pter calibem in quo retinetur. Nō trahit autem ferrum eo q sit proprius locus generationis eius vt quidam mendose dixerunt. Maior autē quantitas istius lapidis ad hoc inuenta est magnitudo auellane. Nascitur autem in arabia z cipzo fm plurimuz. Sed eypus est magis mollis z obscurus. Et q mirabile videtur multis hic lapis quando magnei superponitur ligat magnetem z non permittit ipsum ferrum trahere. Maior aut virtus eius est in auro vel argenio vel calibe. Dicuntq magis q lacerto sinistro alligatus valet contra hostes z infaniam: z indomitas bestias: z feros homines z contra iurgia z rixas: z contra venena z incurfus fantasmatum z incubozum. Hunc aut lapidem dyamantes et quidam vocant: etiā quidā ferrū attrahere. mētiunt.

Absinthus est de genere gemarum coloris nigri rubcis virgulis: z aliquando guttulis. Huius autem virtus videtur esse imitans abestinum: absintus enim permanet calidus per septem dies vel amplius ppeandez eam que dicta est de abestino lapide.

Agathes autem lapis est niger cū albis venis: z quodāmodo istius speciei lapidis inuenitur alio modo eiusdem speciei qui est similis corallo. Et tertium genus qd fm plurimum in creta insula nascitur quod hz in nigro venas croceas. Et quartum genus indicum est varium quasi sanguineis guttis respersum. Et primum quidem genus aptū est ad formas que lapidibus insculpuntur propter qd plurimi lapides habentes capita regum insculpta nigri sunt: z cum iacet ad caput dormientis fertur ostēdere multa simulacra somniorum. Tertium aut genus quod creticum est facit vt ait Auicēna vincere pericula z vires confert eozozibus gratum z placentem facit vt dicit Euax res arabum: z persuasorem z coloris boni facit hominem z sacundum z munit eum contra aduersa. Genus aut indicum visum fouet z valet sitim z venenum. Cum aut accenditur odoriferum est valde.

Alabandina a loco in quo fm plurimum generatur sic vocatur hoc ē ab epheso que alabandina vocatur alio nomine: est autem ruborem habens fulgentem z est lapis clarus fere vt sardinus.

Aleteri est gemma que vocatur lapis galli z est albus nitens cristallo obscuro similis. Extrahit aut ex ventriculo gallinacū postq fuerit ultra quartum annum: z quidam dicunt q post nonum extrahitur z est melior qui extrahitur gallo decrepito. Maxima aut huius quantitas ē inuenta accedere ad qti/ bb

tatem habe. Virtus autē eius est excitare venerē gratiam et constantem victorem et discretum facere: orationem tribuit facultatem: amicos conciliat et tenens sub lingua sitim extinguit vel reprimit et hoc vltimū expertum est.

Amandinus vero gemma est coloris varij: dicit autē euates quod venenum omne aut extinguit aut reprimit et vincere facit aduersarios et prophetiam et interpretationem somniorum facit intelligi et etiā enigmatū.

Amctistus est gemma multorum colorum et non est: quare coloris purpurei et transparentie aliquantulum obscure: et inveniuntur in ista specie multe differentie sed quibus sunt magis note per differentias obscuritatis omnes accepte. Nascitur autē in hac specie in india. Est autē melior ad sculpendum eo quod alius est minus durus. Operatur autē contra ebrietatem ut dicit Haro: et facit vigilem et anas reprimit cogitationes: et bonum in scibilibus confert intellectum.

Andromanta lapis est colore argentei qui secundum plurimum in mari rubro nascitur: et est aut quadratus ut tessera: et durus sicut adamas. Virtutem habet contra furorē et faciem animi concitationem: et tristitiam et gravitatem.

Cap. ij. de incipientibus. a. littera que dicitur. b.

Alagius qui et palacius dicitur est gemma coloris rubei valde lucide materie et subtilitate valde transparentis: et dicitur semina carbūculi habens debilem colorem et virtutes eius remissas: sicut semina se habet ad mare: et quidam dicit quod est domus eius: et ideo palatium carbūculi vocatur. Generatur enim frequenter carbūculus in loco isto: et iam visum est hoc nostro tempore quod in lapide vno exterior pars fuit balagius: et interior carbūculus: propter quod Arist. hunc lapidem dicit esse de genere carbūculi.

Borax ut quidam dicunt lapis est qui ita dicitur a buffone quod in capite ipsum portat: et est duorum generum: vnum album aliquantulum siccum aliud nigrum: quod si viuo palpitanti buffone extrahitur in medio habet oculum quasi ceruleum: de quo dicunt quod glutinus sordes purgat intestinorum et superfluitates et temporibus nostris extractus est de buffone parvus viridis. Aliquos et vidimus buffones habentes in se depictos qui de hoc genere dicebant: vulg. riter autē crapodine dicuntur hi lapides.

Berillus autē est lapis coloris pallidi lucidi transparentis: et ideo superius diximus quando inuoluitur in eo videtur moueri aqua secundum plurimum generatur in india sicut multe aliarum gemmarum. Sunt autē multa genera et modi in specie lapidis istius sed melius esse fertur qui magis pallet et plures habet guttas: que videntur in ipso manere. fertur autē operari contra periculum hostium et contra lites: et reddere inuictum. Meltem et in moribus dicitur efficere et ingenium bonum dare. Medico et quidam dicunt quod valet contra pituitiam et epatis dolores et contra suspiria et eructationes: et quod valet oculis humidis. Expertum est. n. quod quando rotundatum est oculo solis opponitur: adurit ignem accendit. Dicunt et aurifices quod pinguius conciliat inter maritimum et vxoem.

Cap. iij. de incipientibus. a. littera. c.

Arbūculus qui grece antrax et a nonnullis rubinus vocat lapis perlucidissimus et rubicundissimus et solidus est habens se ad alios lapides sicut habet aurum ad cetera metalla: hic

plus omnium aliorum lapidum virtutes habere dicitur sicut et superius diximus. Spalis tamen effectus eius est venenum aereum et vaporosum fugare: et quoniam vere bonus est luces in tenebris sicut carbo et taleridi ego. Quando autē minus bonus est et tamen verus emicat in tenebris superfusa aqua clara et limpida in vase nigro mundo polito. Qui autē nullo modo luces in tenebris hic non habet nobilitate perfectam: secundum autem plurimum sui inuenitur in libia: et habet plures differentias ut ait Euax qui dicit eum habere undecim species: in Arist. ut constantinus refert dicit eum habere tres species: quas supra numerauimus. scilicet balagium granatum et rubinum: et quod multi mirant dicit in eis excellere granatum qui tamen minoris valoris apud gemmarios existimatur.

Calcidonius autē lapis est pallidus fuscus aliquantulum obscurus: hic si perforatur et cum virtute lapidis qui sinceris dicitur collo suspendatur: dicitur valere contra illusiones fantasticas ex melancholia exortas: facit etiam vincere causas et virtutes corporis preseruat et hoc vltimum est expertum.

Calcafanos lapis est nigri coloris cuius virtus vocem clarificare dicitur et raucedini mederi.

Ceraurum lapis esse fertur cristallo similis in colore colore ceruleo qui dicitur cadere aliquando de nube cum tonitruo et inuenitur in germania et hispania: sed hispanus est candens ut ignis prouocat dulces somnos ut dicunt et ad prelia et causas vincendi et contra periculum tonitruum dicitur operari.

Calcidonius duas habet species: vnus est niger alter rufus inuenitur trahuntur autem ambo de ventris yrundinis. Rufus autē inuolutus pano lineo vel cozio vitulino et sub sinistra assella gestatus dicitur valere contra infantem et antiquos languores et lunaticam passionem. Et Constantinus dicit eum valere contra epilepsiam predicto modo gestatum. Euax autē refert quod faciendum gratum et placentem reddit. Neger autē ut Joseph dicit contra nocuos humores et febres et iras operatur et minas. Et lotus aqua oculum sanat ad finem et inceptum perducit negocium et si inuoluatur folijs eclidonie herbe dicitur obscurare visum. Sunt autē hi lapides qui valde et tales iam vidimus per socios nostros de stomacho yrundinum extractos in mense augusti: tunc. n. abstracti magis valere dicuntur ut frequenter autē semper duo simul in vna yrundine inueniuntur.

Celonies lapis est purpurei coloris: et dicitur in corpore testudinis inueniri: quod quedam sunt maxime testudines habentes domos que sunt sicut margarite nitentes. Dicitur autē apud diuinatorum quod facit eum qui gestat euomere sub lingua hanc autē virtutē non dicitur habere nisi cum luna primo est accensa et crescens: et monoydes. Et iterum cum est vlgessimana monoydes in vltimo descrecens: dicitur autē hic lapis ab igne non corrumpi.

Cegolites lapis est in colore et puritate similis ossi oliue de quo referunt quod est expertum et dissolutus in aqua et rufus et sic hystus dissipat lapidem in renibus et vesica.

Corallus lapis est duarum specierum a mari sic dicitur superius diximus extractus et precipue a mari quod est circa marsilium: vna eius species est rubea sicut ebur antiquum: alia vero alba figuratur ad modum ramuscum plantarum: et quo expertum est quod valet contra fluxum sanguinis. Dicitur et collo suspensus valere contra epilepsiam

epilepsiam: et operationes menstruorum: et tempestates fulmina et grandines. Et si pulverizet et super herbas et arbores aspergatur cum aqua fertur fructus multiplicare. Referunt etiam quod principia expedit et fines negotiosum.

Coznelcus autem quem quidam coznelcum dicunt lapis est coloris carnei hoc est rubet: abscondit sicut lobura carnis: hic apud rhenum flumen inveniunt frequentissime: et est valde rubeum habens fere colorem sicut minimum et quando politur multum micat. Expertum autem est quod constringit sanguinem: et precipue menstruorum et emoroydaz: fert et iras mitigare.

Crisopassus lapis ab india veniens et raro invenitur propter quod et carus existimatur. In colore etiam est quasi sit ex succo piri coagulatus: habens aurum guttas intrinsecas: propter quas et tale nomen accipit: et crisos aurum sonat in greco et multam similitudinem habet cum crisolito.

Crisolitus lapis est in colore habens tenuem viriditatem lucidam in qua ad oculum solis micat sicut stella aurea: et non est rarus: dicitur autem venire de ethiopia. Expertum autem est quod spiritalia profert: propter quod tritus asmaicis datur. fert et quod perforatus et fetis asini in foramine repletus et brachio ligatus sinistro fugat terrores et melancolicas passiones: et hoc dicitur in publicis ligaturis: et in auro et positus et gestatus fugat fantasmata ut dicunt: stulticia et repellere: et sapientiam conferre perhibetur.

Cristallus lapis est qui aliquando sit viridioris ut dicit Arist. aliquando autem in terra sicut sepe experti sumus in germania: ubi multi inveniunt: vterque autem modus generationis facile ex superioribus erit manifestus. Hic frigidus oculo solis opposit' igne efficit sed si calid' sit hoc perficere non potest: cuius rationem dedimus in libro de causis proprietatum celorum et planetarum. Dicitur et situm restringere sub lingua positus et expertus est quod tritus cum melle mixtus receptus a mulieribus replet vbera lacte. Crisolitus gemma est colore aurei: et in horis matutinis visu pulcherrimus est. In alijs autem horibus dissimilis: ab igne autem corrumpitur et fugatur et ut quidam dicunt inflammatur: et ideo time re ignem dicit. Dicunt autem quidam quod aliud est genus istius lapidis quod est lapidis ignobilis substantie incooperatum: et hoc non est verum: sed hoc est marchasita aurea que mediu quodammodo est inter metalla et lapides: sicut nos in sequentibus ostendemus. Dicit autem tertium genus istius lapidis esse colore mediu inter ceruleum et rubeum: vniuersaliter autem dicitur hic lapis tritus scabiem curare et vlcera. In manu gestatus calorem febris mitigare habet.

Crisopagis gemma est ab ethiopia veniens hic dicitur lucere in tenebris et evanescere a lumine supreniente: ita quod non retinet nisi colorem ebetem obscuro et quasi subtenet colore operi auri: et sit in ipso fere diversitatem luminis et tenebrarum receptio coloris non determinati: velut in quercu putrefacta et nociluca. De omnibus autem his in libro de anima dabimus rationem perfectam et veram.

Cap. iij. de nominibus lapidum a quarta littera que est. d'incipientium.

Jamon ferunt autem quidam lapis demonis vocari lapis bicolor ut archus demonis qui yris vocatur. Et conferre hunc dicunt febribus tantibus: et venenosa pellere et tura et victorem reddere. Est autem diamon dicitur quod grece intellectus vel stella

claram scintillantem sonat.

Diacodos autem lapis pallidus dicitur esse aliquantum berillo similis: dicitur autem in tantum fantasma excitare quod magis maxime hoc videtur tamen applicatus defuncto in tantum vires amittit quod mortem horere perhibeatur. Horum autem ratio que potest haberi ex libris magorum Hermetis et Ptolomei Thebich Benehrath habet de quibus non est principis intentio.

Dionisia lapis est niger ut ferruz intermicans rubris guttis et spirat vinum: et odore ipsius vini fugatur ebrietas quod mirabile multis apparet. Causa autem: quod vinum non odore sed vapore oppilando inducit debilem ebrietate: lapidis autem odor simplex aperitius est et expulsivus vaporis vini.

Diaconides autem lapis est a capite draconis extractus: et fertur ab oriente ubi sunt dracones magni. Est autem virtus efficax eius sicut et draconis: quando de vivo dracone adhuc palpitante extrahitur. Insidiat autem draconibus dormientibus et subito scisso capite draconis adhuc palpitante euellit lapidem. Antiqui enim actus multa conferunt his etiam superfuitatibus que generantur in animalibus: et mortis corruptio alterat ea quando naturali morte corruptis humoribus moriuntur: vel quando mortua et corrupta occisa fuerunt. Ego autem in partibus alamanie in sucua vidi lapidem super quem conuenerant plures quingenti serpentes inter montes in quodam prato: et cum tractum faceret ibidem dominus terre sui milites euaginat' gladibus scinderunt serpentes in multa frustra in fundo tamen quidam magnus serpens iacuit in multas partes scissus: et sub capite serpentis inuentus est lapis niger formatus ut pyramis abscessa non plucidus in circuitu colore palido: pulcherrimus habes descriptum serpentes. Et hunc lapidem mihi ab vxore illius nobilis presentatum cum capite serpentis eiusdem ego habui. Dicitur autem venenum sugare procipue que sunt ex incessibus venenatorum animalium: victores etiam dicunt efficere.

Cap. v. de incipientibus a littera. E.

Thices gemma optima est colore puniceo: et vocatur a quibusdam aquileus: et ab alijs erodialis eo quod adle hunc aliquando ad nidum suum iuxta oua collocantes eundem sicut grus inter duo oua que facit lapidem collocari. Jam enim experti sumus ad sensum in colonia: ubi grues fetus fecerunt multis in annis in quodam orto. Inuenitur autem eribices fere plurimum sui generis iuxta litorea oceanis: ubi etiam optimum genus est herodiorum qui sunt heroes auium: dicitur autem in persia aliquando inueniri. Est autem modus eius quod in se continet alium lapidem qui in ipso sonat quando manu mouetur et quassatur fertur autem quod suspensus sinistro lacerto profert signantibus impedit abortum et periculum parturitionis mitigat. Et aiunt quidam quod caducorum hominum prohibet frequentem casum. Et quod his mirabilibus est tradunt caldet quod si de ministratio veneni tibi aliquis suspectus fuerit positus in cibo prohibet ne possit glutiri cibi ille et si lapis subtrahit mox deglutitur. Quare autem adle hunc lapidem nido suo imponat non satis scit. Experti enim sumus grues non obseruare cum generis lapidem iter oua sua ponat: sed ponunt modo vnum et in alio anno vnum alium. Dicitur autem quidam quod faciunt hoc ad mitigandum calorem ouorum vel corporis aquile ne oua nimis caleant: et hoc probabile. Quidam tamen dicunt aliquid conferre ad eorum formationem et viuificationem. Qd

aut quidam dicunt q lapis ab his ausibus interpo-
nitur outa ne frangant: oino falsum est: qz citius ad
lapidem q ad seipsa collisa frangerentur. Aiunt eti-
am quidam q si aliqua suspectus habetur de mini-
stratione veneni q si in cibo ei? quocumq lapis imit-
titur statim ad cibum strangularur: z qn subtrahitur
glutit cibum si est reus: z si est innocens glutit cibuz
in quo lapis missus est.

Elitrophia lapis est viridis scire smaragdo simi-
lis: respus sanguineis guttis: hunc elitropia dicunt
esse vocatu nigromantici: ex gema babilonensis: qz si
vngatur succo herbe eiusde nois z in vas aqua ple-
na remissus facit sanguineu sole videri sicut si pate-
ret eclipsim. Lulus ca est qz tota aqua ebullire facit i
nebulam que inspissando aerē ipedit sole videri: ni-
si quasi in ruboze z spissa nube ro:ado: post moduz
aut descendit illa nebula ro:ado sicut p guttas plu-
uise. Opz aut q quoda carmine sacratu sit z quibus
da cara: tribus mixtu: z si tuc arrepticij pntes sint
diuinando queda pdicunt ppter qd teploz pontifi-
ces isto lapide vrebant: z maxime in festis ydoloz
Dicitur aut reddere hoicm bone fame z incolumē
z longe vite z h fluxum sanguinis z venena valere.
Dicitur etiam q vinctus herba sul nois vt pdixim?
visum fallit intantū vt hoicm phibeat videri. Inue-
nit aut pluries in ethiopia: cyprio: z india.

Emartes lapis est inuentus in aphrica: z in ethio-
pia z arabia: ferruginei coloris: hns venas sangui-
neas imixtas. Virtus aut eius est valde stiptica: p-
pter qd expertū est q valet h fluxum vesice vtrius z
menstruoz: qn contritus in aqua mixtus bibit: sanat
et fluxum saluie sanguine: vno et pmixtus puluis
eius sanat vlcera z vulnera: z carnem et supfluz in
vulneribus natam corrodit. Et visus hebetes ex hu-
mida ca confortat z sanat: z temperat asperitatem
palpebrarum.

Et indros lapis est crystallo in colore similis qui
perpetuis guttis distillat: que sebucitantibus valere
dicuntur: z tamen lapis non minorat nec corrumpt
Ca aut huius est pfecto qz ex sba lapidis iste gunte
nequaq distillant sed ppter nimia frigiditate aerez
se tangentem ptinue mutat in aqua: sicut faciūt durū
lapides z politi post resolutionē frigore.

Epistrites lapis ē natus in mari rutilans z rubicu-
dus: incantōibus aut z phicis ligaturis dicit q ante
eor gestatus tutū hoicm seruat z compescit seditio-
nes: z cōpescere et dicitur locustas: z volucres z ste-
riles nebulas: z grandinem z tēpestates a fructibus
terre compescere fertur. Expertum et est q opposi-
tus oculo solis ignem z radios igneos emittit: dicit
et q si hic lapis in aquam seruentē pronūciatur cessat
ebullitio ei? z postmodū frigescit. Ca aut huius alia
eē non pot nisi q pro certo frigidissimus ē: z motus
a calore buliens aque frigiditas sue cōplexiois age-
re incipit.

Exacollus aut lapis esse dicitur varius z disso-
latius vt dicunt periti medicoz propter qd vno p
mixtus z potatus dicitur h colicam z illacam vale-
re passiones.

Exacollus aut lapis est sexaginta coloribus
distinctus pue qritatis valde qui frequētius in libia
lucenitur: z apud trogo gitas: z nocet neruis valde p-
pter qd et oculos hois dicit efficere tremulos.

Cap. vii. de incipientibus a sexta littera que est. f.

Alcones qd alio nofe arsenicu vocat: z a
f vulgo auripigmentū idē significat. Est aut
de genere lapidū citrinū z rubcū que lapi-
dē vnū de spiritibus vocant alchimici: hz aut natu-
ram sulphuris in calefaciendo z desiccado z cū cal-
cinatur per ignē nigrū efficit z statim sublimatione
efficit albissimū. Et si iterz calcinet iterz efficit nigrū
z iterata calcinatione efficit albissimū: z cū hoc ter
vel quater iteratur in ipso tantū efficitur adustū: q
eri compositū statim facit foramina per ipm z exu-
rit vehemēter omnia metalla ppter aurū solū: ap-
positum aut eri ipm in album colorem transmutat:
ppter quod falsarij vtunt ipso qn es volunt facere
simile argento: qz magū in hoc hz effectum.

Silacterium vt ferūt gemarū gema est eadem cuz
crisolito z eiusdem virtutis.

Cap. vii. de incipientibus a littera. vii. que est. G.

Agates ē catabre: que quidem lapides de
g genere gemaz ego reputo. Inuenit aut in
libia z britania iuxta litus maris z abun-
danter inuenit in mari qd attingit a quilonare partes
teotonie. Etiam in anglia frequēter inuenitur z ē du-
plis coloris: nigri videt z crocei: sed croceū ē plu-
cidum fere sicut topanon. Inuenitur et glaucuz z
declinans ad pallidū pinctū cuz citrino colore. Co-
fricatum aut trahit paleas: z incensum ardet sicut
thus: dicitur aut q pferi ydropicis: z fluidos firmat
dētes vt aiunt: de exptis aut est qd lotū cū aq z per
suffumigationē mulierib? inscri? suppositū puocat
mēstrua. Fert et q sugat serpētes: z valet et h stoma-
chi z ventris subuersionē: z h santasimata melacoli-
ca que qdam demones vocat. Aiunt aut de exptis
eē q si colatura z ei? lotura cū rasura dec virginū bē-
bica q retinebit ca q non minget. Si aut non ē vir-
go statim minget z sic dz pbart an aliqua sit virgo:
dicunt et valere h laborem parturientis.

Sagatronica est lapis diuersi coloris sicut pellis
capriole: cuius virtutē Auicēna dicit eē q victores
reddat se gestantes. Expertū aut dicitur eē in Alchi-
de pincte quoda q quetiens hunc lapidem secuz
habuit semp vicit in terra z mari: quorrens aut ca-
ruit fertur hostibus succubisse.

Selosis dicitur eē lapis hns figurā grandinis z
colore duricie adamantis similis. Et tante fert hūc
esse frigiditatis vt ab igne vix vel nūq calcifici pos-
sit. Lulus ca est nimia poroz cōstrictio nō pmittēs
inde ignē ingredi. Aiunt et hunc irā z luxuriā z cete-
ras hmōl calidas passioēs z ocidēria mittigare.

Salaricides quā quidā galarticidē vocant lapis
ē silis cineri: z fm plurimū inuenit in nilo z acoleo
fluujs: hic tritus dat sapore lactis: z succus ei? in ore
clausus turbat mentē. Dicit et in libro de ligaturis
phicis q alligatus collo replet vbera lacte: z alliga-
tus femori facit faciles partus. Aiunt et pastores egypti
q si vespere pntus cū sale mixta aq ouile circū-
spgat: vbera ouiu replent lacte: z sugat ab eis scabi-
es: gnāliter et dicitur contra scabiem valere.

Serachidem lapis est vt fert nigri coloris: proba-
tur aut veritas huius lapidis sic q gestans lapides
totū corpus suū vinctum melle muscis z vespe ex-
ponit: z si intactus manet ab eis lapis est verus: z si
deponat lapidē statim musce z vespe sup mel cadūt
z suggunt. Aiunt aut q in ore potatus facit bene lu-
dicare opiniones z cogitationes. Fert et q gestansē
se hoicm amabilem z gratiosum reddit.

Secolitus

Secolitus lapis ē vt fert orientis offis oliue silis
Lulus virtutem esse dicunt q̄ tritus cū aqua hau/
stus lapidem frāgit r̄ educit de vesica r̄ renibus.

Granatus sicut Constantinus Arist. refert dicere
de genere ē carbūculi. Est aut lapis rubens r̄ pluci/
dus: in colore silis balaustijs qui sunt flores maloz
granatoz. Est aut rubens aliquānulus obscurior q̄
carbūculus r̄ cū substernit ei niger color in sigillis
tunc magis rutilat: r̄ inuenit in hoc genere q̄dā mo/
dus qui iter ruborem aspsum habz viole colorē pp
q̄ hoc genus violaceum dicitur r̄ est p̄ciosior oibus
aljs granatis: dicitur lctificare cor r̄ pellere tristitiā
r̄ fm Arist. est calidus r̄ siccus. Et q̄ quidam dicit
hunc esse de genere iacincti est falsum. Inuenitur āt
h lapis fm plurimū eius in ethiopia r̄ aliquotiens
iuxta tyrum inter arenas mare.

Cap. viij. de incipientibus ab J. littera.

Aspis ē lapis multoz colorz r̄ hz spēs de
cem: melior tñ est viridis translucens rube/
as habens venas: r̄ in argento pp̄ie loca/
r̄ hz r̄ in p̄ibus multis inuenit. Expertum. n. est q̄
stringit fluxum sanguinis r̄ menstruoꝝ. Aiunt etiā
q̄ negat cōceptum r̄ iuuat ptum: r̄ q̄ gestantem se a
loxuria phibet. In magicis etiam legitur q̄ si incan/
tatus est reddidit gratum r̄ potentem r̄ tuum: r̄ su/
gat febres r̄ ydropesim.

Jacinctoz duo sūt genera: aquaticus v3 r̄ saphi/
rinus. Aquaticus ē flauus albescens ac si puidm aq̄
de sublato p̄spicuo erumpat: r̄ sup̄arc cōtendat r̄ h
est villos: r̄ inuenitur in isto genere aquefēs rubens
in quo ē sup̄at puietas aque. Saphirinus ē flauus
valde plucidus: quasi nihil habens aqueitatis: r̄ h ē
melior. Et ideo tria nota hz: dicitur enim aliquando
sacinctus saphirinus: in ethiopia aut fm plurimum
inuenit. Et quidā dicunt quartū esse qd̄ est aquaticū
ceruleū sicut tapanon r̄ hoc ē durissimū vtilissimam
gnaliter qui in se sculpere vix p̄mittat: de expertis aut
est qd̄ est frigidus sicut viridis: r̄ p̄fortat corpa sicut
oē frigidū qd̄ constringit virtutes corpoꝝ. In ligatu/
ris aut phidus est vsus eius qd̄ collo suspēsus vel di/
gito gestatus tutū reddidit peregrinū r̄ gratū hospiti/
bus: r̄ ē pestiferas regiones. Et expertum est qd̄ som/
nū puocat p̄pter suā frigidam cōplexionē. Saphi/
rinus aut hoc spāliter habere dicit qd̄ est virtus ei
h̄ to sicū. Aiunt et qd̄ p̄fert ad diuitias r̄ naturale in
geniū bonum confert r̄ letitiam.

Jena lapis ē a bestia que vocat yena: sic dicta eo
qd̄ ex oculis eius cū in lapidē vertunt tollit. Aiunt
tñ antiqui Euax r̄ Aaron q̄ positi sub lingua con/
fert diuinando p̄dicere futura.

Iris lapis est cristallo silis r̄ ē vt frequētius exa/
gonus dicit āt Euax qd̄ ab arabia venit: r̄ in mari ru/
bro nascit. Nos aut inuenimus maximā copā hoꝝ
lapidū in mōtibus germanic qui sūt iter rhenū flui/
um r̄ treuerēsez ciuitatē r̄ diuerse q̄tatis oēs sunt
exagoni. In aljs aut lapidib⁹ nati circūpositiōe la/
pidis cū nāliter sunt rotundi exagoni efficiunt: sicut
foramina apum in medio posita exagona efficiunt:
tñ illa que sunt in extremis sunt rotūda. Est aut la/
pis siccissimus qd̄ sua idicat secabilitas maxima. Fit
aut ex aqueo siccō qd̄ euadit de materia lapidis qui
gnatur ex rubeo luto r̄ q̄ hoc aquēū est vehemēter
a siccō apprehēsum siccus r̄ durus est valde lapis.
Cū aut sub tecto soli ps eius imittit: r̄ pars in vm/
bra tenet p̄gicit reflectēdo pulcherrimos colores yri

dis sup̄ oppositū parietē: vel sup̄ aliqd̄ corpus pp̄
qd̄ yris vocat. Cuius cā est superius assignata. Alio
aut simile hūc nascitur in gipso: qd̄ ēt perspicuū est
in extremis r̄ siccissimū valde: r̄ vtuntur eo quidāz
p̄o vitro in vitreis.

Isustos vt refert Isidorus r̄ Harō silr ē lapis in
vltimis hyspaniaz partibus frequentius inuentus
iuxta gades Hercules in tertio vel sc̄do climaibus
vltia hyspaniā illā: quā modo hyspaniā vocamus.
Est aut lapis silabilis p̄pter viscositatē in eo arca/
ctam: r̄ si de ipso vestis fiat nō cōburit sed igne pur/
gat r̄ nitet: r̄ forte illud est qd̄ pennā vocant salama/
dre: quare hec lanugo quedā est sicut lanugo lapidis
humidi. Quare aut non cremet in methcoꝝis expe/
ditū est: huius spēm quandā dicit esse quādam lapi/
dē quē quidā vocant carbūculū albū r̄ quidāz alj
calculum albū. Imitat. n. carbūculum in hoc q̄ fan/
tasmatibus r̄ p̄stigijs resistit valet et contra dolores
oculoꝝ ex humida cā r̄ redactus in puluerē sanat
scabtem. Idē Isidorus dicit de lapide iudaico qui ē
albus ad modum glandis in q̄tate scripturis q̄bus
dam isertus quasi litteris quas greci gramas appel/
lant. Iudicum aut dicit Aulcenna hunc q̄ frequē/
tius in iudea inuenitur.

Cap. ix. de incipientibus a. ix. littera que est. K.

Alcabrec est idē vt diximus qd̄ gagates: h
tamē quidā dicunt qd̄ kacabree melius est:
cuz tamen nec colore nec virtutibus discre/
pet ab ipso.

Kacabres aut lapis est similis cristallo: de quo se/
runt qd̄ eloquentiam dat r̄ honorem r̄ gratiaz: r̄ q̄
valet contra ydropesim.

Kacamā lapis est frequēter albus in toto vel in
parte. Varius. n. ē in colore frequentissime inuenitur
imixtus onixine. Virtus eius aut fert esse ex imagi/
nibus r̄ sculpturis q̄ inueniuntur in ipso r̄ ex sigillis
de q̄bus in sequentibus habebit tractatus.

Cap. x. de incipientibus a littera. L.

Ligurius lapis est qui sit ex vrina linds r̄ h
aialia dicit Plinius esse oriētis: que in fre/
quēter in theutonia r̄ scaluonia inueniunt
abundanter in siluis. Dicit et Plinius q̄ hoc genus
aialis vrinā suam sub arenis abscondit quasi inuide
at iuamentū qd̄ est ex lapide. Beda dicit qd̄ hic la/
pis nascit in renibus hoīs. Dicit aut Plinius q̄ est
rubens sinitillans vt carbūculus p̄ter hoc qd̄ non lu/
cet de nocte. Inuenitur aut frequētius croceus parū
tendens ad nigredinem. Et est expertum de ipso q̄ sri/
catus trahit paleas qd̄ sere puenit oī lapidi p̄cioso.
Dicit etiā valere h̄ dolozē stomachi r̄ ictericā r̄ flu/
xum ventris.

Lippares dicit esse lapis qui frequētius in libia
inuenitur. fert aut lapidis virtus esse mirabilis: oīs
n. bestia a venatoribus r̄ canibus ifestata currit ad
eum r̄ ipm̄ intuet quasi patronū. Et vt aiunt canes
r̄ venatores noscere non p̄nt bestia quādiu lapidez
hnt p̄sentem qd̄ si vez est mirabile est valde r̄ absq̄
dubio celesti virtute deputandū: quas Hermes mira/
biles esse p̄cit in lapidibus r̄ et in plantis: p̄ quas et
nāliter fieri posset: quicqd̄ sit scientij magis si vir/
tutes ille bene cognoscerentur.

Cap. xi. de incipientibus ab M. littera que ē. M.

Magnes siue magnetes lapis ē ferruginei co/
m
loꝝis qui fm plurimū in mari indico inueni/
tur: r̄ tantū abundare dicit qd̄ piculo sum
bb ij

Liber secundus

est in eo nauigare uanibus que supiores clauos hnt Inuenitur et in tragonitidis regionib⁹. Ego uidi in ueniri in ptibus thetonie in ea puincia que francia orientalis uocat: vnu magne q^uitatis et maxime effi cacie: ut fuit valde niger: ac si esset serz rubiginosuz et cobustum cu pice. Virtus aut eius est mirabilis i attractione ferru: ita qd virtute eius transmittat in fer ru ut illud et attrahat: et aliquando multe acus hoc mo suspese ad se inuice vident. Unctus aut lapis al/ leo non trahit: et si supponit ei adamas itez no attra hit ita qd paru adamas magnu ligat magnetem. In uetus aut est nostris ipibus magnes qui ab vno an/ gulo traxit ferru et ab alio fugauit: et hunc Ari. po/ nit aliud genus ee magnetis. Narrant mibi vn⁹ ex nostris socijs curiosus experimētato: qd vidit fre/ dericum impatorē habere magnetē qui nō traxit fer rum: sed serz vicerua traxit lapidē. Aristo. dicit q^u ē quoddā genus aliud magnetis qd trahit carnes ho minis. In magicis aut tradit quod fantasias mirabi liter comouet principat⁹ seu p^{ri}ncipue si psecratus ob secracione et caractere sit sicut doceet in magicis. Fe/ runt et hoc cu multa acceptu curare ydropisiz. Aut et hunc lapidē capite mulieris do:miētis suppositū statim eā mouere ad amplexum mariti sui si casta ē Si aut ē adultera p^{ri}ncipio iuore fantasmatū dicitur cadere de lecto. Dicit et q^u fures in domū intrā/ tes positus carbonibus in q^uo: angulis domus lapidē hunc contritu supspgunt: et tunc do:miētis in do mo ita fantasmatibus tenent q^u fugiētes edes relin/ quūt: et tunc furcs surant quid volunt.

Margarita lapis ē in obscuris p^{ri}ncipibus iuentus meliores ab idia veniūt: multi aut a britanico mari qd nūc anglicū dicit: et versus flandriā et thetoniaz inueniunt ita q^u ego habui in ore meo. decem in vna mēsa que in comedēdo ostrea iueni. Iuuenes. n. con/ che hnt meliores: quedā aut ex eis pforate sūt: et q^u dā integre: coloris sunt ac si parua lux penetraret in multū albū: et id niteat cu tñ sūt albe. fert et q^u in to ntru quasi abortiendo eas ostree euomūt: et ideo in flumine inueniunt: in musella et quibusdā gallie flu/ uis inter arenas. Est aut virtus eaz expta ad pfor/ tationē spirituū et p^{ri}ncipue cardiacā et sincopim: valz et p^{ri} fluxū sanguinis et p^{ri} fluxū lentericū et p^{ri} dyariam.

Medius lapis ee dicit qui a regione medoz vbi plures inueniunt sic vocat. Sunt aut due spēs hui⁹ vnus niger: alter viridis. Virtute eius ee dicit p^{ri} ve/ terē podagram et oculos cecitate et nefreticā: resoue re et dicit seffos et lassos et debiles. fert et q^u eius q^u niger ē si fragmēta in aqua calida resoluta fuerint: et se aliq^u illa a qua lauerit icurrit mēb: o: exco:riatio nē: et si biberit ex eo p^{ri}bit vomendo.

Melochites que quidā melonitē vocat: lapis est arabic⁹ grosse viriditatis sed non translucidus sicut smaragdus: et ē mollis. fertur aut q^u virtute hz cu/ sto diendi gestantem se a nociuis casibus: et similiter curabula infantium.

Memphites lapis ē a ciuitate egypti q^u mēphis vocat dicitur qui dicitur ut ignis calere virtute q^u de: q^u videt actu hic tritus et aqua mixtu in potu datus vrendis vel secandis: q^u inducit insensibilitatem ne sentiatur cruciatus.

Magnesa que quidā magnosiā vocat: lapis ē ni ger quo frequēter vniunt vitrearij: h lapis distillat et fluit in magno et forti igne et nō aliter: et tūc imixtus vitro ad puritatē vitri deducit substantiaz.

Marchasita siue marchasida ut qdā dicunt ē la/ pis in substātia et hz multas spēs quare colore acci pit cuiuslibz metalli: et sic dicit marchasida argētea et aurea et sic de alijs. Metallū tñ qd colorat cū non distillat ab ipso sed euaporat in igne: et sic relinquit cinis inutilis: et hic lapis motus est apud alchimii/ eos: et in multis locis inuenitur.

Cap. xij. de incipientib⁹ a. xij. littera que est. N.

Terū et accedit ad lapidis coagulationē: et n aut subpalidū et perspicuū: et hui⁹ virt⁹ p/ bata ē q^u dissoluit et attrahit. Et valz cōtra lctericiam: et est de genere salis.

Nichomar idē est q^u alabastruz qd quidē ē de ge nere marmoz: tñ q^u virtus eius est mirabilis iter la/ pides p^{ri}ncipios ponit. Et exptum est de hoc q^u frigi/ ditate sua pseruat aromatica vngūta. Et ideo p^{ri}nci des de hoc lapide secerit antiqui. Cōseruat et frigi/ ditate sua corpa mortuoz a fetore excellēt: et ideo monumēta et mausolea antiqua de hoc lapide inue niūt: est aut albus nitens. Aiunt et q^u victoriā dat et amicitiam conseruat.

Nuse sunt quidā q^u dicit q^u lapis sit ita vocatus et q^u sit de genere lapidū buffonis et in multis inueni tur buffonib⁹. Et sunt duo genera vnus subalbidus sicut si lac itrauerit sanguinē et vicerit eū: et tō sangui nis obscuras venas dicit in eo appere: et alter ē ni/ ger et aliq^u in eo depigitur buffo sparsis pedib⁹ añ et post. Dicant et q^u si ambo simul ieludant p^{ri}nte ve neno eos adnere manū tangentis. Probationē aut hui⁹ lapidis esse dicit q^u exhibit⁹ buffoni viuo buf fo eleuatur contra eum et tangit eum si potest. Dicit etiam q^u presente veneno varius efficitur qui subal/ bidus est.

Cap. xij. de incipientib⁹ a. xij. littera que est. O.

Nix gēma esse p^{ri}bit nigri colore iuenit: o melius genus eius nigru albis venis varia tū. Venit aut de media et arabia. Inuenitur aut quinqz diuersitatū ppter varietatē venaz a colo rū. Aiunt collo vel digito suspesus excitat tristitiaz et timores et in somno fantasias terribiles et multi/ plicare fert tristitias et lites. Dicit aut qd auget sa/ liuā p^{ri}ncis. Si aut sardinus sit p^{ri}ncis ligat onix et sus pendit a nocumēto: hec aut oia si hz pfecto hz ideo q^u virtute hz mouendi melancoliā p^{ri}ncipue in capite ex motu. n. illius et vapore omnia ista pcedūt.

Oncha vō seu onculus ut dicit quidā idē est qd onix qd verisimile est: vel qd sit aliq^u spēs eius: s; colore nō niger nisi aliq^u sed colore hz ut humanus vnguis sicut supra diximus. Sed onichinis nois in ueniunt multi colores albi et nigri et rubicūdi qui tñ oēs in suba quadā sabican: que similitudinē exprimit vnguis hois. Aiunt et q^u ex lachryma arborē q^u on/ cha dicit indurata in lapidē g^uatur: et hāc ee cam qd odoriferus ē in igne. Hanc et cam indunt ee qd frēqn tius alijs depictus imaginib⁹ mirabili⁹ iuent: q^u la chryma a principio mollis facile formabilis pingit et picturā retinet q^u in lapidē induratu coagulatur.

Hunc lapidē dicit insensibiliter intrare in oculuz et hoc esse mirabile. Sed ego uidi saphyrum intrare in oculum et lapidē galli: et quedam alium cuius nomen ignoz aut sine lesione oculi: p^{ri}ncipio n. tenue nō ledit oculū nisi tangat aciem siue pupillam. sensibile contra foramen vuce.

Obthalmus lapis est ab obthalmia dicitur: cuius co lor nō noiatur forte ideo quonā multoz est color. Valere

Valere aut dicit gestanti oēs malos morbos oculorum: visus aut circumstantiū dicitur obcecari: et iō ē patronus surū vocat: gestantes enim cum quasi iuisibiles redduntur.

Orites hz tres spēs quaz vna nigra et rotunda: alia viridis maculas albas hñs. Tercia cuius altera pars est aspa altera plana et est color eius quasi ferrilamina: et talis ē est dispositio corpis ei⁹ o quo ferunt q vnetus oleo rosato et gestatus pseruat ab aduersis casibus et pestiferis moribus reptilium. Dicit ē in phisicis ligaturis q appensus mulicri p bibet ipsaz ipregnari: et si pgnās ē aborsuz facit.

Oriphanus ē lapis qui in corona romani peratoris est: neq vnq alibi visus est ppter quod ē oriphanus vocat: est aut colore quasi vinosus subtilem habēs vinositatem: et hoc est sicut si candidū nūis candēs seu micans penetraverit in rubeū elaz vinosuz: et sit supatum ab ipso. Est aut lapis plucidus: et traditur q aliquando sulcit in nocte: sed nunc tempore nostro non micat in tenebris. Fertur autē q honorem seruat regalem.

Cap. xliij. de incipientib⁹ a. rñij. littera que est. P.
Anterus lapis ē multos habēs colores in vno corpe lapidis. Nigrum videlz et viridem et rubeū: et alios multos. Inuenit aut pallidus purpure⁹ et rufus. Ferūt aut luscus effice re visus. Inuenit fm plurimū in media: debet aut gestans ad ipm inspiciere in mane oriente sole vt sit efficax et victoriosus: tot autem virtutes dicitur habere quot colores habet.

Perantes lapis est generatus de micheton et est feminei sexus. Nā certo tpe dicit picipere et parere p simile lapidē naturalem: valere aut dicit pgnatib⁹.

Perithe siue pidonius lapis est sulut coloris: dicitur ē valere o arthriticam. Mirabile ē referūt de isto lapide q si fortius pstringat manu adurit manū vult ergo leuiter et pauide tangi. Dicit aut de hoc genere esse alia spēs que est crisolito similis nisi q ē maioris virtutis.

Prassius ē lapis qui est matrix et palacium smaragdi frequētius est aut viridis coloris hñs viriditate spissam sicut prassium qd est marrubiū. Inuenit aut aliqui cū rubeis guttis et aliqui cū albis. Exptuz aut est q confortat visum: et quasda iaspidia et quasda smaragdi habet operationes. In epla ē et sculapij cuida phi ante Octavianū augustū serunt q aliq velenū est tande frigiditatis qd cor hoīs interēpti illo veneno pseruat ab igne. Et si cor illud in igne ponatur tādū q in lapidem obtesi pvertit lapis ille vocat pofilis ab igne: vocat humanus a mā precōsus esse dicit eo qd victores facit et a veneno pseruat. Narrat aut lz fabule su file qd Alexander macedonius hoc lapide subcingulo suo in plio vtebat: cū p reuenteret ab india et veller lauari in eufrate deposito subcingio morfu serpens casu precidit lapidez: et euomuit eū in eufrate: et de hoc mentionē dicit Aristocisse in libro de natura serpentum qui liber ad nos non peruenit: colore autem rubet hic lapis candore habens admixtum.

Cap. xv. de incipientib⁹ a. xv. littera que est. Q.
Viricia lapis est qui inuenitur in nido vpupe aliqñ que tota est auis pstiglota et multa auguras vt dicūt magi et augures. Est at lapis hic pditor secretorū et fantasias comouens si ponat super pectus dormientis.

Quandros lapis est qui aliqui inuenit in cerbero vulturis: cuius virtutē ferūt esse q quoslibz nocuos casus et replet māmillas lacte.

Cap. xvj. de incipientib⁹ a. xvj. littera que est. R.
Amal qd in medicinalib⁹ inuenit et alchimicis qd idē est q bolusarmenus. Est aut lapis sububeus. Huius aut virtus p certo experta est q est pstrictiua ventris et pcpue sanguinis disinterie et menstruorū.

Radaim lapidē et donatidē eundē aiunt: dñt aut q niger est lucens. Ferūt aut q qñ capita galloz comedere dant formicis q aliqñ post tpa multa in capite maris galli hic lapis inuenit. Ferūt et hunc valere ad quodlibet impetrandum.

Cap. xvij. de incipientib⁹ a. xvij. littera que est. S.
Aphyrus lapis est valde hōus est fm plurimū eius venit ab oriente ex india. Inuenitur etiā in ypodromo apud iherodanum p vinciē regionē et ciuitatez: sed nō est adeo precōsus vt per oia sit similis orientali. Est aut in colore perspicuus flauus sicut celū seregarū: sed vincit in eo flauus color: et iō est melior qui ē non satis plucidus. Optimus aut qui nubes habz obscuras ad rubedinem declinātes inuenit ē hōus qui albidas hz nubesulas: substantata sua sit sicut susca nubes aliquatulum transparens: huius aut virtutem ego vidi q antraces duos fugauit. Aiunt etiam hunc lapidem hōminē castum reddere et interiorē ardorem refrigerare: sudorem stringere: dolorem curare frontis et lingue vidi ego vnū in oculū intrare: et sordes ex oculis purgare: sed ante vult poni in aquā frigidam et post similiter. Quod autem dicit q amittit virtutem et colorem postq semel fugauit antracem: est falsum: q vidi vnum qui successiue iteriecto spacio sere annorum quatuor fugauit antraces duos. Dñt et q corpus inuegetat et paces conciliat: pñt et deo tum ad deum efficit: et animam firmat in bonis: hic lapis alio noie sirtes: vel vt alijs placuit sirtes vocat: eo q in sirtibus inuenitur.

Sardonix quem quidam sardonice vocant: ē compositus est ex duobus lapidibus: sardo videlz et onice. Est ergo rubeus: et hic color supereminet in ipso ex sardio: est etiam albus et niger: et coloris vnguis proferens ex onice. Laudabilior autem est qui hos colores magis habet distinctos et qui densioris est substantie. Inuenitur autem quinqz quinqz modis et forte pluribus propter diuersam eorum comixtionem: et substantie diuersam densitatem: et frequentius inuenitur in india et arabia. Fertur autem luxuriam depellere: et hominem castum reddere et pudicum. Est autem maxima huius virtus in hoc q cum onichinus nocuus sit: hic nocere nō pot sardonū sibi in substantia habens admixtum.

Sardinus lapis est ab antiquissimo inter precōsus lapides connumeratus. Est autem ruborem spissum habens cum substantia obscure peruia: sicut si peruetas imaginaretur in rubea terra: et scdm hanc diuersitatem inuenitur quinqz modis: ita q aliquis in hoc habet de peruetate: et forte ē ille matrix aliorum et domus in qua generatur. In sardis autem ciuitate prius esse repertus dicitur: ideo sic vocatur. Aiunt autem hunc accendere animam ad gaudium et acere ingenia per virtutes contrarias ligare a nouamento onichinum.

Sarda q̄ alij dñt sardo lapis ē q̄ se h̄z ad tabulas ligni sic magnet ad ferr̄: r̄ iō adheret ita fortit̄ tabul nauū q̄ euelli nō possit: nisi abscondat cū ipso ea ps tabule cui ih̄serit. Est aut̄ in colore purissim⁹ nitēs.

Silenites lapis est de quo varia referunt. Dicunt
 • enī qdā hūc nasci in quodā genere testudinis indico: r̄ esse variū rubeo albo purpureo quoq; colorē pulcherrimū. Alḡ aut̄ dicit hūc virētē r̄ in p̄sdis p̄tib⁹ frequētius iueniri: dicit aut̄ hūc crescere luna crescēte: r̄ luna decrescēte decrescere: gestatū aut̄ ferūt p̄serre p̄sciētā quādā futuroꝝ: si sub lingua portat: p̄ceptū p̄ma luna r̄ decima existēte: dñt. n. q̄ mane p̄ma luna vna tm̄ hora h̄z h̄c virtutē: decima aut̄ existēte luna h̄z virtutē in p̄ia hora r̄ sexta. Mod⁹ aut̄ diuinationōis est q̄ cū portat sub lingua cogitat de aliquo negotio vitū fieri debeat vel nō: r̄ si fieri oꝝ cordi tenacit̄ insignit̄a q̄ euelli nō p̄or: si aut̄ nō oꝝ fieri statim cor̄ resilit ab ip̄o. Fert̄ et̄ q̄ curat p̄sicos languentes r̄ debiles.

Smaragdus lapis p̄ciosior multis alijs: r̄ nō rarus r̄ color eius viridissim⁹ trāslucēs ita q̄ vicinū aerē sua videt tingere viriditate. Figura sua melior ē planticulis sup̄ficiē: q̄ tūc vna ps nō obumbrat aliā. Melior aut̄ est q̄ nec lumine nec vmbra variat̄. Huius pp̄ planticū r̄ coloris varietatē dñt esse diuersitates duodecim: eo q̄ aliqui qdā sel nigru p̄ modū virgularū p̄mixtū h̄z. Sūt aut̄ a locis dicit scitici v̄l b̄l̄t̄ t̄n̄ci r̄ n̄liaci: r̄ q̄ in venis eris nascant: r̄ maculosi qdā r̄ qdā calcedonijs eo q̄ ad mixturā h̄nt cū illo lapide. Meliores oib⁹ sunt scitici: fert̄ aut̄ q̄ illi de nidis griffonū auferunt qui lapidē hūc cū crudelitate magna custodiūt: dixit enī vnus de grecia venēs veridicus r̄ curiosus exp̄imētator q̄ ille lapis nascit̄ in rupib⁹ q̄ sūt sub aqua maris: r̄ q̄ ibi frequēt̄ inuenitur. Ronale ē q̄ in venis eris in p̄spicuo q̄ ad eris subam nō venit nascit̄: q̄ rubiginis eris h̄z viriditate. Exptū aut̄ ē ip̄ib⁹ nostris q̄ h̄ lapis si vere bonus r̄ verus ē nō sustinet colū: pp̄ qd̄ rex vngaric⁹ q̄ nostris ip̄ib⁹ regnat: in coitu cū vxore sua lapidē hūc in digito habuit: r̄ pp̄ colū in tres p̄tes fractus fuit. Et ideo pbabile ē qd̄ dicit q̄ h̄ lapis gestatē se ad castitatē inclinat. Fert̄ et̄ q̄ auget opes r̄ in causis dat verba p̄suasoria: r̄ q̄ collo suspēsus curat em̄ititū r̄ caducos morbos. Exptū aut̄ q̄ visum debile confortat oculos p̄seruat: dñt et̄ q̄ bonā facit memoriā r̄ q̄ tempestatē auertit: r̄ valet diuinātib⁹: propter quod a magis queritur.

Sirus est lapis a siria dicit̄ vt dicit Isido. q̄ iteger natat: r̄ cōminut⁹ fluctuat. Profecto hui⁹ cā est q̄ in poris integram aerē continet qui euascat a puluere comminuti lapidis.

Sarcosagus lapis est deuoratiuus cadauerū mortuoz. Grece enī sarcos sonat archā: fagos aut̄ comedere. Antiq̄ aut̄ qdā h̄ lapide primo fecerūt archas mortuoz: eo q̄ in spacio. xxx. diez cadauer p̄sumit. Ob hoc autēz nostra monumenta lapidea sarcosagi sunt vocata.

Sarmius lapis est a sarmia isula in q̄ iuenit dicit̄. Hoc aut̄ lapide pollit̄ aurū. Fert̄ autēz qd̄ potatus vertiginē sedat: r̄ mētē solidat: habere aut̄ h̄ viciū dicitur q̄ alligatus manu parturientis impedit partum r̄ continet ipsū in matrice.

Suctinus lapis est crocei coloris quē greci eliciā vocāt. Inuenit̄ enī aliqui trāslucēs vt vitru: vocabulū aut̄ trahit a mā: q̄ suco vel gūma arboris nascit̄ q̄

pinus vocat: vulgariter aut̄ lubra vocat. Cōfricatus aut̄ trahit solia paleas r̄ sila sic magnet ferrū: dñt et̄ q̄ p̄sert portatib⁹ se castitatē. De exp̄tis aut̄ ē q̄ fugat serpētes icēsus: p̄gnatib⁹ aut̄ valē dicit ad faciliē purificationē. Melior aut̄ ē q̄ sit de succo q̄ in estate calida p̄silit obscurior: aut̄ q̄ sit de succo alteri⁹ corpis.

Specularis lapis vocat eo q̄ ad modū vitri p̄spiciuus sit. Dicit̄ aut̄ in hispania r̄ vrbe segebia prim⁹ iūctus. Ego aut̄ vidi illū abūd̄ ater iueniri ita q̄ curr̄ inde onerant̄ in diuersis p̄tib⁹ thetonic: vidi et̄ galia iuenire cū ḡp̄so: q̄ ḡp̄si extremitas qdā ē: effosus aut̄ scindit̄ in q̄libet tenues p̄tes r̄ sūt idē fenestre sic de vitro: nisi q̄ loco plūbi oꝝ ponē lignū leuc abienus. Sūt vt videt̄ tres spēs eiusdē: vnū. s. lucidū vt vitru aliud nigru penit⁹ q̄si attramētū: tertiu citrinuz quod vocāt auripigmētum vel arsenicū sic supra diximus quod carius est r̄ nobilius.

Cap. xviij. de incipiētib⁹ a. xvij. littera. q̄ ē. T.

Opasio lapis ē sit vocat̄ a loco suc p̄zie in uetionis: q̄ fertur vocari topasii isula: r̄ q̄ auri similitudinē p̄ndit. Sūt aut̄ due spēs in hoc genere lapidis: quaz vna est oino silis auro r̄ h̄ est p̄ciosior. Alia est trocea magis tenuis coloris q̄ auri sit color: r̄ h̄ est vilior. Exptū aut̄ est in nostro tēpore q̄ si in aqua baliētē imittat ita deseruere facit q̄ statū manu imissa extrahit r̄ h̄ fecit parisi⁹ vn⁹ de nostris socjs. Dñt et̄ q̄ valet p̄ emoroicā r̄ lunaticā passionē. Hoc aut̄ certū ē q̄ speculū est lapis iste r̄ idolū obiecti corpis sic speculū p̄cauū i p̄uxū resp̄tat cui⁹ cā cē nō p̄or nisi q̄ iteri⁹ p̄ sup̄ficiēs p̄cauas p̄re scit̄ r̄ coagulat̄.

Turchois lapis est coloris flauū r̄ lucidū cadētis ac si lac penetraret in flauū colorē r̄ resulter p̄ ip̄z ad superficiē. Dñt aut̄ q̄ visū p̄seruat r̄ a nociuis casib⁹ portantem se defendit.

Cap. xix. de incipiētib⁹ ab. U. littera.

Arach qdē dicit sanguis draconis fm Ari. lapis est. Quidā aut̄ medicoꝝ dicit q̄ ē succus cuiusdā herbe. Sed qd̄ dicit̄ onditur in puluere cui⁹ sup̄ficiēs nitet r̄ aspera est sic p̄minutus lapis: est aut̄ rubēs valde: valet aut̄ p̄tra quālibet fluxū r̄ p̄cipue sanguis: r̄ ex eo r̄ argēto viuo sit algala.

Uernix ē lapis q̄ dicit̄ armenic⁹: est aut̄ coloris sub pallidū valet certissime p̄ melācolia: r̄ p̄ vitū splenis r̄ epatis r̄ cōtra cardiacā passionem.

Urites ē gēma quā supra pirite dixim⁹. Color aut̄ ei⁹ est fulgēs vt ignis vt supra dixim⁹: leniter r̄ reuerter vult tagl: aut̄ adurit tangētis manū. Nimirum q̄ etiam nocit̄ uca animal aliquādo adurit manū: si ent egoipse exptus sum scriptus.

Caplm. xx. de incipiētib⁹ a littera. 3.

Emech est lapis q̄ vocatur lazuri: hūc iest tenuis color flauus cū corpusculis aureis fit aut̄ inde azuriū. Certissime valet sup̄tus cōtra melācolia r̄ quartanā r̄ sincopim ex vaporibus melācolicis puenientem.

Zigrtes lapis est coloris vitri alio noie et̄ euax vocatur. Expicit̄ q̄ gestat̄ collo stringit sanguinē: r̄ depellit mentis alienationē.

Hec de lapidib⁹ dicta in speciali sufficiāt. Quoniā si in speciali de virtute cuiuslibet lapidis velle mus dicere modū voluminis excederem⁹. Sicut .n. a principio dixim⁹ si quis exp̄imentari voluerit vix lapillum iueniet qui nō habeat aliquam virtutem: sed per ea que dicit̄ sūt iudicare de oib⁹ est planuz. Tractatus

Tractatus tertius scđi libri de lapidibus in quo est de sigillis lapidum: et qualiter est dicendum de sigillis et quot sunt modi sigilloꝝ: et de exp̄tis. Capitulum primum.

De imaginibꝫ aut lapidū et sigillis post hec dicendū ē: lz. n. pars ista sit pars nō gromantie scđm illa spēm nigromantie que astronomie subalternat: et que de imaginibus et sigillis vocat: tñ pp̄ bo/ nitatē doctrinē et que illud cupiūt a nobis scire nostrī so cñ aliquid de hoc hic dicemus: oīno imperfecta et falsa reputātes: quicquid de his a multis scriptū inuenitur. Antiquoꝝ. n. sapientū scripturam de sigillis lapidū pauci sciunt nec sciri pōt nisi simul et astronomia et magica et nigromantie scientie sciuntur. Incipiētes igit de imaginibus lapidū dicimus nos tres modos imaginū in lapidibus inueniri. Quoz vnus est que inuenitur in lapide imago nec exarata nec sup eū eleuata: sed in eo depicta quasi coloribus et picturis variata sit. Alter est que inuenit eleuata quasi ope excludo: io super lapidē. Tertius modus ē que figura in scissōis ē exarata in lapidū qbusdā p̄tibꝫ lapidis ab rasis: et in quibusdā remanētibꝫ. Adhuc aut in imaginibus que sūt p̄cte aliqñ pingit imago colore eiusdem lapidis et tunc non oñdit imaginez nisi modus terminationis lineaz quarūdā que sunt in superficie lapidis: aliqñ imago hz colore oīno aliū a colore lapidū. Hi aut duo modi sunt imaginibus que eleuate sunt sup lapidū supsciem. Volo aut primo narrare que vidit: et exp̄tus sum egolpse et postea ostendere cam et modū per que a nā efficit imago: et tertio loq de imaginibꝫ factis p̄ arte et oñdere virtutes sigillorū. Dico igit que me ante venetis cū esset iuuenis icē debant in armo: a per serras ad parietes tēpl̄ ornādos: p̄tingit aut in vno marmore laz iciso tabulis icissis sibi applicatis appere depictū caput pulcherrimū regis cum corona et longa barba: neq̄ in aliquo peccare videbat pictura. nisi in hoc solo que frontem videbat in medio habere nimis altera ascēdere ver sus verticē capitis. Sciuitus aut oēs qui aderam hoc a nā fuisse pictū in lapide: et cū a me quererēt cā inordinationis frōtis: dixi lapidē illū ex vapore fuisse coagulātū: et in medio p̄ calore fortiorē vapore in ordinate ascēdisse vltra modū. fuit aut pictura eiusdē coloris cū lapide. Hmōt aut simile ē in nubibꝫ in quibus oēs appent figure qñ vētis nō agitant: et p̄tinue pp̄ calidū eleuans eas et dissipant: que si apprebēderent loco et virtute lapidibꝫ multas effigiarent figuras: pp̄ h̄ p̄z ergo figurā picture simplicis aliqñ eē a nā. Post hoc aut longo tpe cū esset parisius de nūero doctoꝝ et grege p̄tingit aduenire ad studiū silū regis castelle: cuius coquit cū pisces emerēt p̄no minati nobilis famuli piscem emerūt qui latine peccet vulgariter pleis vocabat: et erat maxime q̄nta/ tis in illo genere piscis: cū aut exenteraret piscis in vētre eius apparuit p̄cha ostrēi maximi quā ad me memoratus nobilis fecit cā dislectōis adaptari: concha ergo illa in cōchaug sui qđ est planū et politum habebat figurā triū serpēū ore eleuato optime factoꝝ: ita que nec figura desuit oculoꝝ: cū tñ eēt valde parū: exterius aut in vnezo qđ erat aspeꝝ habebat figuras multoꝝ. r. v. z. et amplius serpentū simili per omnia opere factoꝝ: nisi que oēs exteriores nodo quodā in collo videbant colligati: capitibꝫ tamē et corpore: sibus separatis: neq̄ fuit vlla istaz imaginuz

que non esset perforata foraminē ab ore serpentis incipientē et inferius ad caudam serpentis exeunte. et erat foramen ita parū que videbat silofactuū fuisse. Hanc aut concham ego multo tēpore habui: et multis ostendi: et postea cam misi p̄o munere in theotonia cuidam. Constat igit per illud experimentū etiā figuras eleuatas super lapides aliquādo fieri a natura. Narrauit aut mihi quidā nobilis et potens que quodā tēpore ab vno rusticoꝝ suozū presentatur fuit sibi ouuz minoris q̄titatē s̄ que galline: in quo corpore exclusoꝝ simili in textu optime figuratus fuit serpens crestatus et alatus et habebat figurā pedis sicut pes galli oīa autē hec iudicat tales formas ali/ quādo a nā formari: et hoc puto ego et scio vep̄ esse.

Cap. ij. de figuris lapidum a natura factis.

Ueramus igit qualiter a nā formatur. Re/ uocemus igit ad memoriaz ea que in scđo nostro p̄ phicoꝝ de mōstris loquētes deter minauimus. Non igitur ignoramus que sunt quedā loca in celo in quibus cū luminaꝝ conuenerint impediunt et imp̄pria et efficaci mā figuram humanam generari: et materia tunc p̄cescit in horribile mōstrū Aliquādo et ecōuerfo p̄currūt luminaꝝ et ceteri plane ad locū in quo tanta virtus est generatōis hu/ mane: que in semine valde difformi s̄ vni formatuaz illi semini insitam ip̄imit formā humanam: pp̄ hoc p̄tingit aliqñ procellos in capite p̄ferre figura hois et fetus vaccaꝝ sū: liter. Qđ que ex p̄mixtione seminis hominis cum dictoꝝ animalium seminibus esse nō possit in phisicis nostris satis est ostensuz. Hec igit est cā et non alia que ē in lapidibus vaporabili/ ter in materia coagulatis imp̄imitur figura hois v̄l alia de figuris specieꝝ quas p̄ducit natura aut pingendo tantū: aut etiam figurando totum eleuando in toto vel in parte maxime cum sit huius efficiens in onichinis p̄pter mazerie maiorē molliciem v̄ diximus supra. Est. n. colonie in capsula triū regum magne q̄ritatis onichinus habēs lautudinē manus vnus hois et amplius: in quo super materiam lapidū onichini qui est sicut vnguis: picta duo sunt capita iuuenum albissima: ita que est vnum sub alio: sed elucet p̄opositione nasi et oris: et in fronte caputū est figuratus nigerrimus serpens qui colligat capita illa. In mandibula aytem vnus in ea parte vbi ē angulus curuitatis mandibule inter partem que descendit a capite: et eam que ad os inflectitur est caput ethiopsis cum longa barba nigerrimum: et sub/ tus in collo iterum est lapis habens colorē vnguis et videtur esse vestimentum decoratum floribus circa capita: probauit autem que non est vitrum sed lapis propter quod p̄sumpsi picturam illam esse a natura et non ab arte: similes autem multi inueniuntur. Non latet tamen aliquando per artem fieri tales imagines duobus modis: vnus quozū est in quo operatur ars et natura: et illa quidem vel qualis ars effingitur figuras et materie colores et postea totum ponitur in aqua in quo fortis est vis mineralis lapidificatiua et ex illa coagulatur in lapidē sicut diximus supra. Secundus autēz modus est decepto rius que effinguntur imagines in materia et diuersificānt colores figure p̄ sigilla et postea ope alchimie p̄ aquā vel aliū liquore coagulante idurat in similitudine lapidis: et hoc maxie sit p̄ illū qđ alchimici vocāt

lac virginis: sit aut quādo litargiz fortissime lauat
 in aq̄ ⁊ septi coler p ipsaz quousq̄ sit sic lacrima: ⁊
 due aq̄ pmisceant: est. n. h aq̄ certissime coagulās: ⁊
 videbit lapis q̄ p eā coagulat' est. Multis aut alijs
 modis sūt coagulatoēs materiez ita q̄ videbunt la-
 pides cū nō sint: si quis subtiliter ⁊ p lunā tētauerit.
 Aliquādo at sūt hmoi colores in vitro simplici: ⁊ si
 militer imagines: ⁊ h vulgus iperitū putat eē lapi-
 des: his ergo de causis sūt imagines picte ⁊ exclusē
 siue eleuate. Ille aut q̄ ex arte rasura vidēt: nō itel-
 ligo q̄lter sūt nisi ab arte nō a nā p aliquē modū: sed
 in gemis durissimis dñr fieri p ptes adamātinās ac-
 tas ⁊ durissimas ab his q̄ scribūt de gemis q̄ ego ne
 quāq̄ credo vez cē: ad tales enī exartōes opz hēre
 istrumēta decēter aptata: qd nō pōt eē in pibus ada-
 mātis: nisi mollirent sanguie hircino: ⁊ tūc cēt dispē-
 diū ⁊ nimis supstrosū: eo q̄ aliqn̄ pap̄ valentē gemā
 exarata esse videmus. Que igit̄ exptū sum' et h dicit̄
 mus: distillat. n. ⁊ depurat calibz septi' donec sere hz
 albedinē argēt: ⁊ tūc ex eo formant̄ istrumēta serti
 ⁊ sculptoz augulis puenitib' ⁊ subtilib' ⁊ tūc exptū
 mit succus raphani ⁊ pmisceat cū succo raphani aq̄
 q̄ extrahit de lūbziōis terre ptusis ⁊ expressis p pā/
 nū ita q̄ tantū sit vni' q̄tū alteri' ⁊ postea cādēs in/
 strumētū extinguit in aq̄ illa bis vel ter vel pluries
 quonies opz ⁊ efficit ita duz q̄ radit gemas ⁊ icidit
 aliud ferrū sic plūbū. Hec igit̄ oca sūt de eā imagi-
 nū q̄ apparēt in gemis. Si at̄ qd̄ q̄rat q̄re imagines
 in alijs lapidib' nō iueniunt nisi in gemis: dicem' q̄
 prius nos exptū induximus q̄ aliqn̄ apparēt in mar-
 moze: s; in alijs generib' lapidū ita nō apparēt q; mā
 eoz est grauis ⁊ grossa terrestris ⁊ virtutibus mouē-
 tib' iobediēs: ⁊ iō celū eā mouere ⁊ iprimere nō pōt
 lapides at̄ p̄ciosi ⁊ qdā marmora ⁊ supradiximus
 vapozales hnt̄ mās facile mouētib' obediētes: ⁊
 iō in eis tales gnant̄ imagines. Exēplū hui' ē in vapo-
 rib' scialib' in qb' de facili apparēt imagines q̄ tm̄ in
 sba cerebri vel capitis vel ossis nō iprimunt: oēs. n.
 mot' celestes pōt ipcedire p̄fusio: ⁊ iūtilitas māe sic ol-
 xim' septi' in pcedētib': ⁊ ē h sic si sigillū lapidē tāgat
 v' dura terrā tūc nequāq̄ iprimit: si at̄ tāgat aq̄ ipri-
 mit: ⁊ si aq̄ gelať tūc figura p̄seuerat i glacie: h at̄ nō
 oio p̄hica sūt: tm̄ pp doctrie bonitate h sūt itersposita.

Capit. iij. de causa quare gemę primit' sculpti p-
 cipieb' at: ⁊ qd̄ sit iuuamētum in ipsis sigillis.

Unc at̄ determinem' cāz q̄re gemę primitus
 n a sapiētib' sculpti p̄cepte sūt: ⁊ qd̄ sit iuuamē-
 tū in ipsis sigillis eoz: hui' at̄ cāz cogno-
 scere ex scia oz magoz quā p̄pleuerūt. Magoz gre-
 cus ⁊ Herma babilonic' ⁊ Hermes egiptū i primis
 postea at̄ mirabiliter efful sit in ea Ptholome' sapi-
 ens ⁊ Heber hispalēsis. Tebith at̄ plene tradidit ar-
 tē. Est at̄ p̄cipiū in ipa scia oia q̄cūq; sūt a nā vel
 arte moueri a virtutib' celestib' p̄io: ⁊ h de nā nō ē
 dubiū. In arte et̄ p̄stat eo q̄ aliqd̄ mō ⁊ nō ahi icitat
 coz hois ad faciēdū ⁊ h eē nō pōt nisi virtus celestis
 vt dñt sapiētes p̄noiat. Est. n. in hoie duplex p̄inci-
 piū opoz: nā. s. ⁊ volūtas: ⁊ nā qdē regit̄ siderib': vo-
 lūtas qdē libera est: s; nisi renitat trahit a nā ⁊ idura-
 tur: ⁊ cū nā moueat motib' siderū icipit volūtas tūc
 ad mot' siderz ⁊ figuras iclinari. p̄bat hoc Plato ex
 operib' pucroz q̄ libertate volūtatē nō adhuc renit
 tatur nature ⁊ sideriū inclinationi. Illi enī ex siderz
 virtute p̄ostēdunt in se habilitates ad vnā artē vel
 aliā in qua si excedent̄ perfecti efficiētur: ⁊ si relu-

ctent ⁊ alias exerceāt: nūq̄ pp nāc ad illā artē inepitiā
 p̄fectionē p̄sequunt. Nō aut dubitam' qn̄ oē qd̄ ē cā
 aliquo mō causet: est etiā aliquo mō cā causari. Si
 igit̄ vis ⁊ afflatus siderz influit quādā causalitatē ar-
 tis in artifice: p̄o certo nisi impediatur influit omni-
 bus operibus artis aliquid sue virtutis. His habi-
 tis p̄o p̄incipio sumimus a dicitis philosophis q̄ et̄
 alibi p̄bādū est figuras celoz primas esse figuras: ⁊
 ante oim̄ generatoz natura ⁊ arte figuras. Qd̄ aut̄
 p̄imū est genere ⁊ ordine generatiū absq; dubio cau-
 salitatē suā per modū cuiq; congruū oibus influit se-
 quentib'. Nos enī nō intendimus hic de figuris ma-
 thematicis sumptis: sed de figuris put̄ inducūt diuer-
 sitatē generantiū ⁊ generatoz in ordine ⁊ speciebus
 ⁊ natura forme ⁊ matric sue: habebit igit̄ figura ce-
 lestis causalitatem in omni figura generata a natura
 eo q̄ ars resoluit in p̄incipiū nature: q; p̄incipiū ar-
 tis p̄out diximus natura est secundū q̄ exiuit a suo
 celesti p̄incipio: cuius p̄incipiū ē intellect' p̄acticus
 sicut idē intellectus est p̄incipiū artis sicut diximus
 sepius in celo ⁊ mundo ⁊ phisicis. Ex his aut̄ de
 necessitate p̄cludit̄ q̄ si obseruare ad celestē figuram
 imp̄imat̄ figura in materia p̄ nām vel artē q̄ celestis
 figure aliqua vis influit op̄ nature ⁊ artis: ⁊ idē ē q̄
 obseruare ad imagines eeli p̄cipiūt fieri opa ⁊ exi-
 tus ⁊ introit' ⁊ incisio vestii ⁊ vestitura a Ptholomeo
 saplētē. Hinc ē q̄ in scia giomatic figure punctoz ad
 ymagines tales reduci p̄cipiunt q; aliter nō sunt vti-
 les. hac ḡ industria p̄siderata p̄imi p̄ceptozes ⁊ p̄fel-
 sozes phisici gemas ⁊ imagines metallicas ad ima-
 gines astroz obseruatis ipib' qn̄ vis celestis fortissi-
 ma ad imaginē cādē eē p̄bat: vtputa celestib' multis
 virtutib' admixta sculpti p̄cipiebāt: ⁊ mira per tales
 imagines opabant. Imagines at̄ celi ex mltis qdē
 adiuuant: sūt tm̄ p̄cipue qnq; obseruāda. s. imago cir-
 culi nō stellati: q; circulus signoz nō stellat' ē p̄imū
 habēs motū figure ⁊ vite. Scdo iuuat ex imaginib'
 stellatis q̄ et̄ obseruare opz debite. Tertio aut̄ ē ex
 situ planetaz i signis p̄fortatib' signa. Quarto at̄ ex
 quantitate eleuatiōis ⁊ clōgatiōis fm̄ longitudinē ⁊ la-
 titudinē a linea eq̄noctiali ⁊ ascēdētē. Et q̄nto ex re-
 spectu oim̄z hoz ad latitudinē climatis: h. n. multū ē
 obseruādū q; ex h ⁊ q̄ro variat̄ tota qlitas angulo-
 rū quos describunt radij sup figurā rci gnate vel sa-
 cte p̄ artē ⁊ fm̄ quantitatē illā anguloz ifundunt reb'
 virtutes celestes: h. n. pauci obseruāt ⁊ pauciores ob-
 seruare sciūt: ⁊ dū sine scia nitunt̄ ad op' artis imagi-
 nū pp fallaciā sue opatiōis credūt fallere sciaz ⁊ cō-
 tēp̄ribilē reddāt eandez: sic igit̄ ad celestes imagines
 sculpti gemę ⁊ hac de eā p̄cipiunt. S; nō lateat nos
 q̄ sicut virtutes nāles p̄durāt i quodā tpe ⁊ nō vltra
 ita ē et̄ de virtutib' imaginū: nō. n. influit aliq̄ virt' de
 celo nisi in quodā tpe p̄odi scūt dixim' in sine p̄ice-
 neos: ⁊ postea cassa ⁊ iūtilis remanet imago frigida
 ⁊ mortua: ⁊ h ē cā q̄re qdā imagines nō opant h tpe
 qd̄ fecerūt tpe antiquo. Hinc ē q̄ distingunt̄ in astro-
 nomia diuersi anni imaginū celi ⁊ planetaz ⁊ quarū
 dā stellaz dicunt̄ esse anni magiores ⁊ medij ⁊ mino-
 res in quibus explicant̄ sua cāta fortioza vel minus
 fortia vel media.

Cap. iij. qualiter imago dicat̄ orientalis occiden-
 talis meridionalis vel aquilonaris.

De at̄ qd̄ iuenit̄ in Euace ⁊ Harō ⁊ Dya-
 h sco: ide ⁊ quibusdā alijs qd̄ qdā figure sūt
 oriētales ⁊ quedā meridionales ⁊ quedāz
 aquilonares

adlonares: et quedā occidentales: oīno abusive intel/ li gis ab hoibus nostri tps qui de lapidib⁹ se intro/ mittūt. Cā. n. dicit antiquoz ē q̄ imago sculpta ē ad triplicitatē orientālē vel occidentālē et sic de alijs.

Diuidunt autē signa in quatuor triplicitates sicut di/ ximus in libro de causis proprietatū eltoz et planeta/ rū nec oī illud hic iterare: et dicit triplicitas terrea meridionalis nō ob aliā potissime caz vt dicit Pro/ lomcus nisi q: si ab ipsa eleuat vētus meridionalis diu durat et si ali⁹ cito desinit pp qd triplicitatis ter/ rec maior vis est in meridie q̄ in alijs plagis mūdi. Eadē oīno de cā triplicitas signoz aqueoz vocat aquilonaris: et triplicitas ignea orientalis: et q̄ta ac/ rea vocat occidentalis. Imaginē autē eē adlonarē vel meridionalē et c. hoc idē est dictū qd ad talē imaginē hui⁹ triplicitatis impressam: et q̄ nō: q̄ intali vel tali plaga plus vel minus valeat: sed m̄ si tpe figuratio/ nis imaginis sortiter fiat ventus triplicitatis fortis cognoscit eē celestis effect⁹: et iō effectio: imago eē p̄sumit. Est autē solertissime sciendū q̄ celestes effe/ ctus spāles et obseruatas materias qucrūt suaz ima/ ginū: et iō antiqui qui nō de vno lapide vel metallo: sed mō de vno mō de alio fm diuersitatē celestiu si/ guraz p̄cipiebant fieri materias que figurarentur.

Qd̄ at magis isti lapides ex India veniūt q̄ ex alia regione et ex egypto: cā ē q̄ virtus planetaz in illis p̄tibus est efficacissima: eo q̄ ille p̄tes aut sub eqno/ ctialit: aut inter equinoctialē et tropicū aut in q̄rto cli/ mate et in illis locis que sūt p̄ime vel scdē positiois planete spargunt radios ab oriente et occidēte et ad/ lone et meridie et p̄fortant suos effectus. In medio at climate qd̄ est q̄rtū pp temperantiā p̄fortat effectus ex q̄litate planetaz quas efficiunt in eltis: et iō fortiores et veriores sunt ille imagines. In alijs aut climatibus nunq̄ sūt planete in aquilon: sed semp et oblique ex meridie respiciunt illa: et iō tantā virtutē non infundunt his imaginibus que sūt in his clima/ tibus: quanta ille que sūt in illis. Hui⁹ autē cā reddi/ ta est in libro de nā locoꝝ a nobis. Hoc mō ad sapiē/ tiā habendā Regis rex pirrus gestasse in digito acha/ tem in quo miro decore nonē muse insculpte fuerūt: et apollo deus sapientie in medio in manu tenēs ci/ tharam. Qd̄ aut vulgare est de istis sculpturis q̄ sit sculptura filioꝝ israel. p̄ficiscētiuz ex egypto neqz annos neqz abnuo: scio. n. qd̄ legi de Moysē q̄ fecerit annulos obliuionis et memorie post hmoi sculptu/ rā: et dedit vxori sue a se resistenti. Traditio. n. phie hz mathematicas scias p̄imū extitisse circa egyptū a mathematicas aut scientijs huiusmodi sculptura habuit exordium.

Cap. v. de significationibus imaginū in lapidib⁹

Fecit autē absqz dubio ea sufficiāt ad p̄ntem intentionē que dicta sūt tū ad solatū legen/ tiū qdā ponem⁹ de significationē imaginū et postea de ligature et suspēsiōib⁹ eaz et postea p̄ple/ bīm⁹ de lapidibus tractatū: vt gnāl⁹ igit et in col sit dicere: aries vel leo vel sagittari⁹ insculpti pp ignē et orientālē triplicitatē designāt lapides illos hēre p̄ se/ bres pprietatē et iūfirmitatē sic ē hydrophilis et palifis et hmoi: et q̄ calidū bñ mouet dñr gestates se facē i/ genios et sacudos et exaltare in honorib⁹ hui⁹ mun/ di et p̄cipue leo. Semini at et libra et aqr⁹ pp triplici/ tatē aereā et occidentālē si debite insculpan⁹ lapidib⁹ calidū tēpatū hūozē et p̄pare dñr serētes se ad amici/ tiā et iusticiā et ciuilitatē bonā et legū diligētē obfua

tiā et p̄cordiā. Lacer at scorpion et pisces insculpti lapidib⁹ pp triplicitatē aqueā et septentrionalē tēpant se/ bres calidas et siccas sic ē ethica et caufon et hmoi. Inclinat at hz artē imaginū ad mediā et iniusticiā et iōstāciā et lubricitatē hmoi signū ē q̄ dñr scorpione eē imaginē macumet: q̄ nūq̄ nisi mediāciū docuit⁹ et iniusticiā. Si at scribunt thaur⁹ et virgo vel capri/ corn⁹ isti pp triplicitatē terrea et meridionalē frigidū quo ad effectū sūt et sicci: et iō curari dñr serētes se a sinocha et iūfirmitatib⁹ calidis. Inclinat et serētes se ad deuotionē et religionē et ad opa rusticana sic ad agriculturā et vineaz et ortoz plātatoez. Est at ca/ de res in p̄sideratiōe imaginū celi extra zodiacū de scriptoz. Pegasus. n. de luce inscriptus lapidi bonus militātib⁹ et pugnatib⁹ in eqs et bello capestri et di/ cit valere p̄ equoz iūfirmitates. Est at figura Pega/ si imago dimidiū eq̄ alati pp hmoi effect⁹ vocat⁹ sūt in arte imaginū Pegasus Bellozofon. q. sōs belloz.

Andromade at ē imago puelle ad vnū lar⁹ puer se supra cellā sedētis et man⁹ renitētis et imago illa ē scripta in gemis p̄siliatib⁹ ex nā sua amorē q̄ supra descripte sūt facit stabile amorē iter viz vxozē ita ē q̄ adulteros recōciliare dicit. Cassiope ē virgo sedēs in cathedra hñs man⁹ erectas et cancellatas et hmoi inscriptio in gemis sōnū p̄stātib⁹ et resocillati/ bus mēbra dare dicit q̄tē post laborē et debilitā cor/ pa roboreare. Serpētari⁹ at ē a se vir⁹ sp̄tē cui⁹ caput et dextra manu et caudā sinistra: et h imago i/ scripta lapidi q̄ venena sugat valē p̄ venena p̄dicat et morsus venenatoꝝ curare siue portē siue rasura bibat. Hercules at astrū ē vir genu flexo clauā in ma/ nu hñs et leonē iūsticiēs cui⁹ pellē hñs in manu alia Si q̄ imago herculis sit inscripta lapidi ad victoriā p̄tinet et gestā hz in bello capestri victoriosus fore dicebat. In celo at iuxta polū articū duc vze p̄iguntur: in q̄z medio disponit draco tortuosus et si h i la/ pide ad sapiāz et iūgentū p̄tinet scriptū iuenit: iuua/ bit astuciā et caliditatē et fortitudinē. Saturni at in/ scriptio h ē viri senis falcē decurā in manu hñtis et nō ylaris neqz ridēs susci paucos pilos in barba ha/ bētis pp frigiditatē et siccitatē dicit p̄ferre p̄tātē cre/ scētē et stabile: p̄cipue si sit in lapide elusdē virtutis et scias q̄ hcc citi⁹ p̄fert ignobili q̄ nobili q̄ Saturnus nō amat nobiles fm artē astroꝝ. Juppit at p̄li/ mas tā hz Arist. q̄ fm alios phos hz figuras de q̄z nūcro. vi. sūt obfuate: d̄ q̄z vna sufficit h dicere. Si n. scribat hō cū capite arietis rugosos hñs calcane/ os capillis multū sp̄sis et p̄ctore subtili Jouis ē si/ lia. Si ergo sic iūcniat inscript⁹ gēme q̄ p̄fert gratiaz hoīuz faciet grōsuz et ip̄tratē ab hoīb⁹ qd̄ volūt et fortunatū vt dicit p̄cipue in his reb⁹ et honorib⁹ q̄ sicut et religioē q̄runt. Si aut scribat in gēma sapie/ tiā donatē hō gracilis corpis barbā hñs pulchrā et rarā et puā: et labia subtilia et nitida et nasuz subtilē hñs alas in pedib⁹ et in sinistra manu virgā in q̄ su/ pius iūfixus sit serpēs iuolutus: q̄ inscriptio frequētis/ sime iuenit in lapidib⁹ q̄ extracti sūt de tēplis anti/ qs ydoloꝝ et p̄cipue in p̄tibus germanie. Signū at ē hoc Marturū scribētis et p̄ferre dicit sapiām p̄ci/ pue in rethoricis et mercatorib⁹ et p̄cipue in alijs. Jō at ē de signo Martis q̄ ē figura militis sic lācea si sculpant i lapide iracūdiā et audaciā p̄ferre dicit facē aiosos et bellatores. De venere at breui fmōe nihil dici posset: cū de ea duo libri magni in magicis cōpositi sūt: q̄ nō tractant nisi de imaginibus eius.

De sole et luna plurime sunt diuersitates de quibus
 per pedium trāsum. Idra autem uel draco super se habens
 vna versus caput et cornu aut caudam supra dorsum
 lapidi diuinitas referri inscribitur et ferre dicitur diuinitas et
 sapientiam et resistentiā contra nocumēta. Centaurus autem
 inscribitur habet hō hñs leporē in sinistra suspensū cū cul-
 tello: et in dextra baculū in quo est bestiola isīra su-
 spēsa cū lebecē dicitur ferre stabilitē sanitatē: et per hō dicitur
 cū sabule et Cētaurus magister fuit Achillis: eo quod
 hūc lapidē in manu ferebat. Silr autem ara inscripta
 ad modū capsule claudētis sacra dicitur dare amorem
 virginitatis et castitatis. Lecus et inscriptus iuuenit
 hñs cristatū serpētē in dorso et tubā magnā dicitur cō-
 ferre felicitatē in terra et in mari et pudētiam et amabi-
 litatē et ablata restituere. Nauis autem inscripta cū velo al-
 to et extēso fert dare securitatē in negociatōe et quibus-
 dam alijs. Līpus autem inscriptus cōtra versutias et ver-
 ba isanie valere phibet. Oriō autem hñs in manū
 saleē vel ensem inscribitur gēme elusdē virtutis et ferre di-
 citur victoriā. Adla autem cū sagitta ante caput suū inscri-
 pta et seruare veteres et nouos honores acquirere phi-
 bet. Silr autem Aquarij signū liberare a quātana dicitur
 Perseus autem in dextra hñs ensem et in sinistra ca-
 put gorgonis liberare dicitur a fulgure et tēpestate et
 ab inuidioz incurſu. Ceruus autem cū venatore et carni-
 bus inscribitur saluare dicitur freneticos et maniacos.
 Venus autem cū magna veste lauz tenēs in manu inscri-
 pta et ferre dicitur pulchritudinē et ornatū. Silr autem de
 multis hō intro ducē possem? s; nō o; q; de his alia sci-
 entia est: et nō pñt hō ex pñcipijs phicis pbari: s; o; z
 ad hoc scire astronomiā et magicā et nigromāticās
 sciētias de quibus in alijs cōsiderandū est.

Capitulum vi. de ligaturis et suspēsiōib⁹ lapidum.

Ad vō quod ad hanc sciām magis pñtere videntur
 e sunt ligare lapidū et suspēsiōes: quia in illis
 nō nisi nāliter ex virtutibus et ferit medicā/
 nā et iuuamē. De his igitur aliq; dicēda sūt ex Ari. sum-
 pta et Costabene luce et Hermigre phis et alijs quibusdā
 Zeno autem in libro suo nāliū quā reddēs rōnē virtutis
 ligaturaz et suspēsiōnū et virtutū ipsaz lapidū dicitur
 quod est virtus occulta vltis quā facit ex igne lapides et si
 militer ex aq; quā sūdēt sup locū quod vocat bozon: tunc
 enī coagulaf subito nec amplius in suā mām reuertit
 Subiūgit autem Zeno adh de lapidib⁹ dicitur: quia accidit
 igitur aq; et terre illud et accidit aialib⁹ et plāis quia vir-
 tute occulta materic seu tps aut loci sit coz dissolu-
 tio oino: aut in lapidē puerſio. hec autem verba Zenonis
 phis: quā itelligam⁹ ex habitis in pño pōt itelligi. Nō
 enī ex igne sit lapis nisi effectiue. Vltis autem virt⁹ nō est
 nisi vlt⁹ celi quā oīa gnāta ad eē deducit et aliqd virtū-
 tis celestis ad effectū aliquos mirabiles donat: quos
 sic dñt Plato et Socrates opant cū pueniētē mē-
 bris alligant et in collo suspēdunt. Cū autem Socrates
 dicitur icatationē fieri p quoz. s. suspēsiōes vel alliga-
 tōes rez et ipetratōes siue adiuratōes: caracteres: et
 imāgines et demētare dicitur rōnāles animas quod cadūt
 in timores et desperatōes vel in leticias et pñdētias
 et p hec aīe accidētia mutari cozpa et ad isūmitates
 cronicas vel sanitates. Nos enī nō intēdymus hñs nisi
 de ligaturis et suspēsiōib⁹ lapidū et quē effectū ha-
 beāt fm philosophos pñcipuos. Dñt autem duo phis fm
 quod narrat Constabēluce in libro de phicis ligaturis
 Aristo. v; z diascorides quod si fuerit ex gagate ex ka-
 cabre onyx et in collo suspēdit auget tristitias et cō-
 uertit in pallozē et timozē et melancoliām totū hoīem

et ad egritudines ex his accidētib⁹ et sequentes. Dicit
 autem Aristo. quod onyx ex corallis est et si suspēdat collo
 eplici phibet casuz ecōtra dicit diascorides quod si sue-
 rit ex gagate et kacabre sumigiū accelerat casuz eplici
 ci et excecet ipm. Idē Dias. dicit quod est lapis quā dā ga-
 ladides dicitur dū ponit et deponit ptra icēdiū ignis
 extinguit Aristo. aliter dicit quod smaragd⁹ collo alliga-
 tus ipedit epileſiā et aliq; in toto carat pp quod pñcipit
 nobilib⁹ vt filijs suis alligēt hōi lapidē ne epileſiā
 incurrat. Adhuc autem Aristo. in li. de lapidib⁹ dicit an-
 gulus magnetis cuiusdā est cui⁹ virt⁹ apprehēdēdi
 ferrū est ad 3020n h est septētrionālē et h vtunt nautē.
 angul⁹ vō ali⁹ magnetis illi opposit⁹ trahit ad afron-
 t. polū meridionālē: et si appozimes ferrū vsus an-
 gulū 3020n puerit se ferrū ad 3020n: et si ad opposi-
 tū angulū appozimes puerit se directe ad afron. In
 codē libro adhuc asserit Aristo. quod adamas ferruz et
 lapides oēs nō pstringit: et plūbū pstringit eo quod est mol-
 lissimū inter metalla: a damas. n. et sabot⁹ h hñt pñ-
 um quod pncntrāt oēs lapides solidos et ardoz cozodit
 eos et detegit eoz splēdores. Idē Aristo. tradit quod si
 magnetes duo vel plures subtus et supra eoequatis
 virtutib⁹ ordinent et coz p ibaret h est ferro quod est in
 medio disponat pēdebit in aere. Itē dicit Aristo. quod
 spēs magnetis sūt valde diuerſe: quā. n. trahit auz et
 alia diuerſa ab ea trahit argētū: et quā cuprū quā itā
 gnū quā ferrū quā plūbū et quā ab vno angulo tra-
 hit ad alterū sugat quēdā ab opposito angulo tractat
 est et quedam trahit carnes huānas et dicit ridere hō-
 cuz a tali trahit magnete et manere apud ipm donec
 moriet si valde magn⁹ est lapis et quā trahit ossa et que-
 dā pilos et alia aquas et alia pisces. Dicit et quod napta
 alba trahit ignē p quē tēploz custodes decipiūt po-
 pulū vt putēt lumē de celo accēdi. Est autem napta nō la-
 pis s; gen⁹ bituminis iuētū i caldea sicut et ignis sul-
 phuris trahit ferrū et adurit ipz multū et silr lapides
 et modicū opat in lignis. Idē dicit quod est magnes quod no-
 minat olearis quod trahit oleū et lapis acci quod trahit acc-
 tū: et lapis vini quod trahit vinū: et spuma illi⁹ trahit spu-
 mā vini: et sex ei⁹ ad se trahit secē quā sit delectamētū
 lapidū in illis: aut aīa p quā moueat. Adhuc autem diasc-
 corides et Aristo. dñt esse amētistū et sar donicē lapi-
 des positos vt suspēsos sup vmbiculū ebzū vt potā-
 tis vinū h; vaporē vini phibere et ebrietatē soluere
 et a cōtagione liberare. Ethicē vō alligatū cubito
 eplici soluere dicit epileſiā et pgnatē iuuare ad partū.
 Diasco. dicit positū saphiz et alligatū sup arteriā ea-
 lozē mītigare et positū sup coz hoīs tollere suspitōez
 multā et a ptagiōe liberare: ab estu autem isāmātū a sul-
 phure phibet. Idē autem phus phibet lapidē lipariū tra-
 heret ad se bestias et reptilia oīa. Dicit etiā quod lapis
 opitistrite securitatē a bestijs pbet: et si ponat i alēbi-
 co h est in vase aque buliētis cessant ampule ebullitio-
 nis et quod lapis emdros liqueſcit: et quod ex eo resoluit re-
 staurat eidē. Idē dicit quod lapis gnāus ex spuma ma-
 ris quod est spūa maris vocat ligat⁹ sup cozā pzegnātib⁹
 mulierib⁹ accelerat pñū et alligat⁹ pueri collo tussim
 vehemētē habētis sedat tussim Galic. aut et Auicē.
 dicit expertos esse quod si rubeus corallus super dolen-
 tē stomachū directe ptra locū doloris sit suspēsus se-
 dat dolorē. hec sūt experimenta phisica et a magnis
 viris pbata quod lapides virtutib⁹ suarū formarū et spe-
 cierū operant. Ego autem lapidar iū Aristo. exposuiss/
 sem nisi quod nō ad me totus liber sed quedā ppositio-
 nes de libro excerpte deuenerunt.

Incipt liber tertius de mineralibus in quo deters
minat de metallis in comuni.

Capitulum primum que sit libri intentio et dicen
dorum ordo.

Tractatus .j. est de substantialibus metallosum.

Empus autem est nunc
consequenter de metal
losum naturis inquire
re post lapidum inuesti
gatam naturam: qz me
tallosum generatio fre
quenter in ipsis lapidi
bus tanqz lapidum sub
stantia sit quasi locus p
rius metallice genera
tionis in hoc libro sicut

In precedentibus Aristo. tractatus non vidi nisi per
excerpta quedam que diligenter quesivi per diuersas
mundi regiones. Dicam igitur rationabiliter aut ea
que a philosophis sunt tradita aut ea que expertus
sum. Exul enim aliquando factus sui longe vadens
ad loca metallica vt experiri possem naturas metal
losum. Hac etiam de causa quesivi in alchimis tras
mutationes metallosum vt ex his innotesceret ali
quatenus eorum natura et accidentia eorum ppria.
Est autem optimuz genus huius inquisitionis et cer
tissimum: qz tunc per causam vniuersalium res pro
prium res cognoscitur et de accidentibus eius mini
me dubitatur: nec est difficile hoc cognoscere sicut
nec de lapidibus scientia difficulter inuestigatur: qz
cause eorum sunt manifeste: et corpora eorum no sunt
diuersa sed homogenea per totum et non sicut alia
corpora que propter sui diuersitatem per anotho
miaz non in toto possunt inuestigari et sciri. Post la
pidum autem cognitionem ponimus tractatum de
metallis: qz sicut diximus lapis semper sepe inueni
tur locus generationis esse metallosum. Ego enim ip
se aurum purum inuentum vidi in lapide durissimo
et aurum vidi imixtum substantie lapidis et similiter ar
gentum ego ipse inueni inmixtum in lapide et purum
in alio lapide: quasi esset vena currens per lapidem
distincta a substantia lapidis. Sicut aut expertus sum
de ferro et ere et stagno et plumbo sed hec a substan
tia lapidis non vidi distincta: sed ab expertis in tali
bus pro certo didici: qz frequenter distincta a substan
tia lapidis inueniuntur sicut inueniunt auri grana in
ter arenas. De transmutatione autem horum cor
porum et mutatione vnius in aliud non est phisici de
terminare sed artis que vocatur alchimia. Similiter
autem in quibus locis et montibus hec inueniantur
et quibus indicijs partim est scientie naturalis et par
tim est scientie magice: que vocat de inuentione the
saurorum. Signa ergo quibus hec loca generationis
metallosum dignoscuntur inserius ponemus: et de
alio modo inuentionis istorum corporum magis co
nitemur: eo qd scientia illa non demonstrationibus
sed quibusdam occultis et diuinis nititur experimen
tis. Sicut autem processimus in libro de naturis la
pidum ita procedemus et hic primo in comuni que
rentes quecuqz de natura metallosum videbuntur
esse inquirenda et in hoc complebimus librum tertium
mineralium nostrorum. In quarto. n. queremus de
metallis in speciali fm omnes septem species ipso
rum et in hoc complebimus scientiam de minerali

bus que sunt prima homogenea mixta inter corpo
ra naturalia sicut diximus in sine methoorum. Ta
dem autem loquemur de mediozum natura et com
plebimus in eis totam istius scientie de mineralibus
intentionem. Non enim dubium est lapidum natura
minus distare ab elementis qd naturam metallosum
propter quod sit facillioris comixtionis et proxima
eorum materia videntur esse elementa et seiuicem
aliquid passa: sed non sic est in metallis: sed quead
modum in animalium corporibus precedere humo
rum temperantiam oportet in materia: ita ante for
mas metallosum contemperantias oportet preexistere
sulphuris et argenti viui et depurationem istorum et
forte salis et auripigmenti et aluminis et quorundam
aliorum. Hac igitur ratione potissime scia lapidum
metallosum pcedit sciam et talem ordinem nature et nos
sequi congruum esse videntur.

Cap. ij. de propria materia metallosum.

Et artem autem que iam in methoorum tra
p dita est scimus qd omnium liquabilium pri
ma materia est aqua omne enim liquabile
quadiu liquatum est querit terminum alienum non
quiescens inter terminos proprios: hanc rationem hu
midum diximus in secundo libro perigenos. Cum igitur
tur omne liquabile non ob aliam causam sit liquabi
le nisi qd humidum qd erat ligatum in ipso solutum e
t redactum ad actum proprium et virtutem: hec co
gnitio que est fm nomen cum dicitur humidum li
quidum ad qd per demonstrationem dicitur liquefa
ctum non enim potest esse quin omne fluens et que
rens terminum continentis extrinsecus causetur a ca
vna v3 illa cui essentialiter et primo conuenit termi
no alieno et non proprio contineri hoc autem est hu
midum sicut alibi est determinatum. Omnia igitur
liquefactibilia sunt fluentia abundante humido aqo
incoorporato quod est in ipsis. Amplius aut quecuqz
congelantur a frigido ostendimus esse aquea in ma
teria sua prima in secundo methoorum. Non autem
dubium est metallica congelari frigido aque: igitur
humor erit omnium horum materia. Propter qd et
Aristo. peripatheticorum princeps in quinto metha
phisice dicit omnium liquabilium materiam esse vna
que est aqua. Scimus ex his que in methoorum p
bata sunt aqueum humidum esse de facili corpora
tuum. Indicant etiam experimenta alchimica quo
ntiam si aqua vel ea que simpliciter aqueam habent
humiditatem siue naturalem et propriam: siue alie
nam et infusam in alembico supposito lento igne va
porant per modicum ignem et operationem et distil
lat ex eis aqua et arida ipsa remanent. Metallica at
videmus omnia suas etiam in magnis ignibus reti
nere humiditates. Oportet igitur humiditates mate
riales metallosum non esse simpliciter aque: sed ali
quid parte ab elementis alijs. Si autem confidre
mus eas humiditates que difficile separantur ab his
quibus sunt naturales non inuenimus aliquas nisi vn
ctuosas et viscosas qz sicut in methoorum determina
tum est harum partes conueniuntur sicut cathene: et
vna earum de facili euelli non potest: cum ergo etiaz
magna adustione de metallis humiditates eorum non
euellantur ex eis oportet ipsas esse vinctuosas. Signu
autem huius est omnes radicalem humiditatem in qua
calor naturalis animalium calciscit esse vinctuosam
quod proculdubio sapiens non prouideret natura ni
si qd difficulter separabilis est et difficulter siccabilis

natura enim desiderat permanere in esse diu et in
 uiduo et perpetuo in specie: et ideo in alimentis calor
 is vitalis huiusmodi ordinavit humidum. Cuius igitur
 similiter in calore liquante metalla huiusmodi in
 separabile videtur humidum erit absque dubio hu/
 midum illud quod est metallorum materia vinctuo/
 sum. Sed adhuc videmus vinctuosum in oleo et in
 omni pingui esse de facili inflammabile et adustius
 eorum quibus cognatum est. Et videmus quod
 ignis non recedit ab ipsis donec consumantur sicut
 videmus in oleo lampadis et in humido radicali
 ethicozum: nihil tamen omnino tale videmus in hu/
 mido metallorum: videbitur igitur alicui non esse for/
 te humidum vinctuosum materia metallorum. Nos
 autem ad omnia huiusmodi obiecta excusamur per
 hoc quod diximus in quarto metho:um nostrorum
 quoniam videlicet duplex est vinctuositas in multis re/
 bus: quarum una est quasi extrinseca subtilis valde
 nihil fetulentum vel cremabile habens admixtum:
 et hec non est inflammabilis et intrinseca rei retenta
 in radicibus rei ne per ignem possit euelli et epotari:
 et non dedimus de hoc exemplum in liquore qui eli/
 quat ex vino in quo una est vinctuositas supernatans
 inflammabilis et facile abstrigibilis et quasi acci/
 dentalis. Altera commixta toti substantie liquoris
 ipsius non separabilis ex ipsa substantia liquoris nisi
 per deffectionem substantie: et hec non est crema/
 bilis: idem etiam est in omnibus que profert nau/
 ra. Signum autem huius est quod videmus in arte al/
 chimie fieri que inter omnes artes maxime naturam
 imitatur: hec enim cum vidit nullo modo meliori ste/
 ri citrinum elisir quod per sulphur in sulphure autem vi/
 dit vinctuositatem vstium vehementer ita ut om/
 nia metalla adurat et adurendo denigret super que
 liquefacta proijcitur: precipit lauari acutis loturis
 et decoqui sulphur ita diu donec ab ipso decocto aqua
 non citrina egrediat: et sublimari loturas has do/
 nec tota vinctuositas ab eo cremabilis egrediat: et
 quod tunc tamen vinctuosum manet quod sustinet
 ignem et non crematur ab igne. Oportet tamen simile
 vinctuosum humidum abundare in metallorum ma/
 terijs que a natura producantur et hoc esse causam
 ductibilitatis et liquabilitatis eorum et hoc expresse
 dicunt auctores Avicenna et hermes et multi alij phi/
 losophi in naturis metallorum. Adhuc autem in omnibus
 metallorum generibus videmus quod liquefacta non red/
 dunt humida infundendo ea super que fundunt: ne/
 que quiescunt in superficie vna neque omnino dilatan/
 tur in ipsa: sicut videmus sere omne humidum aque/
 um vinctuosum sicut aquam vinum ceruisiam oleum
 omnia enim hec superfusa super lapidem terram vel
 lignum quando planam inveniunt superficiem in/
 fundendo superficiem humefaciunt eam et dilatan/
 tur in ipsa: metalla autem liquefacta nihil horum fa/
 ciunt neque adherent tangentibus neque diffunduntur
 in toto sed potius et constant super aliquid et desuunt
 super aliquid. Oportet igitur quod humidum subtile vinctuo/
 sum non sit solum materia eorum sed perfecte
 mixtum cum terrestri subtili quod non sinit ipsius ad/
 herere tangentibus neque in toto desuere: sed quasi per
 globulos constare: eo quod vbius in ipso terrestre sub/
 tile apprehendit et quasi glutendo tenet humidum
 et terminat ipsum ad hoc quod non sinit ipsum adhe/
 re alij quam sibi et humidum vbius sit extra se ipsius edu/
 cit siccum terreum quod fluit et currit in superficie

plana: si enim esset non vbius pectum ab humido siccum
 terrenum pfecto in igne liquante combureret et efficeretur
 scabrosum sicut oes sicca terrestris quod non cooptum hu/
 mido iuenit ignis in ferro adurit ipsum et facit scabro/
 sum: idem autem est sere in metallis omnibus. Per igitur
 prima materia esse metallorum humidum vinctuosum subtile
 quod est incorporatum terrestri subtili fortiter commixto
 ita quod plurimum vtriusque non tamen cum plurimo vtriusque
 sed et in plurimo vtriusque.

Cap. iij. et est correlatum precedentium quare lapis non pro/
 ducit neque liquat sicut metalla.

Ex quo vltius facile quod determinat quare quod
 e ri fluat quare lapis non liquat: sed es et me/
 tallum. Adhuc autem lapis committit et calcina/
 tur quod non sit metallo omnino sed per solum ignem. Huius enim
 facile per solutio lapis enim terre est magis neque huius hu/
 midum vbius ptegens terrenum: neque huius humidum sicut vinctuo/
 sum sicut metalla: et ideo cum igne opterico ponit eua/
 nescit humidum aquam et lapis redigit in calcem et cum
 sicca in lapide vicrit humidum omnino est lapis commi/
 nisibilis cum eodurso in metallis humidum vincat sic/
 cum et metallum liquabit. Eadem autem causa est quare lapis non est
 pducibilis malleis sed metalla malleis pducunt per
 fectio enim metalla huius vinctuosam humiditatem abunda/
 tem fortissime sicut ensis ligaturis secum et per terre/
 as: cumque in locum mallei de situ suo expellit per aqua:
 culus se est cedere tangenti ut diximus in pigencos
 et in metho:is violenter et inseparabiliter secum trahit
 terra: et sic committit pducit: et non diuidit propter visco/
 sitatem et optimam et fortissimam pmixtionem terrenoz cum
 vinctuosis aquis. In lapide autem pualet sicca quod tange/
 ti resistit et non cedit in seipsum et cum effectus sicci sit sci/
 di ad tenum mallei in se cedere non valens diffilit et com/
 minuit. Terrestris autem natans et absortum in humido
 in materia metallorum est subtile valde non corruptum neque
 expulsum in toto ab humido sic facit frigus extremum:
 sed potius quasi digestum per passum: et non coctum opter
 neque assatum opter ut tradidit Auicenna. est enim humiditas
 sibi frigida propria et non aliena: et ideo in ipsa decoctum et
 digestum et sibi connale factum: ita quod sicca currit et fluit
 cum humido et humidum retinet cum sicco terreo: sic enim
 in tali ceruice super Emp. capita colligunt germanorum
 Si autem esset opter digestum ut nonnulli iperiti tradunt
 alchimistarum esset pculdubio itra et extra humidum et
 non totum a toto traheret humidum: sicut enim esset si op/
 terti esset digestum ut quidam alij per rationem dixerunt: tunc
 enim extra non esset apphensum ab humido sed derelictum
 et inirectum sui pauca haberet humiditatem. Huius autem
 signum est quod ea que non plene digesta sunt sed molinsiz
 quadaam passa aut scabrosa inveniunt ut ferrum et es:
 aut incompleta ut plumbum: aut balbutientem habentia sunt
 commixtionem ut stagnum. Hec autem in sequentibus erunt
 manifesta.

Cap. liij. de snijs antiquorum et de materia metallorum.

De autem quod Avicenna tradidit tamen in phisicis quod
 h i alchimia sua copla quod scribit ad hazez phi/
 losophum: his que hic dicit non est puz. Di/
 cit enim in vtroque istorum librorum argenti vium et sulphur
 esse omnia materia metallorum. Humidum enim de quo loquimur
 sumus sicut diximus terreo admixtum est materia argenti
 vium prima et sba vinctuositas qua descripsimus esse
 propria et centralis materia sulphuris. Hermes autem et quidam
 aliorum dicere vident metalla ex omnibus istis constitui
 quod pculdubio negandum non est: sed tamen re vera materia non de/
 terminat ex his que aliquo modo sunt in eis: sed potius
 e x his

ex his que in ipsis abū sunt. Sed p̄oibus mirabilis
 & ocrisibilis est snia quā quidā in alchimiis Demo
 crito attribuūt: qđ v3 calx & lixiuū sunt mā metallo
 rū: si. n. calx eēt mā cū ipsa sit cōbusta aqua pmixta
 sibi arceret sicut in cemēto: & rediret ad duriciē la
 pidis metallū & cōminubile & nō liquabile efficeret
 Amp. aut igne supposito p̄culdubio metallū idura
 ret & nō liqueceret sicut videmus de cemēto. Si aut
 lixiuū vocat aquā acutā sicut alchimici exponunt
 remouentē a calce falsedine & acedine que est ex cō
 bustione sicut docēt alchimici in loturis suis: & hec
 aqua sit mā metalloꝝ: adhuc incōuenienter dictū est
 qđ calx est sba terrestris: sed p̄ ea que in metheozis
 tradita sunt scimus qđ oē terrestre cōbustum p̄ctos
 & cōstrictos h3 poros: talis aut calx existens ipedit
 ingressuz aque ad iteriora calcis: nō ergo vnq̄ bene
 & fortiter conglutinat p̄pter qđ z cementū de facili
 p̄ ignē euanescente humido farina & cadit de muro
 Nō ergo pueniēs est dictū Democriti de mā metal
 loꝝ deceptus aut fuit signo nō sufficenti: vidit enī qđ
 elisir ad lunā melius hoc est ad argentū habuit radi
 cē in qua recipit calx & cerusa: & p̄pter hoc credidit
 aliqd simile esse in phisica mā & tali corpoz metal
 loꝝ: hoc aut non ē uecessariū: multis. n. indiget ars
 qbus non idiget nā: ars aut nō indiget calce & ceru
 sa nisi ad indurandū & colorandū hoc aut in pp̄ria
 mā operat nā sola digestionē. Nos. n. cōdimus in
 metheozis oēm digestionē decoctionē facere p̄stare
 & inspissare digesta & decocta ēt p̄ter hoc qđ aliqd
 extrinsecus apponat his que decoquuntur. Silgil at
 quidā ex arabia espalesti que nūc hyspanis redita ē
 in secretis suis pbare videt cinerē infusum cē mām
 metalloꝝ psuadens hoc rōne debili qm̄ nos vide//
 mus qđ p̄ affationē fortē calidi & sicci cinis liquatur
 in vitriū: qui p̄gelat frigidō & liquat calido sicco sic
 metallū. Videbit ergo qđ eoz mā ē vna quoz. n. vn̄
 ē modus p̄gelatiōis & vn̄ modus liq̄factiōis eozuz
 mā videt eē vna fm̄ nām: sicut tradit in scia metheo
 rozū vt dicit. Amplius aut terrestre nō videmus sub
 stāri & diuidi & pmisceri cū humido nisi p̄ maximā
 vim ignis subtilitatis & diuidētis ipm̄ & eleuātis ipz
 in humidū vt illi pmiscet: sic aut se h3 terrestre qđ ē
 icineratū in metalloꝝ humidis: quare videt isti qđ cī
 nis terrestris sit pp̄ria mā metalloꝝ: p̄ hoc inquit
 mergunt sub aqua oīa metalla: qđ nō facerent vt ait
 si in ipsis abū daret humidū vinctuosuz vt dictū est.
 Adhuc q̄cūq̄ hnt vinctuosuz humiditatē vt inquit.
 Silgil sūt cremabilia sic ligna: nullū aut oīno metal
 loꝝ cremabile & istāabile ē: & iō vinctuosā nō vide
 tur habere hū: ditatē p̄ mā. hnt igit cinerē terrestre
 ifusuz homido aqco vt asserit. Hec aut incōuenien
 ter & stulte dicta sunt: qm̄ ipse Silgil mechanicos &
 nō phs fuit: sed de mechanica alchimia p̄sumēs p̄e
 sumpsit mētri de phisicis. Qđ aut falsuz dicat p3 per
 ea q̄ in metheozis de cinere dicta sūt: ibi. n. dicit ē qđ
 per aquā infusaz nō icludis: eo qđ h3 poros parulos
 vbiq̄ emittētea aque humide p̄ceptu: si igit cinis eēt
 mā metalloꝝ nūq̄ p̄ aliqd humidū p̄glutinet in ip
 sis. Adhuc aut p̄ opatiōis ignis in cinerib⁹ videm⁹
 hūmidū qđ distillat p̄ cineres efficit citrinū vel rubcū
 si igitur cinis esset pp̄ria matcria metalloꝝm eaz
 coloraret in citrinum colozem vel rubcum qđ nos
 oculata sīde probamus esse falsum. Sed tunc ne/
 gamus mām que irat in eē vitri esse cinerē sed poti⁹
 humidū illud purissimū qđ erat radicale & intrinsecū

ei qđ icineratū est: qđ p̄pter vim ignis icineratū ex/
 trahi nō poterat sed fuit p̄ ignē fortissimū in canino
 p̄fricatū: & hoc ē humidū passuz a sicco vehemētis/
 sime sicut diximus in scia libri de lapidibus hec igit
 mā liquabilū & mā p̄ima & remota vna cōis hmōi
 videt humidū. Et si aliqd dicat qđ cōmisceri nō pōt
 nisi diuidat: dicendū qđ his dimissis nō ē icineratio:
 sed cōmixtio que ē cōmiscibiliū alteratoꝝ vnio: ita
 qđ minimū terre est cū minimo aquei & ecōcrso: &
 plimū vn̄ cū plimo alterius: ita tñ qđ neutru a suis
 gnīs p̄ticularis sepatur: nūq̄. n. iucnt pars terrea sepa
 ta ab alia terrea: vel aqua sepata ab alia aqua: s3 ita
 ē plimū vn̄ cū minimo & plimo alterius: qđ nōq̄
 vt iam dixi alterutra sepant a suis homogeneis: & h
 Silgil igno: aut. Qđ aut dicit mergi metallū nō est
 sufficēs: cā aut huius nō ē vltra modū in eis abun
 dare siccū terreū cinerū: sed poti⁹ q̄ hnt terreū icor/
 poratū humido clausis poris aerē retinētibus p̄ hu
 midū: & iō oīa submergunt in aqua: nec est pueniens
 de humiditate vinctuosa cremabiliū: qm̄ nos in phi
 sics oñdimus vnctionē oleagineā eē sepata a mā ta
 li & remansisse subtilē humiditatē cremabilē. Hec
 igit sub cōpēdio dicta sūt de mā metalloꝝ.

Cap. v. de causa efficiente & generatione metallo
 rum in cōmuni.

D hūc at modū loquemur de efficiente: in
 a supfice. n. p̄siderādo videt ad oīa metalla
 ad sp̄z & cōplemētū deducere frigiditas p̄
 eā. n. p̄stat & p̄gelat: coagulatio aut & p̄stāta ipso
 rū videt dare eē eisdē cū liquefactio sit ipsoꝝ disso
 lutio & corruptio: cuius signū ē qđ in liquefactiōe in
 plibus eoz aut oibus aliqd a suba ipsoꝝ sepe. Nt
 hī aut oīno dēp̄dit de ipsis p̄ p̄gelationēz p̄pter qđ
 & plimi dixerūt solā frigiditatē p̄gelatē cām eē gnā
 tiuā in metallis. Amplius in his que vite accipiunt
 sp̄m & formā nō est ibi aliqd terminās mām ad for
 mā & p̄uertens nisi calidū: videbit ergo sic esse ēt in
 metallis: hec aut maxia videt ex hoc qđ metalla spe
 cies suas retinēt siue sint liquida siue sint coagulata:
 si aut frigiditas daret sp̄m nō haberēt sp̄m nisi qm̄
 eēt coagulata vel p̄gelata: videt ergo frigiditas nō
 eē cā gnatiōis metalloꝝ. Adhuc aut p̄gelatio & co
 agulatio sūt sp̄s māles q̄ multis nō equiuoce acci
 dunt: que tñ & dīuersaz sunt formaz in sp̄ & diuer
 se nature: nulla aut so: ma sbalis hoc mō cōuenit di
 uerfis. Ex his igit & hmōi p̄stat qđ absq̄ dubio frigi
 dū nō dat sp̄m metallis: quidā tñ plimi credūt non
 p̄fundantes cogitatiōes suas in naturis metalloꝝ.
 Cū aut mā oīum metalloꝝ sit humidū qđ in se h3:
 terreū subtilē digestū qđ cū adurit odore fragrat sul
 phuris nō oīno fetidi. Sulphur at nō gnatur nisi p̄
 calidū: opz qđ calidū digrēs & p̄uertens terreū & aq
 um & pmiscēs ea sit cā trāsmutans mām: calidū igit
 erit cā gnatiōis metalloꝝ. Amplius at habitū ē in
 metheozis qđ illud qđ inspissat fluidū & p̄stare facit
 ē calidū digrēs: p̄stat at qđ cū cā p̄ima hoz q̄ voea
 mus metalla sit aqua terreū hns admixtū aliquid fa
 cit eā p̄stare & inspissare ad mixtionē metalli hoc at
 vt p3 calidū ē ex dictis. Opz igit calidū eē cām gnā
 tiōis metalloꝝ. Adhuc aut nos sepe in anteh abūis
 libris oñdimus qđ cā cōmixtionis ē calidū fm̄ pro
 prios cni motus elm̄ fugat extra aliud elm̄: lz. n. aq̄
 descēdat p̄ se: tñ ascēdit a terra: & terra dscēdit ab aq̄
 Cū igit frigiditas nō moueat terrā in aquā vt comp
 hendat & p̄tineat in ea. f. caliditas opz qđ calidūz sit
 cc ij

ca gnationis metalloꝝ. Sz vltcrius pſiderādo vide
bit nō ſolū calidū eē cā gnationis hoꝝ: qm̄ ſicut in li
bro de gnatiōe lapidū dicitū ē abſq; dubio ſi ſolū ca
lidū eēt cā p̄tinue ageret abſq; humidi nālis deſicca
tiōe ⁊ terrei icineratiōe: nos autē videmus q̄ ſtat ad
ſpēm ⁊ formā metalli: oꝝ igit q̄ ipm̄ calidū ſit ſicut
inſtrumentū directū ad finē q̄ ē metalli forma: ⁊ ne re
ctū in opatione deuiet. Adhuc at̄ inuenimus iuētās
eē artes plimas vt q̄libz eaz ad finē ducat opatio/
nē p̄ inſtrumentū factū: ſic ſtudēt coqui in elixando ⁊
aſſando ⁊ oēs aliq; q̄ per aliā digeſtiōnē nitunt puer/
tere māſ. Si ſit igit opz q̄ ſit in mā q̄ in opib⁹ luis oi
arte certior ē ⁊ directior ſicut ē in oib⁹ alijs ita p̄cul
dubio virtus formatiua ē in mā ⁊ ſtellis ⁊ celo iſtu
ꝝa que ad ſpēm dirigit calidū digerēs mām metalli:
ſicut. n. ⁊ in alijs dicitū eſt calin hoc hz reſtitudinē ⁊
virtutē formale ex intellectu mouēt: ⁊ efficaciam ex
virtute luis ⁊ calidi q̄ cauſat ex lumie ſtellarz ⁊ oz
bis ⁊ virtutē ſegregādī homogēna ab etherogene
is p̄virtutē ignis. Dec. n. tria neceſſaria ſūt vbi mā ad
ſpecificatā formā deducit: oꝝ. n. q̄ ibi inconueniētia
coſumant calido ignis digerētis: cū digeſtio ſit p̄ple
ꝝo a nāli ⁊ p̄p̄io calore ex diacentib⁹ paſſiōibus.
Remotis autē his a mā oꝝ adhuc q̄ mā terminēt ⁊ cō
pleat ad ſpēm ⁊ hoc facit calidū terminās q̄ nullo
mō pōt hēre virtutē terminādī niſi p̄ virtutē eius q̄ ē
terminus: ē autē forma termin⁹: oꝝ igit q̄ virt⁹ forma
lis dirigit ⁊ iſomet ipm̄ calidū terminās: forma at̄
hec nō ē forma q̄ inducit in mām. Opz igit q̄ ſit for/
ma p̄imi efficiētis q̄ dat formas i tota ſpē nāli. hic
autē ē motor: oꝝ bis formas nāles explicās p̄ motū ce
li ⁊ qualitates eloz: ſicut artiſex explicat formas ar
tis ſecuri ⁊ malleo: pp̄ q̄ dicit Ariſt. q̄ in ope natu/
re ē ſicut in arte: vbi domus ē ex domo ⁊ ſanitas ex
ſanitate ea q̄ in calidis ⁊ frigidis ex ea que eſt in aia
medici. Dec igit ē cā gnatiua metalloꝝ p̄p̄ia.

Cap. vii. de forma eſſentiali metalloꝝ.

Quia autē eſſentialis in oib⁹ dat eē ⁊ videt
ſ in metallicis aliud eē a coagulatione: pp̄ hoc
q̄d hīc vt diximus ē liq̄facta nūꝝ ⁊ ſpēm
retinet. Aux. n. liquidū ē ⁊ ſit argētū ⁊ alia metal/
la ⁊ hanc formā p̄cipue in metallicis nūcri p̄portione
q̄dā autē q̄ in terre p̄ſequit eē dñt. In quibusdā. n. al/
chimiſtis libris quī Platonī iſcribunt nūerus vel p̄/
portio nūcri vocat forma metallica quā p̄portioꝝ
in virtutib⁹ poſuit p̄ſtituentiū eloz: eo q̄ ipſe oia h
gnāt p̄portioꝝ virtutis terre cū celeſti. Eſt at̄ virtus
terrea frigida ſicca: virtus autē celeſtis ſm̄ narratio/
nē. vñ. planetaz vt dixi. Si ergo plus fuerit virtu/
tis terre quo ad tres virtutes ipſius q̄ planetaz in
immiſſiōe lumis ⁊ nobilitatis optinebit ſuſcū ⁊ pōde
roſum ⁊ frigidū ſic plūbū ē. Si autē plus fuerit vir/
tutis celeſtis minus at̄ de potētis terre erit ſulgens
valde icorruptiōi appropinquans ſolidum: ⁊ quia
ſolidum ideo neceſſario graue ⁊ quo ad hoc ⁊ ecō/
uerſo dicit p̄portio p̄ſtituēs aurī ſpēm. Ad hunc at̄
moduz ē alia dicit formari: pp̄ q̄d ē. vñ. gnā metal/
loꝝ. vñ. plaz noib⁹ vocauerunt: dicētes Saturnuz
plūbuz. Ionē at̄ ſtagnū Martē at̄ ſerz: ⁊ Solē au/
ruz: Venerē es: Mercuriū vō argētū viuū: ⁊ Lunaz
argētuz: aſſerētēs q̄ pp̄ diuerſos nūeros ſuc cōpōnſ
p̄plexione acſtrunt. vñ. planetaz. Hermes at̄ hmōi
auctoz videt eē ſnie: lz p̄lo poſtea fuerit hūc in opti
nionē imitatus. Hoc at̄ ab his alchimiſt vidēt acce
piſſe: aſſerētēs lapides p̄ciosos ſtellarz ⁊ imaginaz

habere virtutē. vñ. at̄ gnā metalloꝝ formas hēre ſm̄
vñ. planetas iſcrioꝝ orbū: ⁊ ſic virtutes celoꝝ p̄io
in terra reſulrare ⁊ q̄ ſtellas ſedās facere. In teſtio/
niū at̄ hui⁹ aſſeritiōis iducūt q̄d ⁊ vez ē q̄ orbis mo
uet terrā ⁊ hāc eē cām diuerſitatis figuraz in gnāis
in terra ⁊ multitudis q̄ gnātur in eadē poti⁹ q̄ i alio
elco. Hāc opionē pater Hermes trimegiſt⁹ approba
re videt: q̄ dicit terrā eē matrē metalloꝝ: ⁊ celū pa/
trē ⁊ ipregnari terrā ad h in mōtib⁹ capeſtrib⁹ ⁊ pla
nis ⁊ in aq̄s ⁊ ceteris oib⁹ locis: nos at̄ hāc opinio/
nē ſic itelligim⁹ q̄ p̄portio p̄cipioꝝ virtutū vꝝ agē
tiū ⁊ patētū ſit diſpoſitiō ad formā ſbalez: ſic ⁊ in
oib⁹ alijs: ⁊ q̄ forma ē quā dant p̄ia formalia ⁊ agē
tia p̄cipia q̄ prima ſunt agētia tanq̄ virt⁹ formati/
ua in mā: ſic nos dixim⁹ in ſcia lapidum. Qd̄ at̄ gnā
metalloꝝ ſint magis attributa planetis q̄ alijs ſtell:
iō dicitū ē q̄ cū lapides ſint ſtabilis eē ⁊ forme coa/
gulatiōis attribuunt ſtellis fixis ⁊ imaginib⁹ ſtella/
rū fixaz q̄ p̄petuo ſuos retinet ſitus ⁊ figuras: ſituz
at̄ voco nō illuz q̄ ē poſitiō ſtelle in loco oꝝ bis: q̄ il/
lū mutat ois ſtella: ſz poti⁹ que hz i imagine ad aliā
ſtella ſic verbigratia q̄ in vna linea ſz eqlē in oi tpe
diſtātia iueniunt due ſtelle lūcide q̄ ſūt in conu arie
tis: cū ea q̄ vocat gen⁹ p̄ſei ⁊ ſic de alijs ſtellis q̄ alr
imagines celi corūſpēnt: ſic iueniunt in vna diſpōne
⁊ figura lapides q̄ diu ſūt: ſz metalla q̄ ſi erraticū ha
bēt motū mō liq̄da ⁊ mō coagulata ⁊ cū liq̄dum ſit
mā coz ⁊ liq̄duz ſit erratic⁹ mor⁹: videbit in gnē cō/
uenire in planetis ⁊ virtutes planetaz iſſuere elioꝝ
virtutib⁹ dare ſpēm: ⁊ h virtutes ſic cātē ⁊ iſſuꝝe for
māt ad ſpēm ⁊ pueniunt cuz formis metalloꝝ: ſicut
formatiua q̄ ē in ſcie aialuz puenit in ſba cuz forma
q̄ iducit p̄ gnationē: ⁊ ſicut forma artis puenit cuz ar
tiſciato ⁊ hoc mō vez ē q̄d oñt platiōici: hoc. n. mō
prima cā ſecit ſemētē fo: maz ⁊ ſpēꝝ oium ⁊ tradi/
dit cā ſtellis fixis ⁊ planetis exequndā vt dicit in thē
mco. Et hec ē eſt cā q̄re iuxta planetaz numez ⁊ p
p̄ictates ſpēs metalloꝝ accipiunt. Scim⁹. n. ex tra/
ditis in p̄ia p̄bia ab Ari. q̄ ois gnātiō ē ex pueniēt
bus: lz nō oino pueniēs ſit ſm̄ ydea ⁊ forma ⁊ rōnē
⁊ hoc mō ē ois gnātiō equoca ad vniuo cā hꝝ redu
ci. Qd̄ at̄ Aluce. dicere videt q̄ aliqui vis terreā dat
hmōi formas: ⁊ q̄dā attribuūt hoc dem ſalfo Ariſt.
nō itelligit q̄ vis terreā ē q̄ ſit ſm̄ ſolius terre poten
tias: opans ē. n. ex alijs: ſcim⁹. n. q̄ id q̄d dat fo: mā
puenit cuz ipſa: itāuz q̄ ariſt. dicit aiam eē in ſcie ſi
cut artiſicē in artiſciato: ſz vis terreā vocat a p̄ho
vis terre in loco gnationis metalloꝝ. Dec at̄ hz in ſe
virtutes celeſtes p̄ moduz queꝝ diximus: lz. n. forte
p̄cedēduz videt q̄ vis terre q̄ ē frigido ⁊ ſicco ope
ras: alio mō iſp̄ſſare humiduz igroſſando ipm̄ ad
nām ⁊ p̄formitatē terre tñ nullo mō pōt ſicuz ⁊ fri/
giduz dicit cā fortis ⁊ tenacis p̄mixtiōis qlē nouim⁹
eē in metalloꝝ matrēs. Adhuc autē vis terreā hoc
mō dicta nō puenit: niſi cuz ſpē ⁊ forma terre: nō igit
tur daret illā formā q̄ ē elti: eo q̄ tā p̄ſtitit ⁊ ſuppo/
nit oēm gnationē eē ex pueniētī ē cā que ē equoca:
ſicut ē ois gnātiō lapiduz ⁊ metalloꝝ in q̄bus neq;
lapis ex lapide: neq; metalluz ex metallo vnq; gnā/
tur: ⁊ ſi hoc dicat q̄ vnus ſolus lapis p̄cipit aliuz tñ
nō itelligit q̄ de pte ſui ſeis generet: ſed poti⁹ de alia
mā q̄ cunq; ſit illa: niſi forte ſit mediuz iter lapidez ⁊
plantā: ſic multa media iter plantā ⁊ aial iueniunt: ſi
cut ſpōgia ⁊ ſtincus ⁊ huiſmodi.

Cap. viii. de opinione Caluſtenis dicētis eē fo: mā
tñ vnam

tm vnam.

e Experimenta at alchimicorum graues duas no-
bis hic ingerunt dubitationes. Vident. n. illi
dicere qd sola auri spes e forma metalloꝝ: r oẽ me-
talloꝝ aliud eẽ incõpletuꝝ. Adhuc r in via eẽ ad
auri spẽm sicut res incõpleta que e in via ad pfectio-
nẽ: pp qd dnt egra eẽ metalla que in mãm nõ hnt for-
mã auri: r studuerunt ad medicinã quã elixir vocãt
p quã egritudines metalloꝝ in cõmixtione r cõmi-
xtis materie metalloꝝ remouet: r sic dnt se educere
illã formã auri r spẽz: r ad hoc iucniunt mltos mo-
dos r diuersos qbus illud elixir cõponit r tẽpat vt
penetret r adurat: r in igne maneat r colore: r affe-
rat r solidationẽ r pũdus. Opz igit hic nos q̄rere õ-
bis. Si. n. e vez qd hic dnt absqz dubio non erit nisi
vna spes metalloꝝ: r alia sunt molissim passa ab il-
lo: r sicut abortiuũ fetus nature qd spẽi figuraz pprie
nõduz acceperunt. Scõm hoc eẽ si r hoc vez r pba-
tum iuenit nõ õz nos laborare ad hoc: vtz spes in
alchimicis pmurent vel remaneat: eo qd fm hoc nul-
las p̄osus hnt spes nisi solius auri qd alchimia nõ
pmutat. Calistenes. n. p̄cipuus in hac snia dicit alchi-
miã eẽ sciam q̄ inferioribz metallis nobilitatẽ attribu-
it supiorz. Propter hãc qõnez debite discutiendam
pl̄imos isperi libros alchimicos r iucni libros illos
absqz sigillo r pbatõẽ tm̄ exp̄tis iniri r celare intẽ-
tionẽ eoz p verba methaphorica q̄ nunq̄ suit psue-
tudo phie. Sol. at Aut. videt tãgere rones r Ra-
lis valde paucas ad solutionẽ dicte qõnis nos in ali-
quo illuminantes. Ad hoc at qd sola auri spes sit me-
talloꝝ forma sic rõcinat: qm̄ eoz que eadẽ hãt elta
pp̄ima r vnuz cõmixtõis moduz videt eẽ vna for-
ma tm̄: eo qd sicut dicit Plato qd fm merituz materie
forme danz: r sicut prius diximus gnãtionẽ ex pue-
nitiã nec põt ex eisdẽ r vno mō cõmixtũ plibus fm
spẽm differẽtibz eẽ pueniẽs. Est at oĩum metalloꝝ/
ruz cõmixtio ex subtili terreo sulphureo r ex radi-
cali aquo: cuius oleuz sepatuz e ab eo: r supflua hu-
miditas aquea sic pstat ex p̄dictis. Videt ergo vna
tm̄ esse spes isti respõdẽs p pueniẽtiãz. Amplius ex-
ptum e qd p elixir es redit ad argentum r plumbum
ad aurũ: r sicut ferz ad argẽtuũ. Videt ergo qd sint in
mã idẽ: r p p̄is habere formã vnã que e sicut cõplẽs
mãlia p̄cedentiã. Amplius eoz nõ videt eẽ differẽ-
tia nisi in accidentibz. s. colore sapore r p̄dere r ra-
ritate r densitate: que oĩa nõ accidunt nisi materie.
Ex his igit r hmoi op̄tionez acceperunt dñies me-
talloꝝ spẽm esse vnica r eandẽ r males infirmita-
tes esse plures. His at p̄rium esse videt: qz mã nulla
rõne est in aliqua rez nãlium pmãnẽte in natura nisi
sit cõpleta p sbalem formã. Videmus at argẽtuũ p/
manere r stagnuz r sicut alia metalla videbunt igit
esse cõpleta p sbales formas. Amplius quoz pp̄rie-
tates r passioes sunt diuersẽ eoz subam diuersaz eẽ
necessẽ e: passioes aut metalloꝝ in colore r odoze r
sonozõsitate se oĩo diuersẽ. Nõ. n. põt dici h accẽtia
eẽ cõiter accẽtia cũ oĩbz vniã nãc metall sp r vbiqz
pueniãt: õz igit sbas eoz esse diuersaz r spẽs. Am-
pliõ aut si cõmixtio ex eisdẽ faceret spẽz debere esse
eandẽ oĩa que gnãnt essent vnus r eiusdez spẽi qm̄
oĩa gnãntur ex eltis. Pz igit nõ pcedere illã rõnem
quã induxerunt de cõponẽtibz elta: diuersẽ. n. ppoz-
tioni mixtoꝝ diuersẽ attribuunt formẽ gnãtoꝝ r di-
uersã ppozõio mixtoꝝ r mixtõis esse in metallis si-
cut nos iserius cũ in spãli loq̄mur de ipsis õndẽm?

De experimento aut qd inducunt nõ sufficiens est adhi-
bita pbatio: qm̄ nõ e certũ vtrũ inducat colore argẽ-
ti r auri r pũdus r odoze: pp illud qd addit r pene-
trat in es vel plũbũ vel idurat sbaz: r pbase debuif-
set Calistenes qd sbam auri iduceret: qd si forte cõce-
deret qd sbam auri iducat. adhuc nõ e sufficiens pba-
tio ad hoc qd nõ sit nisi vna spes metalloꝝ: qm̄ calci-
nando r sublimãdo r distillãdo r ceteris opationibz
qbus elixir p mãm metalloꝝ faciunt penetrare cor-
rũpere põt spes metalloꝝ q̄ primitus isucrũt mate-
rie metalloꝝ: r tunc relicta mã cõi nõ ppria metallo-
rũ: inuamie artis põt deduci ad aliã spẽm: sic iuan-
tur semia aratiõẽ r sefatiõẽ: r sicut iuanã nã p medi-
coꝝ idustriã. Pz igit ex hoc nullatenus cognos ad
hoc vt putem vna tm̄ spẽm esse oĩum metalloꝝ:
quoz iuenimus r loca gnãtiua r p̄icipia r passio-
nes esse valde differẽtes qd autõ de p accẽs iductum
e nõ satis puenit: qz sic iam diximus ista nõ sunt ac-
cidentia cõiter sed p se r idicantia differẽtias sbales
a quibz causantur in mã metalloꝝ.

Cap. viij. de opinione Hermetis r alioꝝ phozum
qd hec metalla plẽs habere sqzmas determinant.

Ermeto aut r Silgil r Empe. r scere oēs il-
lius cetus alchimistaz huic oppositã mul-
tũ defendere vident op̄tionẽ. Dnt. n. in q
lz metallo plẽs eẽ spẽs r nãs metalloꝝ: r aliã qdez
eẽ occultã: r aliã manifestã: r aliã itus: r aliã extra:
rãliã i sũdo: rãliã i sup̄ficie eẽ posuerũt: sic hi qd late-
tia dixerũt formaz r oĩa dixerũt eẽ in oĩbz sic pla-
cuit Anaxa. Plũbũ autõ dnt itus eẽ aurũ: r extra plũ-
bũ: aurũ autõ ecõuerso extra in sup̄ficie aurũ r in p-
fundo r itus eẽ plũbũ. Eodẽ autõ mō se adiuicẽ ha-
bere es r argentũ: r scere qdã ad qdãz metallũ: r vi-
det hoc esse intrabilẽ dicitũ: hõgenẽ. n. itus r extra
r i occulto r in apto r in pũdo r in sup̄ficie eiusdẽ
est spẽi r forme: pstat autõ spes metalloꝝ esse in ho-
mogeneoz gnãtione p̄tentas: r sic oĩno absurdũ eẽ
videt qd dnt. Adhuc autõ illi dnt se nõ vocare itus r
extra r ceteras appellatiões fm sitũ p̄tũ in toto: sz
fm pp̄rietates r nãs domiantis vel nõ domiantis:
dñans. n. in se clausuz occultat illud sup qd dñatur.
Scõz hoc autõ dicitõ istũ dnt sniam Anaxa. oĩa vz
metalla esse in oĩbz r denomiatiõem fieri a plus
dñante. Si autõ hoc esset verũ qd dnt cũ sciam au-
rũ ab igne nõ aduri sz plũbũ p̄cipue si sulphure asp-
gat: deberet exuri plũbũ igne appposito: r remanere
aurũ qd occultũ est in ipõ: r h fieri nos nõ videmus
Sicut autõ argentũ a plũbo descendit ne vãt: tũc plũ-
bo p̄supto deberet remanere argentũ qd isucrat plũ-
bovt dnt nisi forte isintũ dnt esse qdãz metallũ in ali-
ud sic dixit Anaxa. r iõ nullã eozuz in toto ab igne
posse p̄sumi: sed hoc nos iprobauimus in p̄ncipio
nostrozũ phicoꝝ. P̄terea si hoc in eis verũ esse cõ-
cedat nõq̄ p ignẽ itatũ aduri possz de apto qd libera-
ri r manifestari posset occultũ: r tũc in vanũ essz to-
tũ studiũ alchimie: nõ ergo puenit hoc dcm cũ phi-
cis rõnibz quã in oĩbz libris determinauimus. For-
te autõ h dnt pp̄vicinitatez horũ metalloꝝ: quã in ma-
teris hnt. Lũ. n. plũbuz supflũũ humidũ heat aqum
r aliqd habcat piguedis adustibilẽ r terreũ habe-
at nõ hnt cõmixtũ cũ aqueo: sz neqz hnt depuratũ cõ-
uenit aliqñ p sapientũ idustriãz p caliduz ignis ex-
trahi ab ipõ p euaporatiões supflũũ humidũ aqũz
r aduri in ipõ totuz pigue oleagincuz r depurari p
sublimatiõez illud qd e in ipõz terreuz sulphuratz
cc ij

Liber tertius

et comisceri vaporabiliter in aliquo profocando continen-
te vaporē terreū cū aqueo radicali optima et fortis-
sima comixtiōe et ex vi caloris puerit humiduz ad
colore citrinū: et tūc hēre splēdo: ē auri et coloris: h
enī via artis silis ē vie nāe vt iferi^o dicem^o. Szlz h
sūt vey tū nō pp hoc dicit aurū eē in pfundo: qz da-
to q hoc sit aurū qd sic effulget ex plūbo: tū iaz sci-
mus q iste trāsmutatioēs corūpūt in toto plūboz.
Lū igit plūbi spēs nūq sil ifuit auri spēs in mā ea/
dē: hoc aut multo magis videbit vey qn nō ē pba/
tū: hoc qd sit de plūbo dicit eē aurū: hoc ē forte ali-
qd auri silē nō aurū: eo q sola ars nō dare pōt for//
mā sbalez. Pzeterca alchimicū vix aut nūq iuen/
mus sicut dcm ē in toto opantē sed pot^o citrino eli-
xir colorat in auri spēm: et albo elixir colorat in ar-
gēti similitudinē studēs vt color in igne remaneat et pe-
netret p totū metallū: sicut spūalis sba imissa mate-
rie medicinali: et hoc mō opatiōis pōt induci flauus
color sba metalli remanēte: et tūc iteruz nō habet q
ples spēs metalloz infini sibi inuicē. Hec igit et simi-
lia sunt de qbus eliditur dictum eoz q quālz metalli
spēm dicunt esse in altera.

Cap. ix. vtrū spēs metalloz possint adiuicē trans-
mutari sicut dicunt alchimici.

Et oibus aut his eductis possumus pside-
e rare: vtrū verū sit q qdā Arist. dicit dicit/
se cū fm rei veritate dictū sit Auicēne q v3
sciāt artifices alchimie spēs pmutari nō posse sed si-
milis his facere pnt vt tigare rubeū citrino vt auruz
videat: et albū tigare donec sit multū silē argēto vt
auro vel cui voluerit corpi. Ceterz aut q differentia
specifica aliquo tollat igenio nō credo possibile sed
expoliano accētū nō ē impossibilis vel saltē diminu-
tio eoz. Hec. n. ē snia Auicēne quā dicit eē hantē pē
pēcipū in naturis et in mathematicis: tū Auic. in al-
chimia sua dicit q dictionē eoz qui in alchimicis
de pmutatiōe metalloz dixerūt iuenit: pp qd et ipe
subiūgit q nō pmutant spēs nisi forte in primā mā
et in mā metalloz reducant: et sic iuamie artis de-
ducant in spēm metalli qd voluerit. Sed tūc o3 nos
dicere q alchimicoz pti opant sicut pti medico: n.
medici. n. pti p medicinas purgatiōas purgant mās
corruptas et facile corruptibiles et ipedietes sanita-
tē q est finis inietus a medico: et postea p pfortantia
nām iuuant virtutē nālez vt digerendo sanitatē nālez
inducāt. Ita. n. pculdubio sanitas effectus erit natu-
re effectiue: et artis organice et istrumētalr. Per oēm
aut eūdē modū dicemus opari alchimicoz ptiōs in
trāsmutatiōe metalloz: primo. n. qdē purgāt multuz
mām argentū viui et sulphūris quā incisse videmus
metallis qua purgata pfortāt virtutes mae que isūt
ei etales et celestes ad pportionē mixtiōis metalli
qd itendūt iducere: et tūc ipsa nā opat et nō ars nisi
organice: iuādō et expediēdo vt diximus: et sic ve-
rū aux et vey argentū educere et facere vident. Qd
enī virtutes etales et celestes faciūt in vasis nālib^o
hoc faciūt in vasis artificialib^o: st artificialia forma-
tur ad modū soz nāliū et qd facit nā calido so-
lis et stellaz hoc faciet et ars calido ignis: oūmodo
pēpē sic q nō excedat virtutē se mouētē et iformā
tez que ē in metallis: hūc. n. celestis inest virtus que
primo pmiscuit eā: et hec inclināt ad hoc vel ad illō
p artis iuamē. Celestis. n. virtus valde cōis ē: et

accipit determinationē p virtutes eoz que sūt subie-
ctū eius in reb^o comixtis: hoc. n. mō virtutes ecle-
stes opari videmus in tota nā gnātoz: maxime in
his que ex putrefactiōe gnānt. In his. n. videm^o vir-
tutes stellaz ifluere virtutes in id ad qd puenientiaz
h3 mā. Alchimia aut p hunc modū pcedit. s. corū-
pens vnū a spē sua remouēdo: et cū iuamie eoz q
in mā sunt alterius spēm iducēdo: pp qd oīum opa-
tionū alchimicaz melior est illa que pcedit ex eis/
dē ex qb^o pcedit nā: sicut ex purgatiōe sulphuris p
decoctionē et sublimatiōē et ex purgatiōe argēti vi-
ui et bona pmixtiōe hoz cū mā metalli: in his. n. ex
virtutibus hoz oīs metalli spēs iducit. Qui at p
alba albificant et p citrina citrināt manente spē me-
talli ptiōis in mā pculdubio deceptores sunt: et ve-
rū aurū et verū argentū nō faciūt: et hoc mō fere oēs
vel in toto vel in pte pcedūt: ppter qd ego expiri se-
ci q aurū alchimicū qd ad me deuenit et silr argētū
postq. vi. vel. vj. ignes sustinuit stauim ampli^o ignitū
cōsumit et pdit et ad fecē quasi reuertit. Hec igit oīa
dicta sūt de nā spē metalloz in cōi.

Cap. ix. de loco gnātionis metalloz.

Unc aut opz adiungere de loco gnātionis
n metalloz eo q locus multū opat in metal-
licis: sicut et diximus cū de lapidib^o loque-
remur. Nos aut vidimus purū aurū gnārī inter arc-
nas fluminū diuersarū terrarū: et in terra nostra qui-
dē tā in rheno q in albia. Scimus et in terra nostra
et in terra sclauoz aurū iuenit gnātuz in lapidibus
duob^o modis. Uno qdē mō q videt toti lapidi icoz
poratū: et est lapis dispositus sicut topasion nō pspi-
cuus: vel sicut marchasita aurea: et educit de lapide
postq calcinatus ē in molēdino facto de silicib^o ma-
gnis durissimis et p ignez adustis adustōe vehemē-
ti. Vidimus et aurū in lapide gnātuz nō toti lapidi
icozporatū sz esse venā quādā que trāsit vel in toto
vel in parte per lapidis substantiam: et hoc eruitur
de lapide per fossuram et depuratur per ignem. Ar-
gentum autem quatuor modis inuenimus generari
et forte pluribus generatur in terris alijs. Sed istos
quatuor modos iuenim^o in terra theutonice: ego. n.
ipm iuenit in lapide toti lapidi incozpatū qd educit
p calcinatiōē molēdini et ignē sicut ē dictū de auro
lapidi incozpatō. Inuenit et ipm in venā quādā q p
lapidis sbam pcedebat et erat aliquātulū purius:
sz tū aliquātulū de calce lapidis habuit admixtum.
Inuenit aut in terra vt venā qdā et purius q aliqb
iuentū in lapide: iuenit. n. in loco theutonice q dicitur
vuriebeg qd sonat liber mōs aliqn molle sicut pul-
tes tenaces: et ē purissimū et optimū genus argēti pa-
rū hīs de fece valde ac si p idastriā nāe sit depuratū
ferrū at icozpatū lapidib^o iuenit et ē in terra aquo-
sa iuent vt granula milij hīs mulū de fece et pur-
gat p multos ignes fortes et calidos cogentes ipm
distillare a sba lapidis vel terre qbus iuisceratū esse
videt. Es at iuenit in venis lapidis: et qd ē apud lo-
cū q dicit goselaria ē purissimū et optimū et toti sbe
lapidis icozpatū: ita q totus lapis ē sicut marchas-
ta aurea et profundatum est melius ex eo q purius.
Plambuz at et stagnum etiam lapidib^o icozpa-
ta iueniunt: et iuenit currēs in eisdē locis argētū vi-
uū et ex lapidib^o qn ignitū exudat sulphur et pti-
pue ex lapidib^o in qbus ē es sicut in loco qui gosela-
ria vocat

ria vocat. Oium autē horū q̄rit phisicus cognoscere cām sicut diximus in scia lapidū locus gnāt locatus p̄ pprietates celi q̄ influunt eis p̄ radios stellaz in nullo.n.loco elū iueniunt radq̄ oium stellaz nisi in terra vt dicit Ptolomeus: eo q̄ ipsa sit sicut insensibile centrū toti⁹ celestis spere: maxia at̄ virtus ē ra⁹ dioꝝ in loco in quo vntunt oēs: z iō terra mirabilūm z multaz rez est p̄ductiua. Ad notitiā autē causaz oium modoz inductorū sciēdū q̄ vcz metallū nō gnātū nisi ex sublimatione nāli talis hūidi quale dictū est: z talis terre q̄le dictū ē supius. In loco eni vbi terreū z aqueū p̄mo pmiscēt p̄ talis loci vbiq̄ mixtū ē multū impurū cū puro qd̄ ipurum nō p̄dest ad gnationē metalli. Ab illo aut loco p̄cauo qui in se hz talē mixturā v̄tute sumi eleuati egrediunt porū put vel magni z multi vel pauci p̄ nām lapidis vel terre in q̄bus fumus eleuatus siue vapor diu p̄sens in seipm̄ p̄focat z reflectit: z cū sit in ipso subtilius illi⁹ materie que cōmixta ē p̄gelat in cāna illa z in poris eius vapor abilliter cōmiscet z conuertit in metallū illius generis cui⁹ est ille vapor: z hui⁹ signū ē q̄ in oi tali vena qd̄ iterus ē ē sumosus ignobilis: z si in toto lapidē ē incoꝝpatum metallū qd̄ supius est ē seculentū z inuile: z iō q̄ intus ē mli⁹ z nobili⁹ ē. Cuius cā p̄culdubio ē q̄ icensuz de materia illa cōbustū z ignitū ascēdit alitus z in cineritatē p̄ incendū est deductū z quasi in secē z in cinerē: z iō hoc quasi sicū z cōinuitibile z frāgibile inuenit. Id aut qd̄ p̄focātū est licet in visceribus lapidis in se cōmixtū erat vehemēter z nō icensum: z iō terminatū est caloz leui z lento z posteq̄ frigiditate terre p̄gelatū. Et si quidē in circuitu locus cōpactus ē nō porosus: tunc facit vapor viā vnā vel duas vel plures fm̄ q̄tatem sue virtutis z sue q̄tatis: z fm̄ mollitiē loci potuit vel nō potuit p̄forare iplens illa vapor p̄uersus ē in metallū: penetratiū.n. est vehemēter cuius signū ē qm̄ qm̄ fundit super terrā calidum metallū aliq̄ diuersis vīs penetrat in terrā: z hoc ē sicut in figura vasis p̄mo in loco in quo recipit ex sicut circulus. a. b. c. z vna vena plena metallo cā vaporē gnātō sit linea. c. d. z alia linea. g. z sic multis lincis sit gnātum. Si aut tota sba in circuitu est porosa insensibilibus poris: tunc euaporat mā in totā sbam corpis circūstantis z implet eam: z p̄focata in oibus poris eius metallatur z cōgelatur: z efficit tunc tota sba lapidis vel terre circūstantis in colore sicut metallū: z metallū tūc gnātū incoꝝpatū lapidi vel materie corpis circūstantis mā: p̄cipue cū gnātio metalloꝝ est in mōib⁹ v̄l in aquis: eo q̄ loca illa magis sunt vaporosa z magis p̄focata vapozes eleuatos in ipsis. Si. n. aptus eēt locus expiraret tota mā z nihil inde oino gnāretur. Aurū aut qd̄ iter arenas gnātū vt grana quēdā maiorā z minorā gnātū ex vapore calido subtili valde qui inter arenas mā p̄focat z digerit z postea p̄gelat in aurū purū: locus. n. arenaz calidus ē z sicus valde: aqua aut ingrediēs claudit poros ne expiret: z ideo in se p̄focat z p̄uertitur in aurū: z iō ē tale aurū melius ē cuius due sunt cāuse: vna q̄dem q̄ p̄puratio sulphuris optima ē per frequentē locutā: z sulphur q̄ in locis aquosi ē frequenter lavat z depurat z hac cadē cā etiā terreū argēti viui lauat sepius z depurat z subtiliat. Alia aut cā est p̄clusio porozū in fundo aquaz z in ripis: z ideo vapor resolutus optime in seipm̄ p̄uoluit z p̄focatur z dige-

ritur nobiliter ad sbam auri z p̄gelatur in aurū. Si gnū aut q̄ locus esse debeat talis dispōns vt dictū est: est qd̄ inuenimus in operibus alchimicoꝝ peritorum qui melius nām imitantur qm̄ cum elixir face re volunt qd̄ habeat colorē z tincturā auri: p̄mo q̄dem accipiunt vas inferius amplū qd̄ totā recipiat mān sulphuris z argenti viui depuratoꝝ vel alioꝝ qui in elixir recipiuntur. Deinde p̄siderant q̄ sup istud sit vas hñs collum longū strictuz: z sup illius collis foramen sit operculū ex luto in quo sit foramē valde modicū z stricū: dei de inhumanant hoc ē imergunt fundum vasis inferioris in cinerib⁹ vel simo z forte in simo equi melius est qd̄ vocat equi clibanū z tunc supponit igne valde lentū z qui melius faciunt: faciunt hec vasa vitrea: z ē p̄mi vasis dispositio sicut figura vinalis: z scdm̄ stat sup istud z recipit totum vaporē qui resoluūt ex ipso: z est tractus vitroz vel vazoꝝ linitis optime luto ne aliqd̄ per illum locū expirare possit: receptū ergo vaporē dirigit sursum in collū suum longum qd̄ paulatim stringitur z in ipso vapoꝝ p̄focari incipit z p̄uoluit: illud vō qd̄ incēsum est de vapore euolat fuliginosum per foramen stricū operculi colli: cum ergo p̄forat redit ad sbam citrinam cōuolutus in seipso: qd̄ postea acceptū iungit qd̄cūq̄ vis metallum in colore auri z forte pulchrore si fuerit nobile elixir in quo in nullo errauit artifex. Horum aut vazoꝝ vnus est figura talis quod inferius vas sit. a. b. c. d. superius aut vas e. g. f. z operculū sit figura. h. sic igit̄ et erit in nā. Et p̄pter hoc p̄ q̄ ois gnātio metalli sere inueniat diffusa per venas z poros que sunt sicut colluz loci in quo vas p̄focatur z p̄uoluit. In lapidis aut suba z lapidosi locis hec gnātio p̄uenientior est propter loci vndiq̄ clausuram z soliditatē. Hec igit̄ de locis gnātionis dicta sunt. Qualiter. n. inuenit metallū aliq̄ durū aliq̄ molle inferius melius quā hic de terminabitur. Dictū est igit̄ de substātib⁹ euis metalloꝝ per hunc modum.

Tractatus scōs tertij libri mineralium qui est de actionibus metalloꝝ.

Cap. j. de quo est intentio d̄ congelatione z liquefactione metalloꝝ.

Potest etiā z accidentia cognoscere q̄ cūq̄ per se accidunt metallis sint liq̄bilia esse z ductibilia z colores ipsoꝝ z sapes z odores z cremabilitates z q̄cūq̄ talia vidētur per se accidere ip̄sis. Est aut liquabilitas metalloꝝz aliqd̄ hñs proprium ab alijs que liquant: alia aut que liquant distuunt nec remanet pars cū parte sicut cera z sal z hmōi siue calido sicco siue frigido humido liquantur. In metallis aut nō recedit a sicco humidum: sed in ipso soluit z cū solutus est mouet in eo quasi ipm̄ deglutauerit terreū z moueat in visceribus ei⁹. Propter qd̄ ē dicit Hermes q̄ genitrix metalli ē terra que portat ipm̄ in vtre suo: z hec cā ē q̄ nō adheret iāgēti neq̄ humefacit ipm̄: eo q̄ sicū terreū phibet ipm̄ humefacere z adherere. Humidū at̄ phibz sicū q̄c̄scere: z sic vtrūq̄ agit in alieꝝ z patit̄ ab altero. Cū at̄ metallū ē in aliquo nō b̄ cōmixtū: eo q̄ nō vtrūq̄ p̄tinet in vtroq̄: tūc in igne adurit terreū z euaporat humidum: eo q̄ humidum nō extinguit terreū d̄fēdēdo ipz ab igne z terreū nō t̄z hūidū phibēs euaporatōez hūidi: tale metallū in liq̄tōe sua frigidū hz multū z fetidū pp̄ sulphuris fetozē z scoziā

z feces relinquit plurimaz propter terre ipsius adu-
 stione. Si qđ aut hz hec pura valde z optime cō/
 mixta hoc nō euaporat humidū in quātitate q̄ sensi/
 bilis sit: nec etiā adurit in eo terrcum: z ideo fumum
 paucū hz nō feridū z secē qđ nullā sicut aux. Co/
 agulatio aut ipsoꝝ nō est adeo differens sicut liqua/
 tio ipsoꝝ. Coagulatio enī ipsoꝝ est a frigido cōpri/
 mēte in cētro siccū humiditas aut si sit pura radicalis
 siue ipura supflua: z siue sit bene cōmixta siue sit ma/
 le cōmixta cōprimēte vno mō z eodē occultata enī in
 cētro ligat ne intret macula siccū terre. Idē aut de
 his q̄ calido sicco nō liquecūt s; mollescūt sic frigi/
 dū: mollicies enī nō puenit nisi ex solutione humidi
 qđ moueri incipit intra siccū in quo p̄tinet inuisce-
 rā. Ea aut q̄ balbutiētē vt dicit Aristo. hnt mixtu-
 rā sicut stagnuz quo plus liquecūt eo siccoꝝa sunt z
 fragilioꝝa eo qđ valāt ab ipso ptes humide z rema-
 nent sicce nō bene glutinate ppter qđ frangunt citius
 Vocat aut balbutiens mixtura q̄ in aliqb̄ p̄tib̄ mē-
 xtiōis rationē attingit z in q̄busdā nō: sed est cōposi-
 tio quasi minima sicut homo balbutiens qđā verba
 attingit z qđā nō. Et qz illa nō ad plenū mixta sūt
 ideo etiā qn liquecūt facile euaporāt: eo qđ nō be-
 ne colligere ptes dimittūt se inuicē: z tūc humidū nō
 p̄tegit siccū ab incēsiōe z siccū nō retinet humidū ab
 effusiōe z vaporatiōe. Signū aut eius qđ dixim⁹
 est qđ qn plumbū z stagnuz coagulata aliquādiu ia-
 cuerūt: tūc exterius q̄ diu p̄hū scabiositate erunt fa-
 sca: z forte nigra per longitudinē ipis qđ p̄tingit abs/
 qđ dubio duab⁹ de causis: quaz vna est qz cū cōpri-
 mēte frigus ad interiora humidū relinquit exterius
 terreū z siccū: z tūc hoc inducit fuscū colorē. Secun-
 da aut est qz mo dicitū humidū qđ exterius est euapo-
 rat calore circūstātis aeris z tunc itez remanebit su-
 scū terreū colorās supficiē. Propter qđ ē plūbū plū-
 bo nō solidat cū extremitas virtutūz liquecēt ferro
 cādēte: nisi prius dura supficies radat z tollat sicuz
 terreū qđ ipedit zglutinationē: eo qđ zglutinatio vni/
 us cū altero est p virtutē humidū qđ influit in aliud z
 nō p virtutē siccū qđ stat in seipso. S; neqz zglutina-
 tio sit nisi postq̄ rasum est yngat sepo v̄ aliquo quo
 dā pingui vinctuoso qđ iō sit qz argētū viuū quod in
 plūbo est hz humidū vinctuosum sicut sepius dictuz
 est: z iō nō adheret supficiē nisi p aliqd hnt symbo-
 lū in nā. Es aut zglutinat ferrū z argētū pze alijs
 cū liquecūt est zglutinatiū metalloꝝ: z cā est qz ar-
 gentū viuū in eis est bonū z subtile z puruz z gratia
 humoris viscosi qđ est in illo sit zglutinatio z cū ē ta-
 le p̄ cognationē z symbolū nature penetrat in ea q̄
 zglutinant z fortiter p̄tinet ea simul. Hec igit de li-
 quabilitate z coagulatiōe metalloꝝ dicta sūt: qm̄ in
 methoeois in cōi diximus de nā liquabilitū.

Cap. ij. de ductibilitate metalloꝝ.

Uctibilia vō vidēt eē illa sola metalla q̄ ma-
 gis z melius oib⁹ alijs ducunt. Cā vero
 ductibilitatis in genere est q̄ dicta est super-
 us hūidū v̄z in sicco clausū: s; nō oīno ligatū. Cū
 enī hoc soluit p expulsiōe algoꝝis ligātis ipm tūc
 tantū natat in terra qđ ē ferrū z lapides in ipō natāt:
 z nō pfundant p̄ ipetū ebullitiōis z spissitudinē hu-
 midū metallici: humidū. n. qn ligatū est p algoꝝē nibi/
 lomina inest: z cū pcutit metallū ē facit ipm cedere
 circūstādo z sic cedēdo pducit p̄tinuē: s; in hac pas-
 siōe facultatē hnt valde differētē. Aux enī p̄zoi-
 bus z argētū post hoc sunt ductibilia deinde aut cu-

p̄zū multū depuratū: z post hoc ferrū min⁹s aut sta-
 gnum z plumbum: aux ducitur in dilatationem ma-
 ximam: ita vt pelte fiaut que nentur super sericum z
 ponitur in picturis. Et adhuc plus cum enī p̄duci-
 tur argentū z ponitur super aux in sexta p̄portione
 ad argentum vt si super quatuor marchas argētū po-
 natur sexta auri vel minus tantū producit aux q̄tū
 produci potest totum argentū ita qđ nō apparet nisi
 colorans argentū: z si liquant pelte p̄ducte nō appa-
 ret aux sed argentū totū. Sed si aux per se nō su-
 per argentū producat tunc nō potest in tantū produ-
 ci qz non pōt portare ictus malleoꝝ sine perforatio-
 ne: argento aut superposito descendit ab ictibus. Cā
 aut p̄fecto est subtile humidū qđ apprehendit in se
 sicum: hoc enī humidū cedit nō deserēdo ptem pro-
 pinquam sed trahendo eaz z sic cōtinue cedēdo ma-
 gis z magis p̄ducitur. Quecunqz aut minus produ-
 cuntur ppter alteram duaz causaz hoc in ipsis con-
 tingit aut enī magis grossū z nō depuratū hnt humi-
 dum qđ nō est adeo dilatabile aut balbutiētē pas-
 sa sunt mixturam in qua cum p̄ducitur pars deserit
 ptem vicinam extra quam extēdit eam malleus per-
 cutiens. Propter quod ē in alchimicoꝝ operatione
 pbatur error incidere qz propter multā mixturam
 alborum vel citrinooꝝ corpoꝝ cum argento viuo in
 cōfectione quam elisir vocat intrat sicum super hu-
 midū in metallis coꝝ z nō sunt fortiter cōiacentia z
 permixta: z iō frequentissime scindunt valde pro-
 ducuntur metalla q̄ faciunt alchimici nisi quando im-
 tentur nām z opus nature attingāt v̄ fere attingāt si-
 cut supra dixim⁹. Cā enim miscent sibi metalla sicut
 stagnum z es vel aliqua alia pp balbutiētē mixtu-
 ram amittūt ductibilitatem z frangunt quādo percu-
 tiuntur malleo: eo qđ nō permixta sed composita: z
 vnum subintravit alterz colorans ipsum tm̄. Hec
 igitur est causa ductibilitatis.

Cap. iij. de colore metalloꝝ.

Coloribus aut metalloꝝ non est difficile
 o determinare tres enī colores inueniunt in
 ipsis fm plus z minus quoz vnus cōis est
 qui est splēdidus. fulgoꝝ ad modū lucis incorpate in
 colorato corpe. Alterz aut qui est albus hnt plu-
 ra metalla fm plus z minus z illud quod est albissi-
 mum est argentū: post aut stagnum: z tertio plūbum
 z minime ferrū. Tertius vō color est citrinus vel
 subrubeus quē maxime hz aux z sub ipso cuprū: cu-
 pri enī color vergit ad nigrum adustum. Suppo-
 namus aut hic qđ in sensu z sensato probatū est qđ co-
 lor sit extremitas sp̄picui terminati z tunc iū quocū/
 qz corpe est condensatū perspicuum clarum z puruz
 illud est habens fulgoꝝem quasi incorporatum colo-
 ri. Perspicuum enim condensatum nitet z sul-
 get eo qđ densitas eius retinet lumen per quod metas
 eius nata est recipe sicut potētia proprium recepit ac-
 tuz. Nitōz igitur z fulgoꝝ metalloꝝ cōis erit ex aqō
 subtili terminato z cōdensato in metallis z quodcū/
 qz metallū hz aqueū subtilius z purius z dēsius il-
 lud est plus nigdū z splēdidū cū politū est: qz in non
 polito ps obubzans ptem paz vel multū ipedit splē-
 dentem. Aurum aut p̄coibus ista de cā fulget: z
 post hoc argentū: ferrum aut optime depuratum ab
 alchimicis dicit habere i se aliquod argētū z vicinū
 esse sibi z ideo cū politum est fulget vt speculū: cau-
 sa enī speculū est hūmidū bene polibile z terminatū
 hoc enim recipit imaginea propterea quod ē hūmi-
 dum z tenet

dum et tenet et continet propter hoc quod est terminatum non enim sic teneret eas nisi esset incoorporatum humidum et terminatum: et ideo in aere non tenentur sic imagines que tamen recipiuntur in ipso quia aer spiritualis extrinsecus talia recipit sicut esse spirituale et non terminatum existens non congregat ea in situ et figuram debitam ad representationem: sed est quasi via per quam transeunt imagines et non sicut terminatum esse dans imaginibus. Albus autem color in metallis causatur ex humido terminato a terrestri loco et subtili et digesto: hoc n. albusimum est ut patet in calce: hoc autem est sere in omnibus metallis sed quicquid metalla hoc habent terrestre luculentum et impurum vel terre adustum illa vel fusca sunt ut lutum vel nigra efficiuntur ut combustus terre sicut apparet in fuligine. Plumbum igitur ad fuscum colorem semper vergit propter terrestre luculentum non adustum et stagnum minus illo propter minorē luculentiam. Argentum autem spiritus nitet albedine propter terrestre locum et subtilem et bene digestum. Ferrus autem propter terrestre in ipso adustum est fuliginosum et nigrum: et hac eadem de causa spiritus habet rubiginem cuius causa non est nisi quia terrestre adustum habet quod est putredo in humidis mollibus hoc est rubigo in ferro: evaporato enim humido remansit aridum sicut cum combustum et redit ad cinerem. Signum autem huius est quod maxime tunc habet rubiginem cum aliquod adurescitur super ipsum sicut est sal vel sulphur vel auripigmentum vel aliquid huiusmodi. Sed argentum non vergit ad rubiginem sed potius in colorem azuri propter multum perspicuum quod est in ipso quod generatur ex eo colorem saphirinum qui est boni azuri: propter quod Hermes dux et pater alchimie dicit quod si lame argenti liniatur sale armōiaco et aceto et suspirantur super alemech quod est genus vasis quod laminę transeunt in colorem azuri: et tunc si incinerantur laminae cum sulphure ut fiat pulvis et rotatur desuper cum aceto et zeruph quod est herba quedam fermentabitur simul et complebitur azurium. Sed verum est quod multa adurunt argentum que non adurunt aurum quia terreum suum et humidum suum minus sunt depurata et minus comixta: et ideo quia super argentum bulliens vel calidum valde spargatur sulphur conuertit ipsum in nigredinem: eo quod adurit terre stre quod in ipso est: cuius autem coquitur in sale et cartaco albecit et depuratur profecto quia talia acuta condignant terrestre et combustum separant ab ipso et tunc residuum magis purum albius efficitur. Color autem citrinus in metallis causatur ex sulphure colorante ipsum: calidum n. decoquens fortiter humidum terrestre admixtum conuertit ipsum ad citrinum vel sub rubrum colorem sicut patet in scientia vinarum et in alchimis et in lexiua rubea vel sub rubea et color digerens fortem actionem. Si igitur terreum est valde purum et similiter aqueum et calor in ipsis non potest ea separare ad combustionem sed digessit et alteravit colorem eorum in citrinum splendidum et hec est causa coloris aurum: et ideo non adurit sulphure profecto super ipsum. Si autem est terrestre impurum et non bene comixtum tunc adurit ipsum eolor digerens et comiscens et efficitur citrinus quod post modicum tempus declinat in nigredinem fuliginosam sicut est in ere: et ideo omnes imagines eree antique densantur et vasa similiter et sulphure proiecto super ea calidum adurit valde vehementer est

enim in ipso terreum adustum et adustibile sicut diximus et cum humido non satis permixtus. Tanta igitur dicta sunt de coloribus metallorum.

Cap. iij. de saporibus et odoribus metallorum.

De saporibus autem ipsorum et odoribus simul dicitur oportet determinare eo quod odor sequela quidam sit saporis. Naturaliter autem verum est de omni metallo quod propter sulphuream substantiam quam habet aliquid habet acuitatis saporis eius quod habet minime videtur in plumbo et stagno tamen in his probatur per illud quod aqua que diu currit vel stat in fistulis plumbeis vel stagnis efficitur intestinorum sive viscerum excoxiata. De ere autem et auro non est dubium cum illa sint calida et maxime es quod est aduste substantie: et ferrum sicut aliquid. Ex hoc etiam est quod odores eorum aliquid habent acuitatis. Est iterum generaliter verum omnium metallorum saporis et odores esse sicut aliquid fetidos propter eandem de qua diximus substantiam eorum sulphurata: magis uero fetida et minus sulphuris malicia facta est in ipsis. In auro enim minimum est fetoris eo quod sulphur suum nullam proorsus habet maliciam eo quod subtile est non habens nisi complexionalem vinctuositatem: et bene mixtum sicut inferius ostendimus. Tamen propter similitudinem sue complexionis et compactionem minus vaporat: et ideo et minus et pene nihil odorat. Argentum autem habet terreum non quidem adustum sed adustibile: et ideo est magis vaporatum et magis odoriferum quam aurum sed multo minus quam es: et habet argentum in comparatione ad es gustum dulcem et odorem dulcem sed declinante ad sulphureitatem parvam et aurum habet dulciorem: sed parum immutat gustum et quasi non est sensibile. Ferrum autem habet terrestre cum sulphureo parum mixtum: plumbum autem et stagnum hebetes habent valde saporis et odores propter multam aquositatem que est in eis. Sed magis in metallis liquidis ex odorum vapore precipitantur saporis eorum propter hoc quod sapor est sequela complexionis magis quam complexionantium eo quod complexionantia aliquando omnino alios habent saporis et odores quam ipsa complexionata: et ideo sicut aliquid vapor et complexio metalli vix deprehendit odorem vel saporis ipsius. Inter omnia autem metalla magis est vaporatum es et post hoc ferrum: et ideo illa insciant vehementer saporis aquarum que manant super mineras eorum unde aqua egredietur de terra in qua est multum es sicut in loco qui vocatur gossaria in quo aqua ita efficitur amara quod in ea nihil omnino vivit et est amaravalde et abominabilis. Signum autem huius est quod si vinum vel alius liquor propter aquam infundat vasi eneo: statim inscitur amaritudine abominabili quod vix bibi potest aqua autem non statim inscitur ita quod immutat saporis eius propter siccitatem naturalem aque que reprimunt evaporationem. Si autem diu stet et maxime perfunde sub terra ubi calor inclusus est et mineras eius continue facit vaporare inscitur aqua saporis et odore. Est igitur comparatione ad omne lapidum genus saporis et odoris proprium metalli quod est lapides quidam vaporant et odorant tamen illi veri lapides non sunt: sed sunt ex lachrymis et gumis sicut kacadze et gagates sicut et diximus in libro de lapidibus. Est tamen fetidus sapor similiter et odor fetidus metallorum habet in comparatione alterius dulcem vel alium habere dicat saporis vel odorem. Sic autem sunt vehementer odores eorum et vapores: et ideo conferunt oculis fluētibus: et nocent valde per cordibus: cuius signum est quod operarij qui sodiunt metalla quando igneunt ea obstruunt os et nares

Liber Tertius

duplici vel triplici filtro ne vaporum nimis ledantur in spiritalibus: his enim precipue nocet sicut diximus. Tanta igitur de saporibus et odoribus metallorum dicta sunt.

Capitulum v. de cremabilitate et incremabilitate metallorum.

Sciatur dō nūcro eoz q̄ metallis accidūt et multū iudicat subas eoz cremabilitas siue adustibilitas et iadustibilitas q̄z cas et dicitur oꝝ i metalloꝝ nāis agnosce. Scim⁹ at q̄ aq̄ s̄z q̄ hmoi nō ē de numero cremabilituz s̄z poti⁹ q̄cunq̄ vinctuosaz hnt valde humiditatē pmixtā euz terrestri suba. Scim⁹ at sulphur esse valde vinctuosum et terrestre. Argētuz at viuuz esse aquosuz cum subtili terrestri. Scim⁹ igit adustibilitatē metalloꝝ esse ex sulphure et nō ex argēto viuo fm se. Adhuc at scim⁹ q̄ oē qd̄ hz euz terrestri vinctuosam valde humiditatē mixta: tres iucnif habē humiditates q̄z vna valde ē acrea et ignea exteri⁹ p̄tib⁹ adherēs: pp̄ hoz eltoꝝ eleua/tioez q̄ sp̄ euolat ad sup̄ficies rez in q̄z veniunt mixtionē et p̄plexionē. Aliā at hz magis aqua sub illa p̄xime natatē in p̄tib⁹ rei. Tertiā at hz humiditatez radicit⁹ fixā et imersaz p̄tib⁹ q̄ terminata ē ad cōplexionē et iō sola cōplexionalis nō facile sepabil ab ipsa sine toti⁹ rei d̄structionē. Opz igit et i sulphuris nā sic eē pp̄ qd̄ p̄cipiūt pittores alchimici p̄ loturas acutas sic ē acetuz et lac acetosuz et sez caprinuz et aq̄ ciceris et vrina pucroz remoueri a sulphure duas p̄prias humiditates: et ēp̄ decoctionē et sublimatiōes plures factas in alēbico qz vna illaz p̄culdubio ignē nō sustinet s̄z cremabil existēs euz icēdit in igne p̄cremat subaz metalli q̄re iō nō tū iutil. ē ad p̄posituz s̄z et nocua. Scda s̄t euamida ē et euaporat in igne et iō nec illa aliqd̄ p̄fert p̄posito in alchimicis intētiōib⁹. Tertiā at radicali iherēs et intrinseca manet: et iō cōfert p̄posito. Silr at p̄siderādūz ē in argēto viuo qd̄ est scōz elm metalloꝝ: illd̄. n. qm̄ ē puz in terra suba bñ lotuz et subilez app̄rehēsz fortit p̄ mixturā euz humido aqueo: et silr humiduz aqueuz nō ē habundās neqz diminutuz s̄z egle p̄plexioni et virtib⁹ terrei qd̄ est in ip̄o: tunc vtrūqz defendit altez ab igne vt dixim⁹ sepi⁹ qm̄ terreū tūc t̄z hūidū et nō sinit ip̄z euaporare et hūidū extinguit terreū et nō sinit ip̄z icēdi: si at luculētū ē terreū vl̄ habūdās sup̄ hūidū vl̄ diminutū ab eo aut certe egle: s̄z nō fortit app̄hēsuz in mixtura tūc icēdit et cremabit et aduret subaz metalli. Silr at si hūidū nō fuerit digestū p̄grue p̄ploni metalli et nō bene terminatū aut habūdās aut diminutū oportebit necessario euanesce p̄ euaporatiōez et remanere subaz metalli sicā et cremabile. Scdm̄ h̄ vō p̄siderādū ē in cremabilib⁹ metalloꝝ et est cremabile vbi aliqd̄ istoz iucnif et magis cremabile vbi plura et plura hoz p̄currunt. Auz q̄ puz et bonuz p̄pter vtriusqz p̄ditioes optias sulphuris v̄z et argenti viui minime cremat: q̄cunqz cremat alia metalla non cremat ip̄m s̄z depurat sic sal et later trit⁹ et sulphur et arsenicū et hmoi. Argētuz at post h̄ mīn⁹ eo q̄ sulphur suuz hz aliqd̄ aq̄citatū sulphuree et silr suuz argenti viuuz: et iō cū euaporat h̄ aqueitas tūc demigrari p̄ adurētā p̄rio icipit argētuz et postea adurit adurētā vt sunt sulphur et argētuz et ea q̄ dicta sunt et plura alia qd̄ alchimici vtunt. Ea at mltuz adurit q̄a sulphur nō hz bene retētuz in aqueo argenti viui et terrestre nis: et iō de facili cremat valde. Et vidi ego q̄ in mōte eris signa viridia ad lapidē eris apodiata

stati cremabant pp̄ habundatiā sulphuris et pinguedinis egrediētis de lapide eris. Ferrum at aduritur in rubeuz multuz eo q̄ terrestre in eo supat et icēdit. Stagnuz et plumbuz nō bñ hnt a lutca pingui substatia emundatuz argētuz viuuz et silr nimis ē aquosa: et iō euanescente p̄ ignē aquoso adurit lutea suba vinctuosa in ip̄is. Nec igitur de cremabilitate et incremabilitate dicta sunt.

Capitulum vi. q̄ generatio metallorum ad seinuicem sit circularis.

Is aut aditiēdū est cōmune oibus metallis esse q̄ p̄p̄inqua est valde materia eoz. Scimus at ex his q̄ in scia pygēcos determinata sunt q̄ inter habētia simbolū in mā et virtutibus et potētis nālibus facilis est trāsmutatio adinuicem p̄pter quod et multoz philosophoz quoz tamē pater est Hermes tremeq̄stus q̄ propheta p̄horum vocatur assertio est circularē esse metalloꝝ generatiōnem et ex seinuicē sicut et circularis est generatio elementoz qd̄ etiam mihi videt verissimū. Cum .n. in materia nō distent remota et p̄p̄inqua sicut ex p̄rioribus p̄z differētie eoz sumunt penes vtriusqz partes materie depuratas et digestas eē nō depuratas et indigestas. Contingit aut omne impuz et indigestū depurari et digeri: si p̄ualent virtutes nāles digestionis contingit et omne digestum molissim pati: aut cōmixtionem indigesti aut forte debilitatē calozis termini natiui. Contingit igit materias p̄ximas elementoz adinuicē trāsmutari q̄ trāsmutata necesse est ipsa adinuicē eē trāsmutabilia. Per hunc igit modū cōtingit circularē esse ex seinuicē metalloꝝ generatiōnem. Probāt aut hoc expta tam in nature operibus q̄ in artis sollertia. In nature enī operib⁹ visu p̄prio didici q̄ ab vna origine vena fluēs in quadā pte fuit aurum puz et in alia pte argentum hñs sibi admixtam calcē lapidea: et dixerunt mihi fossores et depuratores metalloꝝ quod hoc frequētissime cōtingit: et ideo volent se inuenisse auz qz auz est ppe originē et tunc deficit vena. Ego autem diligēt tunc examinans inueni aliquod genus esse vasis in quo conuersa erat in argenti vas enim quod habebat auz fuit lapide durissim⁹ in genē de nūcro eoz lapidū ex qd̄ cū calibe excussit ignis et hēbat auz paz et nō icorpozatū s̄z in cōcauo sui p̄clusū et modicū terreī combustiter iter ptes lapidis et auri et erat lapis aptū hñs foramē ad venā argētū q̄ trāsiuit p̄ lapidē nigrū nō multū duz s̄z terrestre et scissū est nigrū et erat illoꝝ lapidū ex qd̄ fuit tegule ad tegēdas domos: pbat in q̄ ex vno loco q̄ erat vas māe mineralis euaporauit vtrūqz et diuersitas depuratiōis et digestionis diuersitate metalli fm sp̄z fuerāt opata. Artificū at ex p̄rimētū est qd̄ faciūt alchimici q̄ vnā sp̄m metalli si cū nā operant deducunt in alia que admodū dcm̄ est. Sic igit nō est iprobabile circularē ex seinuicēz eē generatiōez metalloꝝ et h̄ solū metallū est p̄p̄iuuz iter elta et p̄mixta. S̄z nō lateat nos q̄ in oib⁹ que circulares ex seinuicē hnt generatiōes facilio: ē trāsmutatus eoz q̄ in plib⁹ hnt p̄ueniētā: pp̄ h̄ et ex argēto facilius sit auz q̄ ex alio metallo nō enī mutat oꝝ in ip̄o nisi colorē et p̄odus et h̄ de facili fiūt: cōpacta. n. suba magis adheret p̄ certo p̄odus diminuto aq̄o et aucto bono citrino sulphure p̄nter variabit color: h̄ aut modus est et in alijs. Tanta igit de cōibus p̄fessionibus metalloꝝ dicta sunt.

Incipit

Incipit liber quartus in quo determinatur de metallis in speciali.

Ad ordo exposulat ut d' metallis i speciali d' seramus quod fieri nō potuit nisi prius eorum nature rōnes & accidentia determinarētur a eō munibus enīz procedit speculatio vsq; ad elementa particularia sicut i principio phisicorum est determinatū. Dicentes

Igitur in spali de metallis tangemus primo de his q̄ quasi vltia metalloꝝ sunt sicut pater & mater: sicut dicunt methaphozice loquētes auctores alchimie sulphur enim est quasi pater & argentum viuūz mater: quod puenientius dicit si sulphur dicat esse in eōmīxtione metalloꝝ quasi substantia seminis paterni & argentum viuūm sicut menstruum qd̄ coagulatur in substantiam embzionum. De s'ba igitur & de gnārtione sulphuris notandum est q̄ cū liquefeat ad calidum sicum & coagulet frigidō: opz ipsum habere aquā per ea que determinata sunt in libro metheroꝝ. Cum aut sit eōmīnubile in puluerem quando cuditur opz ipm habere s'bam terrestrem siccam valde: cum illud sit facile inflamabile & adherens opz quod habeat s'bam vinctuosam viscosam valde ut per vinctuosam s'bam sit inflamabile & per viscosam sit adherens flāma aut ipsius est multum fumosa quasi ad saphyrinum declinantem nigredinez habens colorem. Ex his igitur scimus ipm esse cōpositum quasi de quatuor substantijs aut de tribus ad minus: qm̄ cum penetratiuum sit & attractiuum: ut dicit Auicē. in sua simplici medicina opz quod in ipso sit s'ba ignis ppter q̄ ē calidum & sicuz in q̄to gradu p̄uictat. Cum aut sit facile inflamabile opz ipm habere s'bam aeream & cum sit liquabile calido sicco opz ipm habere s'bam humidam aqueam: & cum sit cōminubile & elixabile opz qd̄ sit s'ba terrestris: omnes aut has s'bas habet ita abunde qd̄ i operibus & passionibus eius expresse & euidenter manifestantur. Sicut aut in antehabitis diximus opz quod habeat humiditates tres: duas extrinsecas & vnam intrinsecam & hoc hic repetere nō opz.

Sed hoc obseruandum est q̄ sumus eius idicat terrestrem substantiā que est in ipso valde ignibiles & cremabilem & setoz eius indicat ipsam esse valde indigestam & non terminataz: sed potius calore corripente esse potius q̄ per digestionem completam: & hec incōplexio sui facit quod potest esse materia vniuersalis omnium elementozum: si enim esset cōpletum ad complexionem vnam determinantez: tūc proculdubio non esset conuertibile ad alia nisi prius illa tolleretur: sed nunc ppter sui incōplexionem conuertibile est in omnia sicut semina & alia ex qb̄ generantur res nature: ideo sagax natura abundat in sulphure vbi tunc est locus generatōnis metalloꝝ. Cum autem sit calidum necessario erit aperiuium & terminatiuum humidi se tangentis & cū sit cum hoc sicum erit acutum quia calidum & sicum est acutum: & ideo habet virtutes sigillantis & sordiantis & non recipientis propter q̄ & patris & matris semen ponitur a termegisto hermete. Sz ob

seruandum est quoddam calidum sicum esse cōiunctum humido frigido in eadem complexionē & hec complexio est hermafrodita sicut in planis apparet que vbiq; impregnantur & impregnant: tale autem non est sulphur in substantia sua propter quod in substantia propria non generat quoddam neq; pater sed sicut masculus ex substantia sua generat in alio: hoc est in sanguine menstruo: ita & sulphur facit in argento viuō: & in seipso non generat omnino. Est autem in colore citrinum & aliquando albidum quasi palearem habens albedō. hoc est sicut est albedo palearum tritici: cuius causa est calidum quod est decoquens humidum & conuertens ipsum ad citrinitatem & propter hoc videtur esse sulphur id quod resultat in visceribus terre. Cum enim terre restre cōmīscetur cum aqueo calore coquente sicut i corporibus animalis cibis & chimis cibi permixtū est: & spūa illius i superficie bulliēs pueritur ad coleram citrinam. Ita videtur q̄ sulphur sit sicut spuma eius qd̄ cōmīscetur in visceribus terre: & ideo citrinū & sicū & calidū: & si qd̄ est magis decoctum & magis terrestre videtur esse sicut sub citrinū ad albedinem palearem declinans. Diuidit aut sulphur in viuūm sulphur & fusum: viuūm aut est sicut de terra accipit: non viuūm aut fusum postq̄ est liquefactum & non differunt nisi per accidens. Inuenit aut forte aliqd̄ ad rubedinem & forte nigredinē declinans & hoc ē ppter calorem adurentē & vincentē in ipso. In tāū igit de nā sulphuris determinatū sit a nobis

Cap. iij. de natura argenti viuū.

Argentum aut viuūz: habet substantias duas principales fm̄ omnes phisicos: vnam quidem aqueam alteram autē terream sicut sepius dictum est: terrea aut suum aliquid sulphuris habet licet dicant quidam auctores alchimie nō ē in eo nisi s'bam aqueam: dicūt aut hāc aqueam calore sulphuris inspissari: cum tñ in se non sit nisi aq̄ quod omnino impossibile est qz nos iam determinauimus in metheo:is q̄ aqua non inspissatur sola remanens nisi frigiditate ipsam ad terrā puerente: sed calore nullo mō est elixabilis. Amplius aut nos scimus ex p̄cipijs phisicis q̄ nō adherere tangētū qd̄ puenit aq̄ ex subtili terreo qd̄ ē in ipso: est aut fortis sine cōmixtionis: ita q̄ si sublimet solū i vase vitreo cū longo collo p̄parato semp̄ manet idē quotiescūq; sublimet & nō extecat plus neq; indurat nisi habeat respiraculū per qd̄ fugiat. Est aut argētū viuū sicut s'ba malis metalloꝝ sicut menstrū est embzionis: ex quo virtute sulphuris digerētis ipm & adurentis oē metallū gnātur: cū aut puerit incipit ad spēm efficitur glandulosum primo & postea p̄stare incipit paulatim & puerit. Differentie aut argētū viuū sunt q̄ quoddam est extractū de minera sua & inuentum viuū: & quoddam est extractū de lapide in quo gnātū ē p̄ adustionē sicut extrahit argentū vel aurū d' lapide & fm̄ hoc ppter acūmē dicit eē de genere vene noꝝ. Est aut frigidū & humidū in gradu scōo & ppter hoc dissolvens neruos & paliticans & p̄mēs pediculos & lēdes & hmōi ex poroz putredine gnāta. Argentū aut viuū cū sulphure & sale d' moniaco sublimato cōuertit in puluerē ruberū splendētē & iterum vstū in igne reddit ad s'bam humidā & fluentē & forte illud qd̄ p̄focat in collo vasis in quo sit sublimato qd̄ aludel vocat & puenit in similitudine lapidis q̄ sit in colore sicut alabastrū qui dū postea in igne as-

satur reddit ad argentum viuum. Sunt etiam offe-
ferencie viui argenti que magis in metallis q̄ in sim-
plicis argēto viuo inueniunt luteū z purū z alie q̄ su-
pericia enumerate sunt. Et est mirabile de hac ma-
teria q̄ quotiescūqz sublimatur p se soluz nunq̄ resi-
det aliqd de puluē in sūdo vasis z qn̄ reddit ad spe-
cie argēti viui quasi nullus defect̄ inuenit in ponde-
re qd̄ absqz dubio ptingit ppter nīmiā terrei sui cum
aque suba permixtionē: sua enim humiditas viscosa
ita tenet terrē q̄ cū vaporat totū fert secum in colis
alutel: z sibi p̄focatus spiritus eius recedit in eadez
specie: ad veldū vō indurat vel variat in colore vel
pondere sūl sapore vl̄ odore. Est tñ sugēs in igne
z inco:porās quotienscūqz metallis permisceat: pro-
pter qd̄ ab hermete vocat sicut z sulphur. Dicit aut̄
Aulcē. q̄ albedo eius est ab aquositate z terreatate
subtili decocta tū aere qui spiritaliter interceptus
est in cōmixtiōe ipsius. Oia aut̄ ista dicta sunt vt
sciat argentū viuum nō esse nisi materiale in metallis
quod absqz dubio mortificat p aquas acutas z p na-
turā z p artē z postq̄ mortificatus est commiscabile
est corporibus z colorat ea: vl̄ autē sulphuris z va-
pore cōgelat z deducit ad duriciē z formas diuerso-
rū metalloz z ex hoc q̄ vltra modū imbibit sicco z
terreo retinet ne sugiat ex corpore quibz permixtus
est in igne. Dec igit̄ de argēto viuo dicta sunt.

Capitulum quartum de natura plumbi.

Utra eundē modū determinat de plumbo
q̄ minus oibus alijs metallis addit super
materiā argenti viui ppter quod etiaz dicit
Aristo. z Aulcē. q̄ cū fluit plumbū proculdubio vi-
det esse argentū viuum. De cōpositione igit̄ plum-
bi per substantiā p: o certo credit q̄ suū argēti viuum
est multū respectu sui sulphuris z forte sulphur pa-
rū intrat in cōpositionē plumbi per substantiā sed
multū per qualitātē z ideo decoquit ipm̄ calore suo
z cōuertit ad plūbi speciē sicut coagulū parū p sub-
stantiā coagulat multū de lacte. Argentū autē viuum
plumbi in qualitate est nō bonū sed aquosum z lu-
tulentū: z ideo in igne de facili euaporat aquositas
z remanet puluis terrestris sicut cinis q̄ relinquit̄ ex
lutea substantiā plumbi: z quia vis sulphuris est in
plumbo vt diximus: ideo vapor eius exicat argen-
tum viuum sicut vapor sulphuris nō enī potest esse
q̄ due substantie eundē z eodē modo faciant effectū
nisi per aliquod vnū q̄ est in eis. Diximus autem in
precedentibus quare haberet colorem fuscum.

In effectū vō plumbū est frigidū constrictiuum z
spalē hz virtutē h̄ libidinē venereoz z h̄ pollutiōes
nocturnas si ex ipō circulus fact̄ latitudis duoz di-
gitoz ponat circa renes z cāphora pūgat: s̄z cauē-
dū ē ne frigiditate sua int̄ nis stringēs māz sursum cō-
pellat ad caput z maniā vl̄ epilepsiā iducat: cauēdū ē
ne palissim iducat inferioribz mēbris vl̄ stuporē. Dec
igit̄ ē nā plūbi in sua cōmixtiōe z effectū. Hermes
at̄ q̄ multū de trāsmutatiōibz metalloz pbavit in al-
chimicis suis sic tradidit q̄ si plūbi lamīne sup vas
cū multo z forti aceto suspendant ita q̄ vapor acetū
p̄tinue lamīnas illas tāgat: vapor ille p̄dēabit z cor-
rūpet plūbi sūam z in puluere p̄uertit q̄ colorē al-
bū hz z cerusa vocat. Si autē acetū sup ipaz lamī-
nā fundit albescit multū z destruit versa vice virtutē
acetū. Cā autē p certo huius est qz acetū lz sit hebes
in substantiā propter suam frigiditatē tamen est acu-
tum in actiōe ppter hoc qd̄ est reliq̄e cuiusdā ignis

q̄ euolauit ex ipso sicut cinis ē reliq̄e ignis in lignis.
Illo ergo acumīne penetrat in substantiā plūbi qn̄
fuerit plūbū exterminatū z lauat a sorditie argētuz
viuum p̄gelatū qd̄ est in ipō z facit ipm̄ cleuari sup su-
ppiciē lamīne sic grana milij z iūc albescūt pp maiori
re depurationē ipoz. ampl̄ at̄ adhuc tradit hermes
q̄ plūbū adustū cū eo qd̄ adurit ipm̄ sic p̄cipue ē sul-
phur vl̄ arsenicū generat sublimatū obscurū colorēz
vermīlū h̄ est rubeū q̄ sit citrīnū cū expressior z for-
tior sit ignis. Si tñ illa sba cū aceto calcinet z desic-
cet reuertit albus color c̄ruse cuius trāsmutatiōis cā
est qz re vera hz sulphur z argētū viuum vt diximus
in sue sube p̄positiōe. Cū at̄ sulphur adurit z alget
rubesct: cui signū ē q̄ faciētes minium faciūt ipz de
sublimato ex sulphure z argēto viuo: obscurus at̄ ē
pp color pp luteūā plūbi qn̄ at̄ fortior sit ignis lu-
tulentā p̄ia p̄sumit z clarescit color z cū sulphur ma-
gis exurit q̄ argētū viuum in igne diuturniori: remittit
rubedo q̄ ē ex sulphure terrestrī p̄busto z temperat
albedine argēti viui manētis z iūc resultat color ci-
trinū q̄ ē sic albū qd̄ penetrat in rubeū z ē teporās ru-
bozē ipi. Sic tñ credit hermes si ignis fortior his
oibz adhibeat z assent ista in igne fortiter tota suba
sulphuris assumit z vis acetū destruit p euaporatio-
nē z iūc ex pulueribz dictis suba plūbi sic p̄ reuer-
tet: nō tñ eiusdē p̄deris neqz eiusdē puritatis n̄z eius-
dē p̄tatis cui p̄ia sūt. Nō est at̄ p̄tercūdū q̄ sic
dixim̄ plūbū hz multā aquositate z pus m̄xtura: z
iō depurādo metallā alia p̄tegit ea ab igne sic argen-
tū z aurū p̄tegit plūbo qn̄ purant z iō dixerūt qdā
iperitū de plūbo q̄ hz p̄gregare hōgenea z separare
ethozogenea. Et erroris eoz cā est qz coliquatuz
plūbū cū argēto vl̄ auro recurrit argentū simul ad
vnū locū z lapilli sūl ad aliū si q̄ insūt z plūbū simul
ad vnū. Errat at̄ h̄ ista. n. p̄gregatio z segregatio nō
sūt ex plūbo s̄z calore ignis sic oñdimus in q̄rto me-
thozoz. Nec plūbū purificat argentū p se s̄z p̄ acci-
dēs: calor. n. ignis purificat p se p̄gregādo purū cum
puro z segregādo ipuz sic oñ est. S̄z cū argētū
sit humidū z ignis siccus refugeret calor ignis ab ar-
gento nisi p̄ aliqd̄ vniret eide z h̄ est plūbū q̄ calefa-
ctū in suo humido q̄si elixādo digerit z depurat ar-
gētū multū at̄ p̄odus plūbi est ex lutea sba ipius z
humida cui p̄tes sūt multū ppinqz lz sint molles eo
q̄ indigestionez passe sunt ex mollisī sicut superius
determinatum est.

Capitulum vñ. de nā z p̄prietate stagni.

Et stagno at̄ fere sic de plūbo determinādū
est: h. n. valde vicinas hz spēs metalloz z
paz ad sciūcē differētes nisi q̄ stagnū albi
ē z purū: huius at̄ cā nulla p̄tē eē nisi quā an nos assū-
gnauerūt phi q̄ suū argētū mūdus est q̄ plūbi z for-
te de sulphure hz paz potū virtutē sulphuris z va-
pore excoctū in metallū spēm q̄ multe sube sulphu-
ris admixtiōem. Balbutiētē hz valde p̄pōnē: z huius
cā p̄tē esse mortificatio argēti viui ex aliquo vapo-
re dissolutiuo vl̄ alia lotura aq̄ acute q̄ distūgit p̄tēz
eius. Dico at̄ vapores aut aqua nō p̄ quā trāscit ar-
gētū viuum p̄ nā argenti viui acceperit spēm: s̄z poti-
us q̄ intrat in ipam subaz argenti viui: tale. n. aq̄cum
tā in se factū est z paz viscosū z facit rigescere par-
tes terreas sibi admixtas z nō bñ misceri z p̄tinua-
ri rigidū enī z induratū in sup̄ficie nō bñ miscet aliq̄
z nō bñ cōtinuabile pp̄inquo sibi cōiuncto. Dec igit̄
cā existimāda est eē suc balbutiētis mixtiōis. Lum
aut̄ in

autē in se balbuclat oia metalla quibus admiscetur balbutire facit et aufert ab eis ductibilitatē ut dicit hermes et cū in seipso produciuntur cito scinditur et de facili. Cōuenit autē hoc metallū cum plūbo in hoc quod neutrum contrahit rubiginem: sed potius ex corrupētibus et ex seipsis trahunt squalorē et sorditiē quamdam sed plūbum plusquam stagnum. Cōueniunt etiam in hoc quod neutrum est sonorum multum per seipsum. Et eā primum quidem quod non sunt habentia aliquem humorem calidū aquēū vel valde paucū acutum qui corrumptat terrēū qui est in ipsis et cōuertat in rubiginem. Cā autē rubiginis nō est nisi terrestrē adustū. Causa autē secūdi est mollities et humor quod cum pcutit molle et humidū cecidit in sui empipedū et id nō a tota superficie expellit aerē qui est cā sonozitatitatis sicut in scia de anima ostenditur. Magis tamē stagnū quam plumbū hēt sonozitatitatis et quod hebetē hz sonum: id eā que acute sonant sicut es argentū et aurum: stagnum tēperat et grauat sonos eorum: et id admiscet et in infusione cāpana. Quod autē dicit hermes in alchimicis quod stagnū ppter suā nimiam siccitatem corpora quibus admiscetur frangit et ductilem mām in eis destruit: intelligit eomō quo dictū est ex acuto vapore vel lotura v3 ipm exiccatas hēre terrestres ptes que sūt in ipso quod aliter falsum esset cū videam⁹ ipz esse mollius multis alijs metallis. Dicit autē stagnū solum cito putrescere et plumbum in anere et crescere sub diuo et in terra crescere et pbabile ego iudico: quod cum experimentis cōuenire videtur. Huius igitur causa est que in celo et mundo assignata est: causa enī corruptionis elementoz est quod elementa mouent ad se inuicē: et cum nō fortis est ligatura mixtionis: tunc vnūquodque elementorum euadit ab altero. Jam autē dictum est male esse mixtum stagnum: et id cum igne debilitatur et a loco sue generationis remouetur citius alijs metallis corrumptit. Plūbum autē grossum est valde in suba sua et de roribus et pluuijs bibitis humorē paulatim mineralē facit et ad se cōuertit: et id per diuturnitatem teporis incrementum capit aliquādo. Inuenitur at stagnum duplex. scilicet durius et siccus quod venit de angliā siue britannia et mollius aliq̄ tūlax quod in germanie partibus habūdantius inuenit. Hec igitur de natura stagni a nobis dicta sufficiāt.

Capitulum v. de natura et pplexione argenti.

De argento autē post hoc dicem⁹ eo quod in calore fm aliqd videtur puenire dictis metallis: cū autē nos nō sciamus ppositi nam nisi sciamus ex quibus et quot et qliter cōponitur o3 nos d argētū nā inuestigare. Nos at per andicta iā certificati sumus quod argentū viuū in cōpositione argēti venit quod fm colorem eius colorat et habet accidētia illius quā liquefit: tunc enī nō adheret argenti nec dēscit in superficie vna neq3 oino diffundit ut aq̄ vel oleū vel vinum vel alius liquor. Hec at trīa primū argentovi uo videmus inesse. Si igitur argēto liquefacto ista cōueniūt o3 quod hoc sit gratia argēti viuū quod venit in cōpositione sube ipsius. Cū autē splēdidissimū sit argentū fulgens in albedine et bñ polibile: o3 quod hēat rōnem argēti viuū multū digesti et depurati et p subtilis simz cōmixti: et hoc enī etiā habet quod fetidū sit: nō est tamen fetidū sicut alia metalla de quibus iā habitū est. Sciamus at p ea que ante dicta sunt: quod iā sulphur quod argentū viuū et quodlibet quod ex sua cōplexione est humidū et p ignem liquabile hz tres hūores sicut et viuētia plate et aialia quoz quē vnus crassus et indi-

gestus est et enatās sicut pinguis sicut adeps vel oleum et hic facit res inflamabiles. Alius autē est sicut flegmaticus humectās partes eorum et nō generās vel augens. Tertius est radicalis essentialib⁹ partib⁹ rei imbibitus quod ex ipso partes essentielles eorum pstat et p ipsum augent et nutriunt. Argentū autē inuenimus durū et siccū. Oportet igitur quod ab humorib⁹ duob⁹ bus superfluis sit multū emūdatū et subtilitas tertij facit optimā ipsius cōmixtionē. Cū autē pstat argentū odor fetid⁹ sulphurat⁹ o3 igitur de suba et qlitate hēre sulphuris hz. n. ex calore sulphuris fermentationē et digōnē ad spēz metalli: et de suba quē hz parū pp quod etiā nō colorat ipsum sulphur: sed de virtute et qualitate multū accipit a sulphure quod calore eius psumptū est in eo humidū dupliciter de quo diximus et tertij cū terreo subtili optime est cōmixtū. Calor enī sulphuris et vapor et maxime sulphuris bene mūdatur et sublimari dealbat optime et digerēdo subtiliat et optime et fortissime cōmiscet: quādo etiā a sulphuris suba duo extranei humores artificio et ingenio nature purgati sunt hoc enī artificij omni arte certius et subtilius est: et ideo certissimū tūc hz effectū. Tūc igitur habēs naturā argenti viuū quoniam est metallū ex purgatissimo argēto viuo colore depurati sulphuris ad speciem splēdidā deductū: et ideo necessario albu et fulgēs quod aut sicut dictū est exiccatur sit ostēdit hoc quod tinulū est sonorum valde quod nō esset si esset superflua iectum humiditate. Hec autē digestio dat ei potentiam ad actū quē agit: inuenit enī in effectu frigidū ppter argenti viuū habundantiā que est in ipso: sed propter sui humidū optimā digestionē et sublimationē est quod constitentū speciebus aliquib⁹ vel etiā cōmixtū valet spiritibus et p pue ptra tremorē cordiū. Sed admirabile ē quod supra diximus quod melius in hac specie metalli inuenit molle sub terra sicut spisse pulces cuius pro certo causa est habundantiā argēti viuū quod fuit in locis illis et cū ex humorib⁹ tertius separatus est in cōpositione argenti tūc aliq̄ duo circa ipsum in sorditiē materie remanent et hec albedo mollis glandulosa significans nihil de superfluo indigesto in naturā argēti esse assumptū ppter quod in igne positū statim euaporat in naturale humidū dū mollescat et cōstare incipit humidū quod est de suba argēti positiuz ad aerē infrigidatū eo agulat et est argentū et litargirū illius argēti humidū p omnib⁹ valet litargiris ad elisir albu in alchimicis: quod litargirū hoc est de humore qui dispositionē habet ad argētū et est aliqd ad argētū in potētia: sicut adeps aliqd est alis. Purificat autē argentū in igne cū plūbo et tūc p vstionez exalat plumbū et separat sordes ab argēto sicut diximus superius. Quod autē incorporatū lapidi inuenitur tūc op3 in molendino farinari et cōminui vtrūq3: lapidū v3 subam et argenti: cōminuitis enī partibus et diuisis facilius vnū separat ab altero et suba lapidū tūc nō exurit argētū. S3 et hoc nō est silēdū quod aliqui in theutonia inuentū est multū tenax et siccū sere depuratur et hoc duob⁹ modis hīs tpi⁹ nostris accidit: vno quod dē mō inuētū fuit ut colūna stans sub terra et exicca/ tum et tenax valde et flexibile: alio mō inuētū est extensum p terra sicut corde et fuit eiusdē ptrauis sicut il/ lud quod inuentū fuit p modū colūne. Cā autē figure nō fuit nisi diuersitas loci quod erat ut vas in quo pfecto/ catus vapor in argēti mām puerterbat. Cā autē vis/ colitatis et cremabilitatis ipsius erat quod hz superflūū humidū in magna parte euaporasset: tūc adhuc aliquid

vertitur qui locunditatez guttarum assumunt et si ali
quādo sunt concaua oblonga et quasi ex paruis cō/
posita hoc fit ideo q̄ in collo valis nālis vapor nec
simul conuersus est nec simul congelatus: sed pars
post partē: et ideo scōa addita est prime et aliqui illis
duabus tertia: sicut et fit in gnatione grandinis. Hec
vlt̄ a nobis de auri natura phisice dicta sunt.

Cap. viij. de cōmixtionē ferri.

Andē autē de ferro sermo habēdus ē: hoc
enī ignobilius est ceteris liquabilibus me/
tallis neq̄ est liquabile sicut cera sed poti⁹
liquabile mollificabile. Est autē cōpositio eius ex ar/
gento viuo terrestri pōderoso et luculēto et imūdo
valde: et ex sulphure imundo terrestri cuius virtus
puertit ip̄m argentū viuū in ferri spēm: et iō est sca/
brosoz valde: et rubiginē de facili trahit pp̄ sulphu/
ris adustionē: et fuliginat ea q̄ tāgit et forte terrestris
suba eius sulphuris ē atramentosa et pp̄ hoc lima/
tura eius cōfert nigredinē incausto: et et nō nō pur //
gat ab humore vinctuoso: et iō facilis est adustionis
huius autē signū ē q̄ cū pinguedo aliqua supponit
ei sicut sepū et p̄x apit ip̄z: ita q̄ stagnū sup̄ iusū ei
dē subam eius ingredit̄ post cuius igressum ita fran/
gibile efficit q̄ postea fabricari non potest. Adustio
autē terrestris sube ipsius pbatur p̄ multa scōziā que
ab ip̄so sepatur: et maxime p̄ hoc qd̄ frequenter vt
grana quedā nigra in terra inuenit. Scōm hoc igit
p̄z quare nō liquat vt alia: sed mollificat tm̄: huius
enī cā est terrestritas ipsius: et ideo eleganter dicit
Hermes tarde liquefactiois cām in ferro efficit ni //
mia terrestritas priūm eius phibens fluxū eius: s̄z
tm̄ in magno igne p̄cipue sabulo et sulphure asplum
distillat et depurat. Propter duriciā et ei sit q̄ ex ip̄
so fiūt iūstrumēta sicut mallei et icudes: vñ cetera p̄/
ducunt metalla: sicitas autē eius facit ad fortitudi/
nem acutoz anguloz in ip̄so: pp̄ qd̄ sit icisium et
p̄foratiū eoz que incidi debēt et p̄forari. Dicit etiā
Hermes de ip̄so q̄ argentū viuū multū dealbās ip̄/
sum sere ad similitudinē argēti ingredit̄ in subam ip̄/
tus cū sulphuris et tartari hoc ē lapid̄ viuū decoctio
ne. Sulphur. n. pp̄ vim adurentē que ē in eo et ima/
turitatē argentū viuū vocat ab hermete puigil et iū/
diatoz oium metalloz. Argentū tm̄ viuū non p̄ma/
net in ip̄so diu in igne sed fugit ab ip̄so sicut ex cete/
ris metallis quibus de facili cōmiscet pp̄ naturalem
quā cū eis habet cōformitatē: nisi per ingenium ma/
gnū sigat et retineatur: et propter hmōi sugacez hu/
miditatē quā habet vocat ip̄m Hermes seruuz fugi
tiuū. Cū igit fm̄ dicta siccū sit et adustū h̄z opationē
q̄ p̄fert spleni et stomacho debilitatis ex mollifica/
tione: et iō p̄cipit talib⁹ vt bibant vinū et aquā in qui/
bus extinctū sit ferrū candēs. Calibs autē nō ē alia
spēs metalli q̄ ferrū: sed ē subtilior et aquosior pars
ferri ex ferro per distillationē extracta. et iō durior ē
et cōpactior: pp̄ v̄z ignis et pp̄ priū subtilitatē q̄ du/
riores efficiunt qm̄ v̄zunt. Est at̄ albi⁹ pp̄ maloz a
reterrestreitate separationē: et cū nimis idurat tūc sc̄dit
et pcussuz cōtinuit pp̄ nimis sui desiccationē. Est at̄
diuersitas aq̄ in desiccādo plus et min⁹: et iō sabul q̄/
rūt spāliter aquā in q̄ extinguit ferz ex q̄bus faciunt
gladios. Cū. n. cādet et in aquā mittit iduratur eo q̄
calidū frigiditatē aque sugiēs ad iteriora ferri cōbu
rit in ip̄so māle humidū et hmōi p̄sumptioe magis et
magis idurat. Tantū igit dictū sit de ferro et de ce/
teris metallis in spālī et in cōi.

Incipit liber quintus de medijs mineralibus et d
omnibus que conueniunt medijs.

Uperest in hoc quinto
mineraliuz inuestigare
naturas eoz q̄ media
iter naturas lapiduz et
metalloz eē vident: s̄z
enī Auicē. in quoz diu
dat corpa mineralia in
lapides liquabilia sul/
phura et sales. Tñ vi/
det nobis sulphur plus
eē mineraliū p̄ se q̄ ar/
gentū viuū: cedit. n. in materie p̄te et vñ in alterum.

Loquentes igit de medijs dicamus primo in cōi de
mediorū naturis et postea sub cōpendio tangemus
aliqua eoz in spālī: et in hoc cōplebimus nostrā in
isto libro intētionē. Dē igit qd̄ in aliquo p̄cipiat pas/
sionē lapidū et in aliquo p̄cipiat passionem metalli
dicimus esse mediū: est. n. pp̄ietas lapidis nō lique
fieri: et pp̄ietas metalli quā h̄z ex mā est liquefieri
calido sicco: et iō lapides sūt in genere aridoz et ter
re: metalla autē sunt in gñe humidoz et aque. Me
dia igit sunt que scōm aliqd̄ sunt terre et scōm aliqd̄
aque: et quedā quidē hoz que sunt iteriora terre illa
p̄stant calido et sicco: quedā autē viciniora aq̄ et ab il
lis distillat aqua p̄ calidū siccū sicut est gēma. Ad
huc at̄ et media sunt quecūq̄ liquefciūt calido sicco:
sed postea ad frigus et ad ignē incipiunt p̄stare eli
xata: nō. n. liquefcerēt nisi eēnt fm̄ aliquid aquea: ne
q̄ p̄starent per elixationē nisi fm̄ aliquid essent ter/
rea sicut colligit ex doctrina methē. Amplius at̄
media sunt quecūq̄ ex amboz substantijs cōponunt
s̄z nō liquefciunt ad siccū calidū: si. n. media sunt oēs
scōzie que a mineris cū lapidositas p̄tibus resoluunt:
et sic media ē oīs marchasita: que quidē nō liquefciit
in igne sicut lapis sed tm̄ ip̄e color et pōdus nām in
ea idicat esse metalinā. Amplius at̄ quecūq̄ cō/
minutiua sunt in sba et sunt aque eoz multū p̄soli //
datiue et restrictiue quādā medioz hnt nām sicut ē
alumen oē. Dē et atramentoz genus mediū esse vi
det: eo q̄ aliquid lapidosum in substantijs eoz iue/
nit. Causa autē istoz medioz est p̄mixtio vaporū
biliter facta māe lapidis et metalloz vel materie li/
quabiliū: p̄miscet. n. cum multo sulphure et humoz
hns aliqd̄ de nā argēti viuū ex talr p̄mixtis humoz //
bus et vaporib⁹ et ceteris materijs puenit qdā me //
dia iter vtraz p̄duci a nā. Sapiēs enī et diligens
nā que oī materie cōplet aptitudinē ab extremo ad
extremū nō transit vt dicit Ari. nisi cōpleat oē medi
um: fecit ergo multa media iter lapides nō liquabi
les et metalla liquabilia vt in oibus exhibeat pueni
entia et desiderii boni qd̄ h̄z vñ qd̄ qd̄ est p̄ oēm
modū materie possibile vt cōpleat. Medioz at̄ nā
summe notādū ad trāsmutationē metalloz: q̄ in eis
p̄sistit plurima scia eoz que vnuz in aliud p̄uere
nitunt: media. n. sunt quasi mālia: et iam superi⁹ ostē
dimus q̄ ille qui pueniēter intendit metallū ad me //
tallū p̄uere: ōz q̄ primo oeducat ip̄m ad nām p̄i
mā: hoc ē generi metallico p̄ximā. Tūc. n. aptitudi
nē suā iuuat a virtutib⁹ disponētiū facile nām et acci
pit verā spēm metalli qd̄ intendit: phice et rōnes que
in phico auditu dēterminatē sūt ondunt q̄ nō ē mor⁹
de extremo

ō extremo ad extremū nisi p mediū. Est at̄ oīuz me-
talloy ppriū q̄ vident̄ incōpleta eē in spē: 7 ideo in
qōlz pueribilia mediū. n. pprie dicitū hz isozmē nāz
q̄ formatā distinctā extrema retinet̄ sicut in scia dō sē/
sibilib⁹ docebit̄. In medio aliquo mō fm formas cō-
fusas sūt extrema. Propter qd̄ extrema p̄ igeniuz 7
nām de medijs reducunt̄ qn̄ vnt̄ virtus vnus extre-
mi sup̄ alterū. Sic igit̄ dicitū sit de medijs in cōi non
opz. n. plura dicere: qz cognitio mediorum est p̄ sua
extrema.

Cap. ij. de nā salis 7 spēbus 7 modis.

Aura de medijs 7 primū est sal de quo in
n cōi iaz scimus ex scia methē. q̄ efficit̄ ex ter-
reo grosso 7 cōbustū ē postq̄ cōmixtū erat
aqueo: 7 iō oē sal resolutū icipit̄ in aqua frigida 7 in
aere frigido 7 humido. Est at̄ sal multaz diuisionū
est. n. sal marinū siue qd̄ ex aqua salsa extractū est: 7
ē sal gēma qd̄ ē sicut cristallū pluciduz 7 in vngaria
abūdantissime inuenit̄: cui⁹ cōmixtio ē terrestrī cō/
posita: 7 ppter hoc facile radit̄ in puluerē. nō at̄ est
ex solo terrestrī s; secū hz aquē sbaz frigiditate ter-
re 7 cō:unctiōe p̄gelatā: 7 ex illa hz q̄ ē plucidū: hz
ēt ex eadē q̄ liq̄sit̄ calido humido 7 distillat̄ aq̄ ab
eo terrestrī suo remanēte. Est itē sal q̄ vocat̄ nap/
ticū nigrū ex napta q̄ ē in ipso: sed cū suffumigat̄ li/
quelcit̄ napta 7 sepat̄ ab eo 7 tūc sit̄ albū. Est itē/
rū sal radicū nigrū ex seipso ex multa adustione ter-
re que ē in ipso. Est et̄ adhuc sal armoniacū q̄ clari⁹
ē ad p̄spicitatē accēs. Et forte aliq̄ modi salis p̄ter
istos in diuersis terris inueniunt̄: qm̄ sal marinū aliū
hz modū in inari magno qd̄ attingit̄ Italiā 7 aliūz
in mari oceano qd̄ est ad adlonē 7 tangit̄ flandriā 7
germaniā. Hoc. n. qd̄ ē in mari magno in reflexu ma-
ris in locis vbi refluit̄ vel in foueas deriuatū in locis
vbi stat calor solis in fundo p̄uertit̄ in salē q̄ est ma/
gnoz granoz: sicut nix quedā gradino se cōuoluta.
Hoc at̄ qd̄ ex mari oceano adlonari coq̄tur de terre/
stri fundi 7 terre marine. Sūt et̄ fontes salis diuersis
theutonic p̄tib⁹ ex quoz aq̄s coq̄tur sal bonū 7 pue-
ritatis quasi farinaū. De vīna et̄ hoīs 7 p̄cipue
pueroz coquū sal p̄ opatiōes alchimicas sublima/
tiōis 7 distillationis. Quocūqz at̄ mō fiat sal in cōi
in vnus ē nature que cōponit̄ ex terrestrī q̄ humidū
sūt mixtū cōbustū: 7 qz humidū p̄mixtū sūt iō cō/
bustū ē albū: 7 quāto plus cōburit̄ p̄ elixationē vel
assationē tanto efficit̄ albi⁹: 7 amarioz: falsus. n. sa/
po: p̄mixtus ē amaro vt̄ i scia de sensibilit̄us deter/
minabit̄. Propter terrestritatē at̄ oē sal stipticū in/
uenit̄ 7 pp̄ siccitatē est ipse exsecatiuus a putredine
p̄strictiuis. Propter caliditatē simul 7 siccitatē ē ab-
sterfius: 7 qz hz acūmē in sapore penetratiuū ideo
cōdit̄ cibaria. Cristallinus at̄ spāliter ē consūptiuus
grossoz vaporz: sed dēqz calidior ē dissolutiu⁹ cō/
gelatoz humorz in cōmixtis corpibus: 7 hoc qd̄dem
hz oē sal: fm magis 7 minus. Sūt at̄ ppter siccitatē
simul 7 inordinatiōē pozoz cuius inordinatiōis
cā ē cōbustio itoz quēs ordinatos pozos hz q̄ est de
numero cōminuibilit̄um oīum modoz.

Cap. iij. de nā 7 sba atramentozum.

Aura aut̄ atramētū fm suū genus ē q̄ est
n sba omiomera mineralis dissolubilis p̄ de/
coctionē in aqua factā p̄mixtaz lapidose
substātie que nequaq̄ soluit̄ p̄ elixationē: liquidā. n.
p̄culdubio primū est genus atramētū 7 sicut p̄ se
coagulātū. Cōtra et̄ oī atramētū fm suū genus qd̄

est rancidi gustus stipticū 7 adurens valde vñ 7 in/
ducit̄ crasiā durā qn̄ corpibus opponit̄. Est at̄ pluri-
um spēz aliqd̄. n. est albū qd̄ arabes vocant alkadi/
dis 7 aliqd̄ rubeū q̄ vocant assurie 7 aliqd̄ citrinuz
qd̄ vocant alkosol: 7 aliqd̄ inuenit̄ viride qd̄ nomi/
nant alkacantum: 7 aliqd̄ fuscū declinans ad nigre/
dinem qui aliquid acceperit lapideitatis. Viride et̄
quod a quibusdā vitreolum vocat̄ 7 ad quoddā in
causti genus ponit̄ fortius est coagulātū q̄ citrinū 7
tunicas hz grossiores. Efficacius at̄ in fusco genere
atramētū ē qd̄ splendorē quēdā auri p̄tendit̄ si pul/
uis aureus in ipso sp̄sus obscure reluceat. Pz q̄ at/
tramēta oīa ex terra 7 aqua sunt: 7 primo sunt liqui-
da 7 postea coagulata: 7 iterū postea calido 7 hu/
mido dissolubilia: calozē aut̄ accipiūt̄ fm maiorē 7
minozem subtilitatē terre 7 decoctionē eius in hū/
do 7 maiorē 7 minozē p̄spicitū acris imixtionē quā/
do terreū in aqua decoquit̄: ē aut̄ hoc mediū lapid⁹
7 metalloz: qm̄ 7 compositionē hz lapidis 7 aliqñ
splendorē metalloz.

Cap. iij. de nā 7 genere aluminuz.

Lumē ē terrestris cōpositiōis ē aut̄ tale ter-
a reū qd̄ grossum ē 7 humido p̄creitū qd̄ a cō/
plemēto deficit argenti viui 7 tñ aliqd̄ ac/
cedit ad illud. Et videt̄ esse quadā vt̄ coagulatur q̄
qd̄dem nō est sulphuris sed aliqd̄ p̄p̄nuitatis hz cō/
sulphure cristēte. Est igit̄ colorē albū frequētius: 7
cū assatū fuerit optesi: distillat̄ ab eo qd̄ aqua fere
sicut a salgēma. Est aut̄ qd̄ frequētius occurrit 7 cu/
ius vtilitas maior est triū spēz videlz longū 7 scissi-
bile valde qd̄ in scissuris plumosuz apparer: 7 hz co-
lorē argento similē. Scdm̄ aut̄ est qd̄ est siccū 7 ro-
tundū vt̄ mollis lapis 7 in splendorē argenti: 7 al/
bedine parū declinās a p̄cedente 7 nō est ita efficeax
sicut id qd̄ dicit̄ est: 7 hoc a quibusdā vocatur rotū-
dum. Tertiū aut̄ est siccū quasi petrosuz declinās
ad citrinitatē: 7 hec oīa tria sunt de facili pulueriza/
bilia: duo aut̄ prima sunt calida sicca multū execa/
tiua 7 cōstrictiua. Tertiū aut̄ nō hz stipticitatem
s; sit petrosū: aqua et̄ in qua sepius lauat̄ primum
genus qn̄ est antiquūz 7 sepius colat̄ per ipm̄ aqua
efficit̄ vltra modū p̄solidatiua 7 coagulatiua diuer-
soz corpoz. Propt̄ hoc ipsa vt̄unt̄ alchimici in il/
la lotura quā lac virginis vocat̄: de quo alibi fecim⁹
7 faciemus adhuc mentionē. Fertur aut̄ inueniri alu-
mē humidū 7 hoc esse sicut bitumē vinctuosuz quod
multū est cremabile deficiēs in odore aliquātuluz a
sulphuris vinctuositate 7 cremabilitate: 7 hmōi alu-
minis sp̄cm quādā dicunt esse naptam.

Cap. v. de modo 7 natura arsenici.

Arsenicum aut̄ s; lapis quidam aliqñ sit de
a quo in scōo mineraliū lib: o fecimus mētio-
nem: tamē qz pluriū modoz inuenit̄ opz hic
melius de ipso p̄tractare. Non aut̄ dubiū est quin
sit terre nature p̄bustū hūs aliquid de vinctuositate
sulphuris: pp̄ qd̄ cognationē hz cū sulphure: 7 hu/
mor sulphuris ē multū penetratiuus in metalla pro-
pter cognationē quā hz ad ipsa 7 adurēs ea: 7 cum
arsenicū sit acutius plus efficitur adurēs. Est autēz
puluerizabile calidū 7 siccū s; ē calidius q̄ sit siccū
7 ideo putrefactiuū est 7 valde mōrdicatiuū. Inue-
nit̄ aut̄ 7 triū modozū albū videlz 7 citrinū qd̄ est
cōmunius 7 puluerizabilius albi⁹ ceteris 7 auripig-
mentū vocat̄: 7 rubeum 7 melius in genere illo ē qd̄
imbibitū sibi hz rubedinem cum quibusdā alijs vjs

z forte multorum aliorum modorum inuenitur fm materie diuersitatem.

Cap. vi. de na z modo marchasite.

E marchasita est de qua scdo huius scie se/
d cimus mentione hic iterponere oz sublimi/
 qm in veritate marchasita hz nam ta lapi/
 dis q metalli: z ideo veri illud mediu est q aliqd
 alioz: hz. n. sbam lapidis terrestrē per calidū siccuz
 non solubile: sed calcinatur per cōbustionem in forti
 igne sicut lapis: pondus aut z splendorē hz metalli
 z est pōderosa multū: nō tñvq metallū distillat ab
 ea: sed potius euaporat in igne: z tunc lapis in calcē
 puerit: cuius cā pfecto est qz metallū qd est in ipsa
 cōplete ad spēm suā nō puenit. Si. n. aurea marcha
 sita spēm auri perfecte haberet nō euaporaret ex ip
 sa auri sed liquaret ex ipsa: habuit igit māz z colo
 rem metalli: sed nō spēm: z ideo euaporando euane
 scit qm affatur tñz affatione forti. Marchasite at
 sunt tot gnā quot species metalloz. Est aut aurea z
 argentea: sed aurea raro inuenitur: argentea aut fre
 quenter stagna aut raro z plūbea z est quelz mar
 chasita de natura z cōmixtōe aliqd habens super
 nām lapidis z metalli illius cuius similitudinē p̄tendit
 in colore: est tñ dura z ponderosa: dura quidē ppter
 lapidis duriciē z excoctionē z affationē: pōderosa
 aut ppter luculentiā nō purgata: hic aut lapis a phl/
 cis antiquis lapis adestrū vocat qd sonat lapis lu
 minis ppter iuuamētūz qd p̄fert vīsal p̄cipue mar
 chasita aurea est aut in qualitate naturali calidus z
 z siccus in effectu p̄strictiūz z calefactiūz z matu
 ratiūz z resolutiūz z fortis in effectib⁹ istis. fert
 aut q suspensus collo puerozū aufert timorē ab eis.
 In alchimicis est iste lapis principalis cibus est cum
 quo cibatur argentiū viuū ad elixir albu ex argentea
 marchasita: ad elixir rubeū ex aurea.

Cap. vii. de natura nitri.

Nitrum aut ex nitrea insula vbi primo inuē
 tum est sic vocatur: arabes baurac nomināt
 est aut de genere salis obscurius q salgem
 ma: tñ est perlucidū: sed est laminosum tenue. Est at
 illud affabile in igne z tunc amissa aquosa sba sup/
 flua efficit siccum magis cōbustum z tunc erit acuti
 us sal ipm. Species aut eius distinguunt scōz loca in
 quibus nascitur. Est aut tripliciter inuentū apd nos
 armenicū videlz z africanum z theutonicū quod
 in loco qui gofaria dicitur abundanter inuenitur: ita
 q pluuia cadente sup montez qui plenus est minera
 cupri z colata aqua pluuie per montē quando venit
 ad centū. passus in foueam quā fecerunt fossore scō
 uersa videt aqua in nitrum: quod tamen putat ab in
 colis esse salgema: sed ego visu z tactu probaui esse
 nitrum. Stat aut in concauo montis ad modum z
 formam qua glacies generatur in tectis ex aqua a te
 cto stillante tempore gelantis frigoris: z hoc non est
 laminale sed rotundū. comparatio est nitri aphricani
 ad ceteras spēs nitri est comparatio nitri ad salem.
 Spuma aut nitri omnis qui aliquando flos nitri vo
 catur: subtilioris ē substantie z virtutis q ipm nitru

melior aut est spuma illa quā p̄cedit color marmo
 ris z est multum frangibilis. Est aut omne nitru ca/
 lidum z siccum: z ideo opationes eius sunt q est in
 scissiuū lauatidū excoziatiūz corrosiuum z p̄cipue
 africanum qd acutius est ceteris.

Cap. viii. de natura tuchie.

Tuchia aut cuius vsus frequens est in tran
 s mutationibus metalloz ē artificialis z nō
 nālis cōmixtio: fit aut tuchia ex fumo qui
 eleuat ad supia z adherendo corpibus duris coa/
 gularur vbi purificatur es a lapidibus z stagno que
 sunt in ipso: melius aut in hoc genere est ex eo quod
 sublimat ab illo: z tunc illud qd in tali sublimatione
 residet in fundo est elimita que vocat a quibusdam
 succudus. Sunt aut multi modi tuchie: est enim al/
 ba z citrina ad rubeū declinans: quando aut lauat
 tuchia residet in fundo quoddam sicut fex tuchie ni
 grum aliquando hoc vocatur a quibusdam tuchia in
 da. Differentia aut inter succudum z tuchiam est
 quā diximus: qz scilicet tuchia sublimatur z succu/
 dus est quod residet in fundo canalīs non sublima/
 tum. Melior aut est volatilis alba z deinde citrina
 z deinde rubea: recentior. n. melius valet q veuista
 Est aut omnis tuchia frigida z sicca: z illa que ablu
 ta est melius valet in operationibus istis.

Cap. ix. de na z proprietatibus electri.

Ulti antiquorum non minus inter media:
m sed inter metalla posuerunt electruz quod
 arabes tinchar vocant: quidam aut ipsum
 capistrum auri vocauerunt: habet autem colozē mi/
 xtum ex auro z argento: z ideo et duo sunt genera
 huius metalli: est enīz artificiale quod ex argento z
 nitro simul mixtis confectum est: aliud aut est mine
 rale z naturale quod antiqui omni metallo meli⁹ eē
 dixerunt: nescio quare nisi qz sibi hunc effectuz attri
 buerunt quod stridorem emittit: vas factum ex tali
 electro quando venenum est immissum in potu quod
 in vas mittitur sicut stridet nitru quando infunditur
 sibi acetum: cum autēz colozēz habeat argenti z au
 ri mixtum: proculdubio z proprietatem hz vtriusqz
 z naturam. De mixtis igitur homogeneis z non
 complexionatis neqz animatis fm hunc modum dē
 cum sit. Ex dictis enim oīno quecūqz hic non noīa/
 ta sunt de facili poterunt cognosci.

Finis

Impressum Venetijs per Joannem z Gregoriz
 de Gregoriz fratres. Anno dñi. M. cccc. lxxxv.
 die. xxij. Junij.

Registrum

aa bb cc dd

Omnes sunt termini preter dd qui est ouernus.

Liber mineralium Alberti Magni libros quinque continet partiales.

Primus liber duos tractatus continet.
Tractatus primus est de lapidibus in cōi.
Tractatus scōs est de accidentibus lapidum.
Primus tractatus nouem continet capitula.

Cap. i. que est intentio: que diuisio: modus et dicendorum ordo.	1
Capitulum scōm est de materia lapidum.	1
Capitulum tertium de perspicuitate lapidum.	1
Cap. iiij. de causa generatiua siue effectiua lapidum fm diuersas opiniones philosophorum.	2
Capitulum quintum de causa effectiua lapidum fm veram sententiā: et de proprio instrumento ipsius	2
Capitulum sextum de forma substantiali lapidum.	2
Capitulum septimum de cōmēoratione locorum in quibus generantur lapidei.	3
Capitulum octauum in quo redditur cā quare quedam loca generant lapides et quedā non.	3
Capitulum nonum de virtute loci qualiter operatur in natura lapidum.	3

Scōs tractatus octo continet capitula.

Cap. i. de his que per se accidunt lapidibus.	4
Cap. ij. de his que bñ et male cōmixta sunt et de causa diuersitatis colorum in lapidibus p̄ciosis.	4
Cap. iij. de causa colorum in lapidibus perspicuis non terminatis neq; p̄ciosis.	4
Cap. iiij. de cā duricie diuerse que ē in lapidib⁹.	5
Capitulum quintum de dolabilitate et indolabilitate lapidum.	5
Cap. vj. de causa porositate et compactionis lapidum et grauitatis et leuitatis eorūdem.	5
Capitulum vij. de causa multitudinis paruorum lapidum iuxta littoza: et de ordine laterum qui aliqui in littozibus q̄si artificialiter positi inueniunt.	5
Capitulum octauum de quibusdam lapidibus habentibus intus et extra effigies animalium.	5

Liber scōs mineralium duos habet tractatus.

Primus tractatus inuestigat causam virtutis lapidum: et descriptiones eorum: et sigilla que inueniuntur in quibusdam depicta.

Secundus tractatus ē de lapidibus p̄ciosis et eorum virtutibus.

Tertius tractatus est de sigillis lapidum: et qualiter est dicendum de sigillis: et quot sunt modi sigillorum et de expertis.

Primus tractatus habet quatuor capitula.

Capitulum primum est de causis virtutum lapidum p̄ciosorum et redargutione dicentium in lapidibus non esse virtutes.	5
Cap. ij. de quatuor opinionibus philosophorum circa causam virtutum lapidum.	6
Cap. iij. de improbatione dictarum opinionum.	6
Cap. iiij. de vera cā virtutis lapidum p̄ciosorum.	6

Scōs tractatus hz viginti capitula.

Capitulum primum est de lapidibus p̄ciosis incipientibus ab. A.

Capitulum scōm de incipientibus a littera q̄ dicit. B.	7
Cap. ij. de incipientibus a littera. C.	7
Capitulum quartum de nominibus lapidum a littera que est. D. incipientium.	7
Cap. v. de incipientibus a littera. E.	8
Cap. vj. de incipientibus a littera que est. F.	8
Cap. vij. de incipientibus a littera que est. G.	8
Cap. viij. de incipientibus ab. J. littera.	9
Cap. ix. de incipientibus a littera que est. K.	9
Cap. x. de incipientibus a littera. L.	9
Cap. xi. de incipientibus ab. M. littera.	9
Cap. xij. de incipientibus a littera que est. N.	9
Cap. xij. de incipientibus a littera que est. O.	9
Cap. xij. de incipientibus a littera que est. P.	10
Cap. xv. de incipientibus a littera que est. Q.	10
Cap. xvj. de incipientibus a littera que est. R.	10
Cap. xvij. de incipientibus a littera que est. S.	10
Cap. xvij. de incipientibus a littera que est. T.	10
Cap. xix. de incipientibus ab. U. littera.	10
Cap. xx. de incipientibus a littera. z.	10

Tractatus tertius continet sex capitula.

Cap. i. est de imaginibus et sigillis lapidum.	11
Cap. ij. de figuris lapidum a nā factis.	11
Cap. iij. de cā quare gēme primitus insculpi p̄cipiebant: et qd sit inuamētum in ipsis sigillis.	11
Cap. iiij. qualiter imago dicatur oriētalis occidentalis meridionalis vel aquilonaris.	11
Capitulum quintum de significationibus imaginum in lapidibus.	12
Cap. vj. de ligaturis et suspēnsionibus lapidum.	12

Liber tertius duos continet tractatus.

Primus est de substantialibus metallorum.

Tractatus scōs est de actionibus metallorum

Primus tractatus habet decem capitula

Capitulum primum que sit libri intentio et qui dicendorum ordo.	13
Cap. ij. de propria materia metallorum.	13
Capitulum iij. quare lapis non producit neq; liquaf sicut metalla.	13
Capitulum iiij. de sententijs antiquorum et de materia metallorum.	13
Capitulum quintum de causa efficiente et gnatiua metallorum in cōmuni.	14
Cap. vj. de forma essentiali metallorum.	14
Cap. vij. de opinione Calistenis ponentis tantū vnā formam metallorum.	15
Cap. viij. de opinione Hermetis et aliorum phoz dicentium in quolibet metallo plēs esse formas.	15
Cap. ix. vtrum spēs metallorum possint adinuitēz trāsmutari sicut dicunt alchimici.	15
Capitulum x. de loco gnationis metallorum.	15

Tractatus scōs continet sex capitula.

Capitulum primum de liquefactione et congelatione metallorum.	15
Cap. ij. de ductibilitate metallorum.	16
Cap. iij. de colore metallorum.	16
Capitulum iiij. de saporibus et coloribus metallorum	17

Capitulum quintum de tremabilitate et incremabilitate
 metallorum. 17
 Capitulum sextum quod generatio metallorum ad se invicem
 est circularis. 17

Liber quartus unicum habet tractatum in quo
 determinatur de metallis in speciali: et continet
 capitula octo.

Capitulum primum est de his que quasi universalia me-
 talloz sunt sicut pater et mater. scilicet sulphur et ar-
 gentum vivum. 18
 Capitulum. ij. de natura argenti vivi. 18
 Capitulum. iij. de natura plumbi. 18
 Capitulum. iiij. de natura et proprietate stagni. 18
 Capitulum. v. de natura et complexionem argenti. 19
 Capitulum. vi. de natura et coniunctione cris. 19
 Capitulum. viij. de natura et admixtione auri. 19

Capitulum. viij. de natura et coniunctione ferri. 20

Liber quintus unicum habet tractatum in quo
 determinatur de medicis mineralibus que me-
 dia inter naturas lapidum et metallorum esse vi-
 dentur.

Capitulum. j. de his que veniunt medicis. 20
 Capitulum. ij. de natura salis speciebus et modis. 21
 Capitulum. iij. de natura et suba atramentorum. 21
 Capitulum. iiij. de natura et genere aluminum. 21
 Capitulum. v. de modo et natura arsenici. 21
 Capitulum. vi. de natura et modo marchassite. 21
 Capitulum. viij. de natura niri. 21
 Capitulum. viij. de natura tuchie. 21
 Capitulum. ix. de natura et proprietatibus electri. 21

finis

Inc
 953